

REGIONÁLNÍ ROZVOJ MEZI TEORIÍ A PRAXÍ

1/2016

ÚVOD

EDITORIAL

Vážení čtenáři,

Přichází jaro a s ním i první letošní číslo už pátého ročníku odborného recenzovaného časopisu Regionální rozvoj mezi teorií a praxí. Do nového edičního roku vstupujeme s předsevzetím vydat opět čtyři čísla časopisu. Naší snahou bude udělat časopis tematicky co nejpestřejší.

Aktuální číslo přináší šest článků, které kombinují zkoumání zkušených badatelů a mladé, nastupující generace. Články jsou v časopise řazeny tak, jak nám byly postupně doručeny do redakce. Jako první je proto zařazen příspěvek Markéty Nichtové, diplomantky z Ústavu regionálních a bezpečnostních věd, Fakulty ekonomicko-správní Univerzity Pardubice na téma Vliv kvality obytného prostředí sídla na cenu nemovitostí. Druhý v pořadí je příspěvek zkušeného autora dr. Petra Rožňáka, věnovaný problematice současné obranné a bezpečnostní politiky Evropské unie. Třetí článek je opět od vědeckého „dorostu“ - studentky doktorského studijního programu na Univerzitě v Pardubicích Ing. Petry Saidlové na téma Prostorové struktury města a ekonomická náročnost jejich fungování. Následující článek od Michala Šindeláře z Geografického ústavu Masarykovy univerzity v Brně je na téma studie česko-rakouského pohraničí na území euroregionu Pomoraví / Weinviertel. Předposledním článkem je anglicky psaný článek našeho polského kolegy Pawla Dziekanského s názvem Positioning and evaluation of the activity of local government from the competition by using synthetic indicator a jako poslední byla zařazena práce dr. Martina Maštálky a ing. Pavla Struhy, která je produktem práce na grantovém projektu Adaptace sídel na změnu klimatu - praktická řešení a sdílení zkušeností podpořeného z fondů z Islandu, Lichtenštejnska a Norska s názvem Adaptace měst na projevy klimatické změny – možnosti využití GIS.

1

Na tomto místě bych si jen dovolila připomenout, že všechny publikované články byly double blind recenzovány dvěma nezávislými recenzenty.

A na závěr dobrá zpráva. Časopis Regionální rozvoj mezi teorií a praxí byl od roku 2016 zařazen do databáze ERIH PLUS.

Za redakční radu Vám přeji inspirativní čtení a krásné jaro.

Vladimíra Šilhánková
V Hradci Králové a Praze, březen 2016

VLIV KVALITY OBYTNÉHO PROSTŘEDÍ SÍDLA NA CENU NEMOVITOSTÍ PRO BYDLENÍ

THE INFLUENCE OF THE QUALITY OF THE RESIDENTIAL ENVIRONMENT SEAT ON THE PRICE OF REAL ESTATE FOR HOUSING

Markéta Nichtová

Univerzita Pardubice
marketa.nichtova@student.upce.cz

Klíčová slova:

indikátorová sada, CIVITAS, kvalita obytného prostředí, nemovitost, obytné prostředí

Keywords:

set of indicators, CIVITAS, quality of the residential environment, real estate, residential environment

Abstrakt:

Tento článek se věnuje potvrzení či vyvrácení hypotézy, že kvalita obytného prostředí sídla má vliv na cenu nemovitostí pro bydlení, tedy rodinných domů a bytů. Kvalita obytného prostředí je hodnocena pomocí vybraných indikátorů z indikátorové sady CIVITAS a je zkoumána u vybraného vzorku měst České republiky.

2

Abstract:

This article is dedicated to confirm or refute the hypothesis of influence of the quality of the residential environment seat on the price of real estate for housing, i.e. houses and apartments. The quality of the residential environment is evaluated using selected indicators from a set of indicators CIVITAS and is examined in a sample of cities in the Czech Republic.

Úvod

Bydlení můžeme zařadit mezi základní lidské potřeby. Prostředí, ve kterém se samotný objekt bydlení nachází, můžeme označit jako obytného prostředí. Ne každé takové obytné prostředí je ideálním místem z hlediska své kvality. Tato kvalita může být posuzována mnoha způsoby, protože je subjektivního charakteru a pro každého jedince může být projevem kvality něco jiného.[4,7] Cílem tohoto příspěvku je na základě identifikace základních prvků „kvality“ obytného prostředí provést porovnání s cenami nemovitostí pro bydlení. Základní otázkou, která má tedy být zodpovězena je, zda kvalita obytného prostředí sídla ovlivňuje cenu nemovitostí pro bydlení.

Metodika, řešerše

Kvalita obytného prostředí může být měřena na základě různých indikátorů, nicméně neexistuje žádná ucelená a obecně používaná či použitelná sada, kterou by se kvalita obytného prostředí hodnotila.[5,6,8] Pro potřeby této práce byla zvolena pomocí indikátorová sada CIVITAS, která se věnuje hodnocení sídel z hlediska udržitelného rozvoje. Protože se jedná o jednu z nejnovějších indikátorových sad, která byla v ČR vyvinuta, byla zvolena právě tato sada. Z této sady pak byly vybrány ty indikátory, které se přímo vztahují ke kvalitě prostředí. Podrobný popis a konstrukce jednotlivých indikátorů jsou obsaženy v [5,6]. Jedná se o následující indikátory:

URB 3: Dostupnost místních veřejných prostranství a služeb

ENV 1: Kvalita ovzduší

- hodnoty znečištění prostředí atmosférickými polutanty (PM₁₀/rok a NO_x/rok);

ENV 3: Pohoda prostředí sídla

- produkce komunálního odpadu na hlavu (t/osoba);
- koeficient ekologické stability;

SOC 1: Sociálně – demografická struktura

- vývoj počtu obyvatel;

SOC 2: Kvalita sociálního prostředí

- výdaje na kulturu z rozpočtů územních samosprávných celků;
- kvalita bydlení – počet domů nezpůsobilých pro bydlení.

Zkoumání bylo provedeno na vzorku měst České republiky nad 50 000 obyvatel.[2] Ve zkoumaném výběru tedy bylo 19 největších měst v ČR (s výjimkou Prahy). Zde byl sledován vývoj průměrných cen nemovitostí pro bydlení a byla hodnocena kvalita obytného prostředí. Posléze byla provedena komparativní analýza vlivu kvality obytného prostředí sídla na cenu nemovitostí pro bydlení v roce 2012.

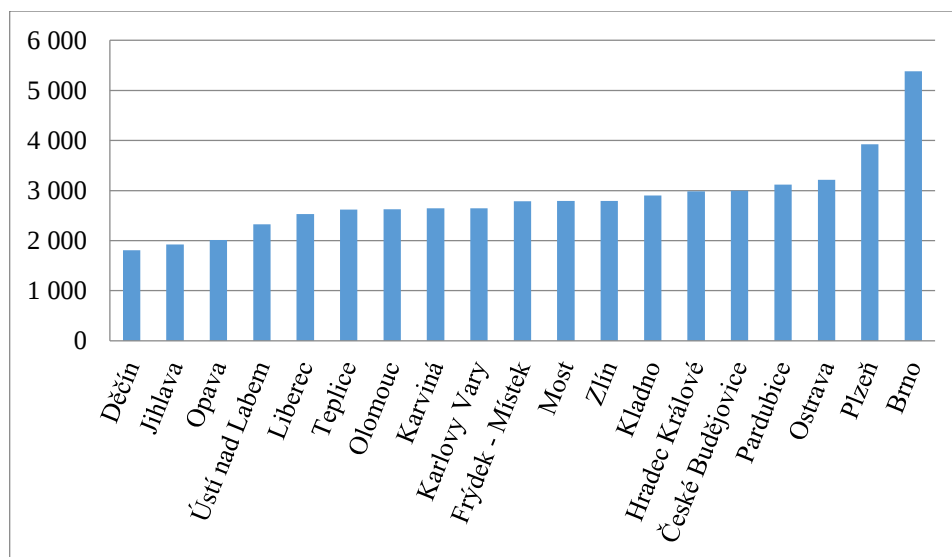
Vývoj průměrných kupních cen nemovitostí pro bydlení

Vliv kvality obytného prostředí na cenu nemovitostí pro bydlení, tedy rodinných domů a bytů, byl sledován pro rok 2012. Zdrojem dat byla přiznání k dani z převodu nemovitostí, která jsou povinni podávat vlastníci (prodejci) nemovitostí místně příslušným finančním úřadům. Finanční úřady zadávají z daňových přiznání do databáze vybrané údaje o prodejkách nemovitostí, vytvořené soubory pak obdrží ČSÚ.[1]

Ceny rodinných domů

Níže uvedené ceny jsou průměrné kupní ceny, které jsou u rodinných domů vyjádřeny v Kč/1 m³. Z grafu č. 1 je patrné, že nejnižší cena za m² v případě rodinných domů je ve městě Děčín a nejvyšší je v Brně.

Obrázek 1: Ceny rodinných domů v roce 2012

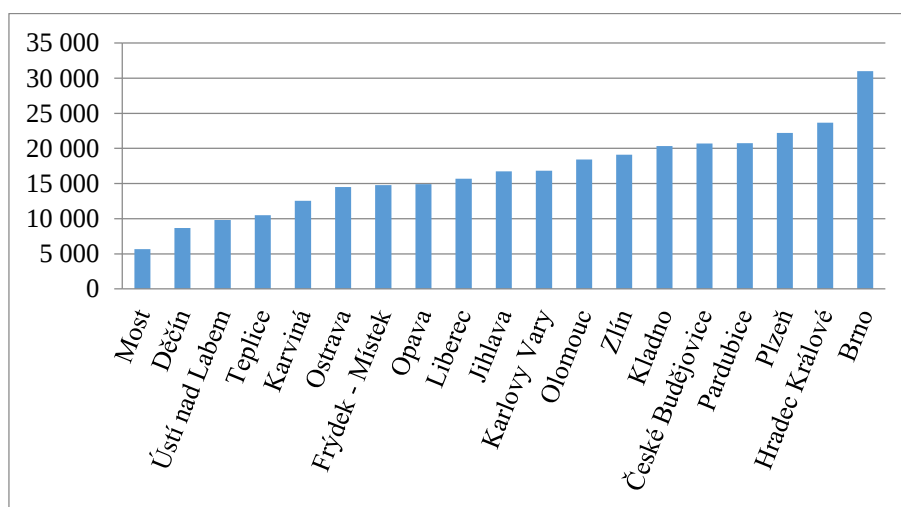

Zdroj: vlastní zpracování z dat [1]

Ceny bytů

U bytů jsou sledované průměrné kupní ceny, stejně jako u rodinných domů, ale jsou vyjadřovány v Kč / 1 m³. Ceny v jednotlivých městech v roce 2012 zobrazuje graf č. 2, který zobrazuje, že ceny jsou nejnižší ve městě Most a naopak nejvyšší, stejně jako v případě cen rodinných domů, jsou v Brně.

Obrázek 2: Ceny bytů v roce 2012

Zdroj: vlastní zpracování z dat [1]

Vyhodnocení vlivu kvality obytného prostředí na cenu nemovitostí pro bydlení

Samotné vyhodnocení vlivu kvality obytného prostředí na cenu rodinných domů a bytů v jednotlivých městech bylo provedeno pomocí paprskových grafů. Jednotlivé zjištěné údaje byly převedeny na stejné jednotky, a to na procenta, a poté byl vypočten obsah plochy grafu, podle nějž bylo vytvořeno pořadí měst s nejkvalitnějším obytným prostředím až po méně kvalitní.

Tabulka č. 1 zobrazuje už přepočítané hodnoty v %, které byly použity při tvorbě samotných grafů. Minimum a maximum osy bylo nastaveno od -100 % do 100 %. V případě měst Karlovy Vary, Karviná, Ostrava byl pokles obyvatel v % tak vysoký, že by škála na ose musela být od -300 do 100 a proto byly tyto hodnoty nahrazeny pouze -100 %, protože je jasné, že ať je to -100 nebo -300, tak je na tom dané město v této kategorii nejhůře.

Tabulka 1: Zdrojová data pro tvorbu grafů

Město	Dostupnost	NOx	PM10	KO	KES	Obyvatelstvo	Výdaje za kulturu	Nezpůsobilé byty
Brno	73,81	26,01	53,07	- 5,56	17,72	- 26,09	84,53	6,12
České Budějovice	62,64	84,35	87,28	- 11,09	11,65	- 25,31	41,50	22,86
Děčín	59,91	50,52	61,80	0,85	100,00	- 6,83	77,82	35,82
Frýdek - Místek	53,70	67,13	70,32	- 34,55	20,76	- 60,25	10,89	100,00
Hradec Králové	50,64	41,72	72,36	- 40,81	14,68	- 75,62	100,00	38,10
Jihlava	50,00	100,00	100,00	- 37,95	18,99	- 21,74	22,56	55,81
Karlovy Vary	50,00	32,61	78,04	70,96	39,49	- 100,00	52,74	50,00
Karviná	50,00	54,34	43,45	- 1,79	14,18	- 100,00	23,33	100,00
Kladno	47,62	72,39	94,76	30,19	18,73	- 29,66	24,24	34,78
Liberec	47,62	52,01	78,66	100,00	51,65	16,46	38,50	24,00
Most	46,43	51,19	60,30	- 27,76	7,09	100,00	36,10	16,44
Olomouc	44,44	47,20	59,58	- 33,67	7,34	- 9,01	76,48	34,29
Opava	41,67	82,20	62,97	- 2,33	4,56	- 60,40	73,96	38,71
Ostrava	40,40	53,59	48,18	55,11	11,14	- 100,00	62,38	8,42
Pardubice	35,19	72,93	72,89	- 23,83	8,35	- 14,75	37,19	24,24
Plzeň	26,98	88,18	81,22	3,42	13,16	15,84	99,92	16,67
Teplice	21,90	68,55	70,07	- 25,28	9,37	- 16,61	33,66	39,34
Ústí nad Labem	20,83	45,97	67,23	- 23,23	28,35	- 84,16	25,51	9,45
Zlín	18,63	97,49	69,58	57,72	32,66	- 21,58	65,34	19,67

5

Zdroj: vlastní zpracování

Následující grafy zobrazují příklady výše zmíněných údajů prostřednictvím paprskových grafů a ukazují plochu, u které byl následně vypočítán obsah, aby bylo možné určit pořadí měst dle kvality. Obecně platí, že čím větší plocha, tedy větší obsah, tím je kvalita obytného prostředí větší.

Obrázek 3: Hodnocení kvality v Liberci**Obrázek 4: Hodnocení kvality v Ústí n.L.**

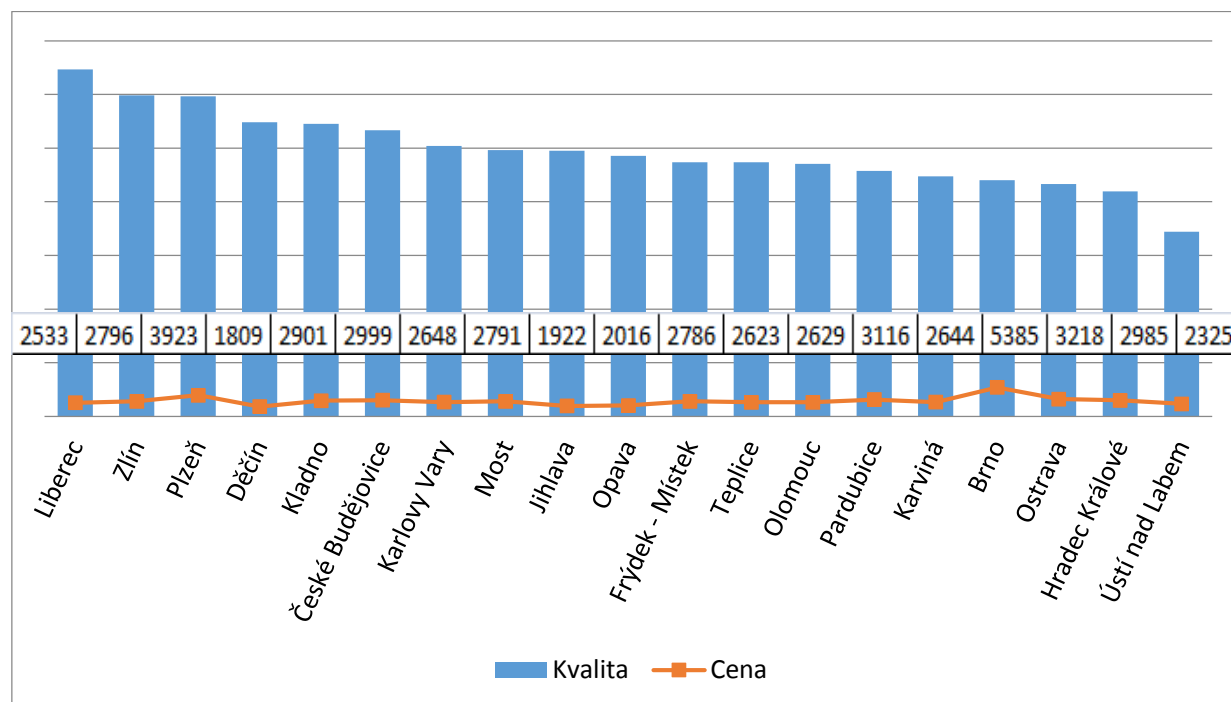
Zdroj: vlastní zpracování

KES – koeficient ekologické stability, KO – komunální odpad

Vyhodnocení vlivu kvality obytného prostředí na cenu nemovitostí pro bydlení

Na základě zjištěné úrovně kvality obytného prostředí jednotlivých měst a cen rodinných domů a bytů může být proveden poslední krok směřující k naplnění cíle této práce, a to vyhodnocení vlivu kvality obytného prostředí na cenu zmíněných nemovitostí.

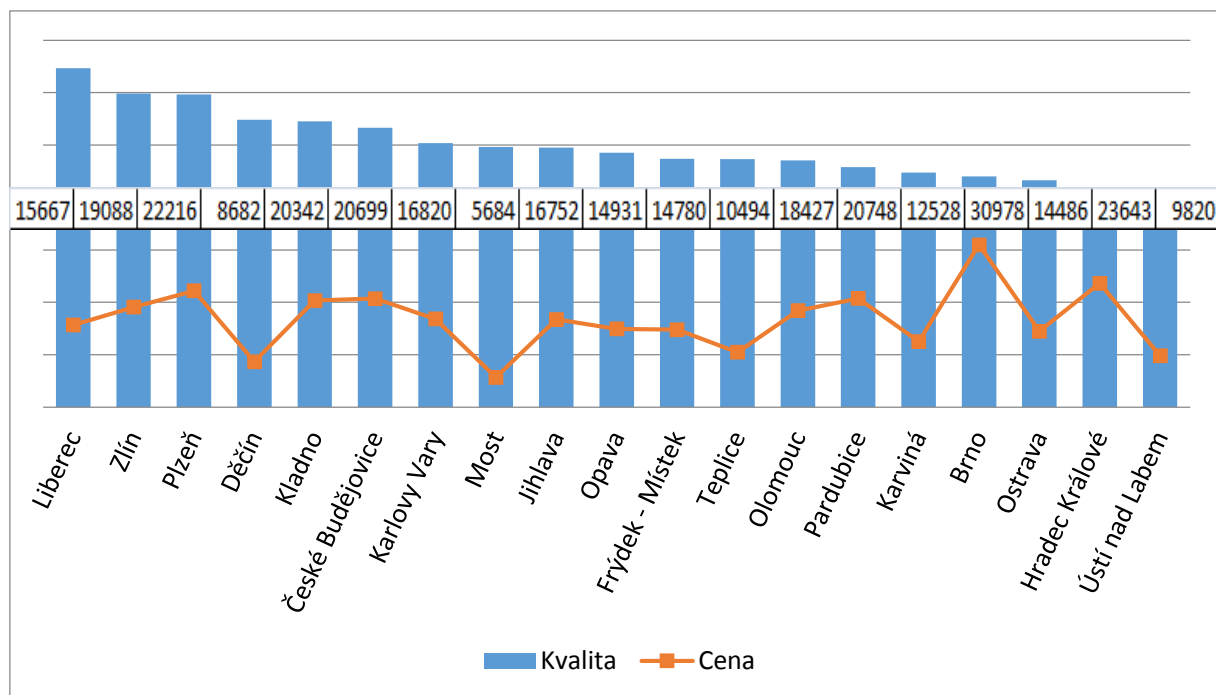
6

Obr. 5: Vliv kvality na cenu RD

Zdroj: vlastní zpracování

Ze zjištění vyplynulo a na grafu je patrné, že dle zvolených indikátorů naměřená „vyšší kvalita obytného prostředí“ nemá vliv na vyšší cenu nemovitostí pro bydlení v daném městě. Podíváme-li se na město Liberec, které je hodnoceno dle zvolené indikátorové sady jako město s nejkvalitnějším obytným prostředím, vidíme, že cena nemovitostí pro bydlení mezi srovnávanými městy není zdaleka nejvyšší a dokonce se pohybuje pod průměrnou cenou, která je 2 845 Kč. Na opačném pólu hodnocení kvality obytného prostředí sledovanými indikátory je město Ústí nad Labem, které vychází jako s nejhorší kvalitou obytného prostředí, ale cena rodinných domů je oproti ceně v Liberci nižší pouze o 208 Kč za m² tj. zcela nepatrně.

Obrázek 6: Vliv kvality na cenu bytů

Zdroj: vlastní zpracování

Obdobně jako u cen rodinných domů i zde platí, že i přes indikátory nejlépe hodnocené obytné prostředí v Liberci není cena bytů nejvyšší. V případě Ústí nad Labem, (z hlediska hodnocení kvality nejhoršího z hodnocených měst), jsou ceny bytů třetí nejnižší, přičemž úplně nejlevnější jsou byty v Mostě, který je v žebříčku kvality na osmém místě z devatenácti. Stejně tomu je i u rodinných domů, kde má město Brno i přes čtvrtou nejhorší pozici v hodnocení kvality nejvyšší ceny bytů.

Závěr

Pro přesnější určení závislosti mezi indikátory naměřenou kvalitou obytného prostředí a cenou nemovitostí pro bydlení byla provedena korelační analýza. Závislost byla sledována u každého indikátoru k ceně samostatně, jak ukazuje tabulka 2.

Tabulka 2: Korelační analýza

Indikátor	Cena	
	RD	byty
Dostupnost	0,2505	0,3062
NOx	-0,2776	0,0066
PM10	-0,2028	0,2186
KO	0,0258	0,0412
KES	-0,3263	-0,2650
Obyvatelstvo	0,0769	-0,1312
Výdaje za kulturu	0,3735	0,4562
Nezpůsobilé byty	-0,3553	-0,2130

Zdroj: vlastní zpracování

Z rozboru hodnocení celkové kvality obytného prostředí (souhrn všech 8 indikátorů) a ceny nemovitostí pro bydlení je na první pohled patrné, že zvolený způsob hodnocení kvality obytného prostředí nemá žádný vztah k ceně nemovitostí pro bydlení v daném městě. Město Liberec bylo hodnoceno jako město s nejkvalitnějším obytným prostředím a i přesto ceny rodinných domů u něho dosahují pouze průměrných hodnot a podobně je to i v případě bytů. Naopak nejhorší kvalita obytného prostředí byla zvolenými indikátory zjištěna v Ústí nad Labem, kde se cena rodinných domů oproti Liberci liší jen minimálně. Zajímavým zjištěním bylo, že město Brno, které je v hodnocení kvality na čtvrtém nejhorším místě, disponuje nejvyššími hodnotami cen rodinných domů i bytů.[3] Z výše uvedeného tedy vyplývá, že zvolené indikátory měření kvality obytného prostředí jsou pro cenu nemovitostí pro bydlení irelevantní. Ostatně to potvrzují i srovnání grafy 3 a 4. Otázkou zůstává, zda nepotvrzení hypotézy o vlivu kvality obytného prostředí na cenu nemovitostí pro bydlení je způsobeno nevhodným výběrem indikátorů pro hodnocení této kvality (a jaké by pak měly být ty „správné“ indikátory) nebo zda skutečně žádná objektivně měřitelná závislost mezi kvalitou obytného prostředí a cenou nemovitostí pro bydlení neexistuje a cena je konstruována na základě jiných kritérií.

Použitá literatura:

- [1] Ceny sledovaných druhů nemovitostí: Úvod. *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/A500286010/\\$File/700913u.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/A500286010/$File/700913u.pdf)
- [2] Databáze demografických údajů za obce ČR. *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm
- [3] NICHTOVÁ, Markéta. *Vliv kvality obytného prostředí sídla na cenu nemovitostí pro bydlení*. Diplomová práce. Pardubice: Univerzita Pardubice 2014
- [4] OPPLOVÁ, Marta. *Životní prostředí měst a regionů*. 1. vyd. Praha: VŠE Praha, 1994. ISBN 80-7079-580-8.
- [5] ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a kol. *Indikátory udržitelného rozvoje pro města a obce*. 1. vyd. Hradec Králové: Civitas per Populi, 2011. ISBN 978-80-904671-4-9.
- [6] ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a kol. *Metodika sledování udržitelného rozvoje pro města a obce*, certifikovaná metodika, Civitas per Populi, Hradec Králové 2012, 28 str., ISBN 978-80-904671-8-7

- [7] ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. PONDĚLÍČEK, Michael. MILBACHROVÁ, Lenka. Environmental Quality in the City and Its Impact on Residential Housing Prices. An Example from the Czech Republic In. Owolabi, Oludare, Jha Manoj K. /eds) *Recent Research in Urban Sustainability, Architecture and Structures*, Baltimore, MD, USA: Morgan State University, 2013. s. 136-142, ISBN 978-960-474-331-5
- [8] TÝMOVÁ INICIATIVA PRO MÍSTNÍ UDRŽITELNÝ ROZVOJ. *Zrcadlo místní udržitelnosti: Evropské indikátory udržitelného rozvoje v praxi měst České republiky*. 2. vyd. Praha: Studio Gabreta, 2005. ISBN 80-903244-7-9. Dostupné z: <http://www.timur.cz/22-publikace-timur/35-edice-zrcadlo-mistni-udrizitelnosti/evropske-indikatory-udrizitelneho-rozvoje-v-praxi-mest-ceske-republiky/details-5.html>

Poděkování:

Příspěvek byl zpracován s podporou IGA Univerzity Pardubice v souvislosti s řešením projektu č. SGFES01/2014

ZAJISTÍ SOUČASNÁ SPOLEČNÁ OBRANNÁ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE SOUDRŽNOST A STABILITU REGIONU EVROPY?

CAN THE CURRENT COMMON DEFENSE AND SECURITY POLICY OF THE EUROPEAN UNION PROVIDE COHESION AND STABILITY OF THE EUROPEAN REGION?

RSDr. Petr Rožňák, CSc, dr. h. c.

Vysoká škola regionálního rozvoje Praha
Katedra bezpečnosti a práva
e-mail: petr.roznak@vsrr.cz

Klíčová slova:

Společenské a bezpečnostní hrozby, horizontální-chaotické řízení společnosti, odliv mozků, kvalita života, syndrom hybris, hadi v oblecích, Luciferův efekt, strukturálně vybuzená hloupost.

Keywords:

Social and Security Threats, Horizontal-chaotic Management of the Society, Brain Drain, Quality of Life, Hybris Syndrome, Snakes in Suits, Lucifer Effect, Structurally Induced Stupidity.

10

Abstrakt:

Podnětem k napsání této stati bylo několik závažných okolností: od roku 2008 přetrvává *krizová situace*, i když s proměnlivou intenzitou a *zhoršuje se jak mezinárodní bezpečnostní situace*, tak i *dluhová a institucionální krize* nejen Euro zóny. Pokračuje s největší pravděpodobností organizovaná *migrační vlna* valící se přes prostupné hranice Schengenu, která ukázala jak *Evropská unie je křehká a bezzubá*. Migrace úspěšně rozděluje členské státy EU na patriarchální a patrimoniální a *mezi státy společenství narůstá nedůvěra*. Mezi jednotlivými regiony Evropy se *rozevírají nůžky v tom, jak nahlíží na vlastní bezpečnost*. Stabilita, svoboda a demokracie jednotlivých regionů Evropy je ohrožena také tím, že všechny systémy se přesouvají od osvědčeného vertikálního způsobu řízení: stát – region – okres – obec; k rozprostrnému horizontálnímu: nesystémovému a chaotickému řízení společnosti. Navíc, v některých evropských regionech (Francie, Belgie, SRN, Švédsko, Velká Británie) existují uzavřené komunity, v nichž neplatí právo většinové společnosti. Ostentativní humanisté zneužívají situace, hovoří o soucitu a solidaritě, nicméně jejich činností *jsou fakticky torpédovány evropské národní státy*. Jestli tak činí vědomě anebo nevědomě je pro evropské regiony a dopady na jeho obyvatele v celku jedno. Naše současné společensko-politické a ekonomické bytí vychází z tradicionalistického chápání bezpečnosti. Druhá dekáda 21. století však nastavuje politickým a vojenským konzervativcům zrcadlo, v němž se odráží obraz blahobytu a bezpečnosti z jiného zorného úhlu, než tomu bylo v předchozích letech. Blahobyt a bezpečnost jsou dnes ohrožovány donedávna „přehlíženými hrozbami“ jako jsou terorismus, separatismus a radikální islamismus, ať již globálního či regionálního charakteru.

Abstract:

Several serious circumstances gave the impuls to write this essay: since 2008 a crisis situation has remained, albeit with varying intensity, the international security situation as well as the debt and institutional crisis are getting worse not only in the Euro zone. The probably organized migration wave continues to roll across the permeable borders of the Schengen area, which shows how fragile and toothless the European Union is. The migration has been dividing the EU Member States into patriarchal and patrimonial and the distrust between communities has been increasing. Stability, freedom and democracy of individual regions in Europe have been threatened by the fact that all systems are moving from the proven method of vertical management: state - region - district - community; to the horizontal unsystematic and chaotic management. Moreover, in some regions of Europe (France, Belgium, Germany, Sweden, United Kingdom) there are closed communities in which the law of the majority is not valid. Ostentatious humanists abuse situation, speak of compassion and solidarity but their activities are effectively torpedoed the European nation-states. Our current socio-political and economic existence is based on the traditionalist understanding of security. The second decade of the 21st century, however, sets a mirror to the political and military conservatives that reflects the image of prosperity and security from a different angle than it was in the previous years. Prosperity and security have been threatened by "overlooked threats" such as terrorism, separatism and radical Islamism, whether of global or regional nature.

Úvod

Povodně, záplavy, ničivá tornáda, roční období převrácená vzhůru nohama, výbuchy v chemických továrnách i v jaderných elektrárnách, zadlužené státní finance, zákeřné teroristické útoky v Londýně, Madridu, Paříži, Bruselu, radikální islamismus, epidemie neznámých nemocí, valící se lidské tsunami, ...

11

Taky máte pocit, že se toho na nás řítí nějak moc?

Evropské společenství opilé úspěchy se *rozšířilo a prohloubilo*. Otevřela se cesta k historickému triumfu spolupráce evropských regionů, ale bohužel se pootevřely i dveře ke krizi tohoto společenství. Již nyní se ukazuje, že rozšíření a prohloubení EU (2004) přesahuje možnosti některých členských států. Zdá se, v kontextu s tsunami uprchlíků valící se do edenu Evropy, že dnes národy zemí EU žijí spíše pohromadě než sjednoceny.

Tato stať přináší argumenty o tom, že dnešní ekonomické, společenské a bezpečnostní hrozby a rizika světa i Evropy mají hluboké příčiny, vycházející z často neuvážených rozhodnutí politických (ne)autorit, z jejich neústupnosti a z neochoty hledat kompromisy.

Cílem je ukázat, že stejné zájmy ještě neznamenají automaticky existenci společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie. Pouhá vize EU coby velmoci a posilování iluze o její síle, stejně jako permanentní pokusy o otevření či skryté vyvážení demokracie na bodácích, nejsou zárukou bezpečnosti světa a Evropy. Autor se pokouší podat zprávu o probíhající proměně bezpečnostních rizik pro evropský superstát, jehož jsme součástí, ke které dochází po rozpadu bipolárního světa, kdy bezpečnost jako subjektivní stav závisí na sociálním prostředí, na vnímání hrozeb a na jejich interpretaci, a že dnes to zdaleka není jen „atomová či chemická bomba anebo jiné zbraně určené k likvidaci vlastního druhu. Ve stále zmenšujícím se, avšak globalizovaném a soupeřícím světě, je nebezpečný i hloupý verbální

projev politika. Příkladů takových výroků ohrožujících bezpečnost lokálně, regionálně i globálně z počátku nového milénia je bezpočet. Politici, intelektuálové i široká veřejnost, začínají vnímat, že přes odstranění reálné hrozby války mezi Východem a Západem, se svět – bohužel – nestal bezpečnějším. [1]

1. Zásadní proměny vnímání nebezpečí

Nacházíme se ve složité situaci. Prokazatelná je neutěšená hospodářská situace, prozatím pouze občas přerušovaná náznaky zlepšování ekonomických indikátorů. Mezi „starými“ a „novými“ zeměmi Evropské unie se nesvírají nůžky a hospodářské rozdíly členských států Evropské unie jsou markantní. Více rychlostní Evropská unie prostě existuje. Zdá se, že sen o prosperující Evropě bez válek se rozplynul. Stačí nezavírat oči před faktickou neexistencí společné obranné a bezpečnostní politiky evropského superstrátu (bez ohledu na „na „de jure“ existující závěry dublinské smlouvy) ^[2] je valící se tsunami imigrantů na prostupné jihovýchodní křídlo hranic EU z Afriky, Sýrie, Iráku, Pakistánu, Afganistánu, Somálsku či Bagladéze. Islámský chalífát (ISIS) reprezentující radikální politický Islám je pro nás Evropany hrozbou bezpochyby největší. V této souvislosti se zcela logicky vynořují otázky: *Čím byla tato migrační krize způsobena? Potřebuje vůbec Evropa migranty z jiných světů a proč je jejich zvaní k nám hluboce amorální? Proč se vrcholným byrokratům z EU tato krize vlastně hodí? A co by se mělo stát, aby nedošlo na nejhorší?* Budeme-li chtít čestně odpovědět na tyto otázky, pak musíme přiznat, že na vině jsou především nepoučení ostentativní pseudohumanisté ohlupující, manipulující a regulující za pomoci médií masy. Integrovaná část Evropy je prolezlá pokryteckým a překrouceným humanismem, sebevražednou ideologií multikulturalismu a humanrightismu. Tyto navádějí milióny lidí k rezignaci na domov, vlast, národ a stát a absolutizaci názoru, že migrovat je přeci lidským právem, že na migraci je nárok a že z tohoto nároku plynou nároky další, včetně sociálních. A tak poptávka s nálepkou „*Willkommen im Hotel Europe all inclusive*“ vyslaná nedvojsmyslně německými politickými špičkami kancléřkou Angelou Merkelovou a Joachimem Gauckem, kteří jasně vyslovenou poptávkou k pochodu do Německa, resp. Evropy, migranty přímo vyzvali a jejich poptávka našla nejen adresáta, ale také jeho nabídku: *“tak mne tady máte vážení a starejte se o mne!”* A tak dnes již k údivu poptávajících „ante portas“ i uvnitř národních států EU, stojí armáda organizovaných, převážně ekonomických migrantů. Jak upozorňují Václav Klaus a Jiří Weigl dnešní migrační vlna se podobá organizovanému stěhování národů, jehož příčiny je třeba hledat v cílové destinaci, tj. Evropě, než v rozháraných poměrech na Blízkém, či ne zcela blízkém východě (a jihu). ^[3] Další příčinou nepochybně je fakt, že převaděčství migrantů do Evropy je velký byznys. A konečně, vlivná část evropských elit toto novodobé stěhování národů vítá a je připravena využít ho ve svůj prospěch, a to zcela bez ohledu na fakt, že v primárním právu Evropské unie je jasná kodifikace, že problematika bezpečnostní politiky je výhradně (a patrně dlouho „na papíře“ zůstane) v kompetenci jednotlivých členských zemí Unie. Situace je opravdu mimořádně vážnou. Nejde totiž v žádném případě o individuální migraci „člověka v tísní“. Jednotlivci pomoci lze, masám migrantů stěží. Pouze soudobí pseudohumanisté věří tomu, že musíme pomoci a na tuto pomoc všem máme.

Obhájci masové migrace, pro její ospravedlnění používají dva údajné racionální argumenty: 1. Evropa má nedostatek pracovních sil a 2. Evropa vymírá a má demografický problém. Jak to tedy je? Ad1) EU vykazuje v současnosti nadprůměrnou nezaměstnanost cca 23 Mio lidí, tj. cca 10% rezervoáru pracovních sil. Je jasné, že vlastních disponibilních pracovních sil je v EU dost. Ad2) Fakt, že evropská populace stárne nikdo rozumný zpochybňovat nemůže. Jestliže na přelomu devatenáctého a dvacátého století Evropané představovali 25% světové populace,

pak ve druhé dekádě století dvacátého prvního je to již pouhých 7-8 % (!). Jsou tyto dnešní demografické trendy věčné? Tomu věří jen málokdo, a řešit současné demografické proměnné trendy migrací není žádoucí.

Podívejme se na jeden z prvních modelů, který se zabývá z časového hlediska, začleňováním imigrantů do většinové společnosti. Už Chicagská sociologická škola [4] a jejího pojetí tzv. etnického cyklu nalezneme odpovědi na aktuální otázky současnosti, a na to, co bezpochyby čeká i společnost českou, pokud imigrační vlnu nezastavíme. Její hlavní představitelé, Park a Burgess, vycházeli z pojetí interakčních cyklů, jež formují člověka, že lidská podstata není člověku dána od prvopočátku, ale vzniká interakcí s ostatními členy společnosti. Interakční cyklus, složený ze sociálních kontaktů, soutěže, konfliktů a přizpůsobení, který je završený asimilací, nazvali etnický cyklus. „Asimilaci chápali jako proces vzájemného pronikání a splývání, v němž osoby získávají paměť, pocity a postoje jiných lidí a skupin, a přijetím nových zkušeností a dějin jsou začleňováni do společného kulturního života.“ Etnický cyklus byl vypracován původně pro evropské přistěhovalce, ale začal se aplikovat i na černošské obyvatelstvo. Žáci Parka a Burgesse dále tento cyklus rozpracovali, ale většinou nesdíleli jejich názor o nutné konečné asimilaci (např. E. Borgardusův cyklus vrcholí problémy druhé generace přistěhovalců). Dalším ze zastánců procesu asimilace je Milton Gordon. Absorbce migranta má dle Gordona probíhat ve čtyřech fázích: a) akulturace, b) strukturální asimilace, c) amalgamizace (amalgamation – míšení ras) a d) identifikační asimilace. Tento model dobře vystihoval identifikační asimilaci zakončené přizpůsobováním imigrantů evropského původu a jejich potomků. Především z pohledu strukturalistů je kritizovaná neschopnost těchto přístupů při vysvětlování, proč proces asimilace neprobíhal analogicky i u ostatních skupin dlouhodobá nezaměstnanost, fragmentizovaná pracovní kariéra, trvalé uplatnění na sekundárním trhu práce, závislost na sociálních státních dávkách. Hlavními představiteli R.E. Park a E.W. Bufrgress, značnou pozornost věnovali sociální kohezi a zdůraznili v tomto ohledu vedle role konsensu také roli symbiózy. Symbiotické vztahy, tj. vztahy vzniklé na bázi soutěže. Právě problém veliké různorodosti imigrantů a nestejně podmínky v hostitelské společnosti zabraňují vytvoření obecnějšího modelu, a proto se současné modely soustředí spíše jen na určité imigrační toky. Za nejdůležitější vlivy, které způsobují rozdílné začleňování imigrantů do společnosti, jsou považovány: důvody imigrace (především z hlediska dobrovolnosti); složení imigračního toku (podle pohlaví, věku a odbornosti); kontext přijetí (postoj hostitelské společnosti, legislativní podmínky atd.) a prostorové rozmístění imigrantů.

Komu nestačí tyto jasné teoretické závěry, ke kterým došli představitelé Chicagské sociologické školy již ve 20. Létech minulého století, tak snad ho konečně proberou události v Paříži z konce loňského roku anebo Bruselský teroristický útok ze dne 22. 3. 2016, k němuž se přihlásil Islámský stát. A tomu, komu to stále nestačí, tak ať se podívá do ulic našeho hlavního města, kde v nervových centrech Prahy dnes stojí policisté a vojáci s ostře nabitými samopaly. Toto je sen „humanistů“, „halíkovců“ a „dientsbierovců“ o podobě našeho života?

Podíl na tomto stavu uvažování a následných praktických krocích mají bezesporu média a lidé na nejrůznějších manažerských pozicích postižených zaslepeností. Mnozí poradci politických náměstků ministrů rezortů, problémy rezortu a lidí v něm neznají, nerozumí jim, protože neprošli oním „římským“, „baťovským“, „čubovským“ či chcete-li „armádním“ systémem „odspoda až nahoru“, takže pozorují a posuzují svěřený jim úsek jako cestující mizící obraz krajiny v kupé vlaku maglev. Postrádají totiž maličkost – znalost rezortu, svěřeného jim úseku, zkušenosti a schopnost empatie. Důkazem jsou články, rozhovory, spoty lidí, kteří nejsou s to dohlédnout dopadů toho, co píší a čím lidi ohlupují. Naproti tomu názory těch

občanů, které jsou odlišné, neuslyšíte ani neuvidíte. To, že ohrožují bezpečnost všech občanů ČR si neuvědomují?

A tak jsme svědky „*permanentní revoluce*“ (z níž by, ani Lev Davidovič Bronštejn – Trockij neměl radost) kvalitativní změny regionu Evropa národních států, do Evropy zglajšaltované a beztvaré s rozmazanými kompetencemi, posunu ideologickému (opuštění tradičních evropských hodnot ve prospěch multikulturalismu) a ambicím nových Evropanů vytvářet novou Evropu. Merkelovské pozvání (vítací kultura) byla poslední kapkou v tomto procesu. Arabský svět vytvořil migrační potenciál. Ekonomové však dobře vědí, že nabídka sama o sobě nestačí. Po migrantech, aby mohli migrovat, musí být i poptávka. Poptávku dnes – ačkoli to její představitelé úporně popírají – zajišťuje Evropská unie.

Nevadí „nám“, že „třetí straně“ rozkrýváme dříve nemyslitelné skutečnosti, svlékající se do naha. Apelující Andor Šandor,^[5] upozorňující na mnohá profesní pochybení, připomíná volání beduína ztraceného na poušti. Svět kolem nás se proměňuje. Máme dvě možnosti: nečinně přihlížet, nebo být aktivní. Bohužel však byrokraté Evropy zahánějí občany do začarovaného kruhu svých nových ideologií a bezstarostnosti materialismu. Povinností demokraticky zvolených politiků je hájit zájmy občanů. Politika je o zájmech, ne o citech a emocích. Evropští politici hrají divadlo, přitom sledují své vlastní cíle. Juncker a Merkelová tvrdí, že migrace je nezastavitelná, azylová technologie slouží k tomu, aby uprchlíci byli vyselektováni a posléze přerozděleni po Evropě. Těmito byrokratickými mechanismy však vůbec není možné agendu zpracovat a bezpečnost Evropanům zajistit.

Současná masová migrace má naprosto negativní dopady na regionální rozvoj Evropy. Experiment s usazování statisíců až miliónů většinou zcela neznámých lidí je nejenže v rozporu s dublinskou úmluvou, ale také zdravým selským rozumem. Lidé přicházející z absolutně odlišného kulturního a civilizačního prostředí nejsou, a nebudou ochotni asimilace. I nadále budou kočovat po Evropě z jednoho národního státu do druhého, hledat vysněný ráj a s nataženou rukou čekat na finanční prostředky, nikoliv na práci. Důkazem jsou již existující ghetta imigrantů v řadě evropských měst anebo obrovské tábory převážně ekonomických migrantů na uvnitř Řecka a na hranicích Makedonie, které nejsou oázami vysněné multikulturní společnosti. Vztahy mezi těmito paralelními společenstvími nejsou harmonické a vzájemně se obohacující, ale stále více nepřátelské a antagonistické. [6]

Migrace hýbe Evropou, Německem i Českem. Útěcha, že se nás migrace netýká, je mylná. Hrozí, že vznikne evropský průměrný standard pro uprchlíky, které povede k tomu, že se migranti přestěhují do ČR, Polska a na Slovensko. Tato masová migrace spolu se všemi jejími průvodními negativními a námi vyjmenovanými jevy, dříve anebo později, díky hloupé politice „přidělování kvót určitého počtu imigrantů“ všem členským státům EU, dopadnou vší svou destruiující vahou také do regionu České republiky. V případě většího počtu *uprchlíků*? (*nájezdníků*?) na naše území, což nelze naprosto vyloučit, budeme nuceni řešit stejné problémy, které má dnes SRN, Francie, Švédsko. Faktem je, že prostě nejsme na řešení těchto abnormálních bezpečnostních rizik připraveni. Masová migrace, pokud se jí Česká republika nevyhne, a to lze vyloučit jen stěží dopadne plnou svou vahou do regionů kraje Jihomoravského, Jihočeského, ale také Západočeského. Životní úroveň Čechů sociální, zdravotní oblasti Čechů.

V této souvislosti je nedvojsmyslně vyložitelný propad demokracie v posledních komunálních, parlamentních a především evropských volbách. Česká společnost je toho jasným důkazem. Neaktivní, ale radikalizující se nespokojený občan u piva znovu dominuje, z čehož paradoxně

profituje aktivní tzv. nepolitická menšina. Politické strany si nepřipouští vlastní krizi. Nikterak jim nevadí, že politické strany v Česku dnes spíše připomínají politické diskusní kluby. Postačuje se blíže podívat na jejich členskou základnu a na to, jaké problémy řeší. [7]

Nastupující „(ne)politická hnutí“ s jednoduchými hesly na řešení neřešitelné situace napříč Evropou dovedně za pomoci médií „vyplachují hlavy Evropanů“. Podivná hnutí, jejichž členové „makají“ a ví, „jak na to“ začínají mít na dálnicích Evropy zelenou. Petr Fiala trefně ve své eseji pod názvem „Na konci bezstarostnosti“ uvádí: „Jedná se o zdánlivý paradox. Na jedné straně tvrdím, že Evropská unie se vyvíjí špatným směrem, nemá dobré odpovědi ani na ekonomicko-sociální problémy, ani na bezpečnostní otázky a Západ jako celek realizuje málo důslednou obrannou politiku pro obhájení svých zájmů. Současně ale říkám, že Česká republika musí pevněji, jasněji a aktivněji být součástí tohoto „problematického“ západního společenství. [8]

Navzdory vytrvalému přesvědčování ze strany věřících v evropský postmoderní a nadnárodní ráj platí, že suverenita a legitimita národního státu se pozvolna spolu s jejich bezpečností rozpouští v nadnárodních strukturách.

O pozici na žebříčku blahobytu a bezpečnosti společnosti rozhoduje kvalifikace a vzdělání obyvatelstva. Dnes a denně můžeme pozorovat a být účastníky „agresivní války“ o kvalifikované pracovní síly a „mozky“. „Brain drain“ je nekrvavým bojem o dnešní i budoucí blahobyt a bezpečnost nás všech. Při tomto „odlivu mozků“ sehrávají svou roli jako vždy a ve všem: (1) peníze, ale také (2) stále více „quality of life“ (kvalita života).

Tento příspěvek o „nové (ne)bezpečnosti“ v širším kontextu souvisí s rozpadem bipolárního světa, se změnami mezinárodního prostředí v posledních dvou desetiletích, kdy, údajně „zmizel protivník“ a „vynořil se vítěz“ studené (třetí světové války) USA. Sledování zahraniční politiky Spojených států severoamerických skrze růžové brýle a slepá poslušnost při zavádění sankcí vůči jedné z atomových velmocí a jedné z největších zemí na světě Ruské federaci, je bezpochyby chybou. Pro ČR je žádoucí orientace na země BRICS (Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jižní Afrika). Tyto země zahrnují 40 procent světové populace a představují pětinu výkonu globální ekonomiky. Unijní lodivodi a politici členských států EU by měli přemýšlet o tom, proč jsou země BRICS zneklidňovány: a) opakujícími se otřesy trhů a b) rozkolísáním cen ropy. Dále o tom, proč země dynamicky se rozvíjejících ekonomik již rozhodly na summitu v Ufě (červenec 2015): 1. O vytvoření společného fondu v objemu 100 mld USD a 2. O nové rozvojové bance tj. o nástrojích boje proti měnovým krizím a vytvoření finančního systému nezávislého na Západu, především na USA (!).

Klade se otázka, co je vlastně bezpečnost a co znamená být v (ne)bezpečí. Jakoby po rozpadu SSSR neexistovala velká jednotící témata. A tak se tápe a hledá. Vyvolávají se džínové z lahví a neví se jak je vrátit zpět. Velká témata současnosti jako ekologie, terorismus, odstranění bídy, migrační vlna, radikální islamismus, ISIS, bohužel však nevyvolávají jednotnou akci všech států. Koupit si loajalitu Turecka není řešením.

Před volbami jsou všichni pro odstranění bídy (nebo alespoň snížení nezaměstnanosti) a posílení bezpečnosti, ale po volbách je to nesmí stát ani trochu vlastního blahobytu. Rostou požadavky na flexibilitu a adaptabilitu států, společnosti i politiků v turbulentním prostředí a globalizačních procesech 21. století. Probíhající lokální válečné konflikty odehrávající se pro drtivou většinu společnosti na televizních obrazovkách a v bezpečí domovů - mění myšlení lidí a jejich nazírání na vlastní bezpečnost.

Dříve fragmentovaná Evropa se proměnila v superstát, na který postupně přecházejí dříve nezcizitelné bezpečnostní a obranné kompetence národních států. Jsme svědky *europaizace* a *zásadních proměn vnímání (ne)bezpečí*, ale také proměňujících se vztahů mezi státy. Sen Evropanů o volném příhraničním pohybu osob bez potupných celních kontrol a osobních prohlídek se naplnil vytvořením tzv. *Schengenu*.^[9] Zahrnuje území většiny evropských států, na kterém mohou osoby překračovat hranice smluvních států na kterémkoliv místě, aniž by musely projít hraniční kontrolou. Totéž platí i pro cizince mající tzv. schengenské vízum. Velká přednost se stala největší slabinou Evropanů. Důsledkem bezzubé obranné politiky EU je neschopnost ochránit hranice EU a bezprostředním následkem je faktické otevření se Evropě vlně přistěhovalců. Atraktivita Evropy a vysoká životní úroveň Evropanů žijících v silných sociálních státech jsou vysněným rájem, do kterého se zcela logicky valí migrační vlny lidí, kteří natahují ruce po evropském bohatství. Díky oportunistické, pokrytecké a nezodpovědné politice „Bruselu“ se dostává Schengen do obrovské krize. Cesta k nacionalismu v zemích EU je pootevřena. Ocítáme se „na konci bezstarostnosti“, na což upozorňuje bez větší odezvy profesor Petr Fiala.^[10] Mimo to se mocenské těžiště k velké nevoli Francouzů (vítězů poslední velké války) přesouvá z Paříže do Berlína (k poraženým). Pokud se v krátkém časovém horizontu nepřijmou zásadní a tvrdá ochranná opatření přijdeme v relativně krátkém čase o jednu z největších vymožeností o volný pohyb osob mezi členskými státy EU. Je více než jisté, že pokud evropský superstát nebude sto ochránit svou suverenitu, učiní tak členské státy samy. Tím by se konstrukce prostoru svobody a volného pohybu zřítíla jako domeček z karet. Politici by měli zcela vážně a se vši rázností reagovat na stav médií, sociálních sítí ba i hospod, které jsou plny debat o uprchlících. Někteří hovoří o nezbytné solidaritě, další poukazují na ekonomické a sociální dopady, které by mohly být katastrofální.

Optimálním řešením by bylo:

- (1) plně si uvědomit, že jedno vylučuje druhé, co? No to, že „Schengen vylučuje kvóty a kvóty vylučují Schengen“ (volný pohyb osob), [11]
- (2) učinit jasná a tvrdá opatření na ochranu vnější hranice Evropské unie,
- (3) zlepšit návratovou politiku,
- (4) omezit sociální výhody pro uprchlíky,
- (5) pracovat se zeměmi v dotčených regionech.
- (6) zpřísnit sankce vůči převaděčům a pašerákům lidí.

Bez politické odvahy a přijetí tvrdých i silových opatření nastane konec volného a svobodného pohybu občanů Evropanů po Evropě, ba bude ohrožena samotná demokracie.

Češi i Slováci vědí, že nezávislost lze ztratit, bez jediného výstřelu, že svoboda a bezpečnost jsou ohroženy, pokud „útočník“ přeruší obchodní vztahy, zablokuje dodávky důležitých surovin (ropy, plynu, potravin, vody) a energií nebo zamezí přístup k důležitým mezinárodním institucím. „Ekonomická a politická válka“ probíhá bez výstřelu, ale humánnější není.

Těžiště národní bezpečnosti se přesouvá směrem k vytváření nového konceptu bezpečnosti mezinárodní. V procesu (ne)sblížování vítězů a poražených národní stát postupně ztrácí výjimečné postavení. Jak uvádí Barry Buzan, Ollo Waever a Jaap de Wild: „Bezpečnostní

hrozby nemají již jen charakter vojenských hrozeb“.[12] Zdrojem hrozeb jsou také v nezanedbatelné míře nekompetentní rozhodnutí a projevy lidí činných v politice a mediální reakce na ně. [13]

V této souvislosti si klademe otázku: „Co je větším nebezpečím: Dobré záměry kombinované s hloupostí nebo špatnost spojená s inteligencí? Politici za pomoci mocných médií a často zkorumpovaných redaktorů vymývají miliónům lidí jejich hlavy. Přijímají rozhodnutí s dalekosáhlým dopadem na životy těchto lidí. Hutchisonova modlitba [14] lékařům připomíná, že jejich první povinností je stav pacienta ještě nezhoršit. Nahradíme-li slovo „pacienti“ výrazem „voliči“ může tato lékařova modlitba být i modlitbou politika.[15] Politici mají povinnost intervenovat *pouze* tehdy, má-li taková intervence reálnou šanci zlepšit current status[16] a odolat lákadlům samoúčelných zásahů. Tudíž základními vlastnostmi lékařů i politiků musejí být: 1. kompetentnost a 2. schopnost realistického posouzení čeho lze a nelze dosáhnout. Cokoli, co by takové posouzení stěžovalo, může napáchat značné škody.

Asi nejnešťastnější je ovšem snaha vychovat „*nového evropského člověka*“. Snaha některých bruselských architektů o změnu myšlení Evropanů silou politických argumentů silně zavání známou komunistickou výchovou a neúspěšnou snahou o vytvoření nového socialistického člověka konajícího v duchu MOKOBUKO = morálního kodexu budovatele komunismu. A jako tehdy v zemích RVHP tak i dnes v zemích EU žijí občané podle svých národních tradic, které odolávají unifikačním snahám.

2. Syndrom hybris

David Owen[17] zkoumal mimo jiné činnost politických vůdců, u nichž bez problémů fungovaly kognitivní (poznávací) procesy, ale se u nich objevilo něco, co označil jako syndrom hybris [18] „Hybris je neoddělitelně spojen s držením a výkonem moci. Je-li jedinec moci zbaven, syndrom obvykle odeznívá“, konstatuje Owen. „V tomto smyslu se jedná o onemocnění spojené jak s osobou člověka, tak s určitou funkcí. A okolnosti, za nichž je tato funkce vykonávána, ovlivňují pravděpodobnost, že mu vůdce podlehně.“ [19] Rysem hybris je neschopnost měnit směr politiky, protože by bylo nutné přiznat chybu. Owen v této souvislosti mluví o tzv. hybriistické kariéře a hybris chápe jako určitou ztrátu schopností: „Politici vůdci nabyli díky vlastním úspěchům přílišného sebevědomí a začali zavrhnout rady, jež odporovaly jejich přesvědčení – někdy i úplně všechny rady – a začali se chovat tak, jako by si troufali vzpříčit se daným skutečností.“[20] Obvykle, byť ne vždy, je za to stihla nemesis.[21] Vrcholem umění vládnout je podle nositelky Pulitzerovy ceny Barbary W. Tauchmanové krotit vlastní ctižádost a ponechat si hlavu otevřenou. Bohužel si neuvědomujeme, že moc plodí bláznovství a přináší neschopnost myslet. Strukturálně vybuzená hloupost (structurally iduced stupidity) charakterizuje chování odtažitých vládnoucích vrstev. Bohužel je vysoce aktuální a všudypřítomnou. Elity, které ztrácejí spojení s většinou těch, jímž vládnou, chtějí řídit (a řídit) společnost, aniž by doopravdy věděly, co se v ní odehrává.

Společnost dnes (často) tvoří na straně jedné malá elita, a na straně druhé většina obyvatelstva. Obě skupiny se od sebe ostře liší jak životním stylem, tak myšlením i zájmy. Málokdo si uvědomuje, že jde také, v konečném důsledku, o rozkolísání křehce vybalancované *vnitřní* bezpečnosti státu. Jaké dopady může mít hloupé chování politiků a elit pro bezpečnost vnější, raději nedomýšlet. Politik - státník, je zodpovědný za prospěch svého národa, musí jednat podle jiných pravidel než intelektuál v kavárně. Takový politik se stává státníkem. Bohužel,

nejrůznější hráči na českém politickém poli hrají hry falešně a jejich chování je bezprostředním bezpečnostním rizikem pro všechny.

Až na výjimky politici nedělají to, zač jsou placeni. Tito „vysoce postavení hadi v oblecích“, jak je výstižně charakterizují Robert Hare a Paul Babiak, podřizující veškeré své konání Luciferovu efektu“(dejte mi moc a já vám dám blahobyt a bezpečnost) jsou politickými psychopaty a parazitujícími predátory. Hlavním zdrojem zisku nejen českého politického podnikatele je nepoměr mezi jeho výkonem a odměnou, kterou od voličů obdrží.

3. Hybristické chování, bezpečnostní riziko

Typickým rysem hybristického chování je neschopnost včas odejít. Již v knize knih[22] se uvádí, že pokora souvisí se schopností pojetí pravdy Tam, kde je pýcha bezbřehou a omezení pýchy opadne, kráčí takový jedinec nezadržitelně po cestě k opojení mocí. Zdá se, že nic není nemožné a nebezpečí jsou pomíjivá. Z uvedených příkladů lze vyvodit, že hybristické chování představující bezpečnostní hrozbu probíhá podle určitého pravidelně se opakujícímu schématu: A. Jedinec získá slávu a obdiv a navzdory předpokladům dosáhne nečekaného úspěchu. → B. Tato zkušenost mu stoupne do hlavy → C. K ostatním se začíná chovat pohrdavě a záštiplně. → D. Získává víru ve své schopnosti, začíná si myslet, že dokáže cokoli. → E. Toto přílišné sebevědomí jej dovede ke špatnému vnímání reality a chybování. → F. Nakonec se potká se svou bohyní odplaty (Nemesis), která ho zničí. [23] Syndrom hybris zasahuje lidí u moci, syndrom je něco, co se u člověka objeví, je projevem přírodních dějů, souborem rysů, známek či příznaků chování s působením ve funkci. Člověk páchající hybristický čin si často představuje, že je nadřazený a disponuje mocí podobnou mocí boží (on je obdařen „Prozřetelností“ - je nadřazený). Člověk tímto syndromem trpí, projeví-li se u něj 3 anebo 4 příznaky z následujícího výčtu:

1. Narcistický sklon vidět svět primárně jako arénu, v níž může vykonávat moc hledat slávu, a ne jako místo s problémy, které vyžadují pragmatický a ne sebestředný přístup.
2. Sklon pouštět se do akcí, jež ho pravděpodobně vrhnou do špatného světla, tj. které mu nevylepší image.
3. Nepřiměřený zájem o vlastní image a prezentaci.
4. Spasitelský styl mluvy při popisu vlastních skutků a tendence přehánět.
5. Ztotožnění vlastní osoby se státem do té míry, že vyhlídky a zájmy obou subjektů považuje za totožné.
6. Tendence mluvit o sobě v třetí osobě nebo používání panovnického „my“.
7. Přílišná víra ve vlastní úsudek a pohrdání radami či kritikou druhých.
8. Přehnaná sebedůvěra, hraničí až s pocitem všemocnosti, jde-li o to, čeho může osobně dosáhnout.
9. Přesvědčení, že se nezodpovídá „světské“ instanci soudů a kolegů, ne veřejnému mínění, že skutečná instance, jež je bude soudit je mnohem vyšší – Bůh.
10. Neotřesitelná víra, že tato vyšší instance mu dá za pravdu.
11. Nepokojnost, bezohlednost, výbušnost.
12. Ztráta kontaktu s realitou a postupná izolace.
13. Paličaté odmítání změnit směr, kdy v zájmu „širšího hlediska“ (rozuměj vlastního přesvědčení o morální správnosti navrhované strategie) zaniká potřeba zvažovat další aspekty např. praktičnost oné strategie, náklady na její realizaci a možnost nechtěných výsledků.
14. Tzv. hybristickou nekompetentností se nazývá situace, kdy se řeč pokazí přesně proto, že vůdce se pod vlivem svého přílišného sebevědomí neobtěžoval vyřešit její praktické aspekty. Objevuje se nepozornost k podrobnostem a nezvídavá povaha. [24]

Mezi vnější klíčové faktory ovlivňující chování člověka jednoznačně patří:

- Převažující úspěch při získávání moci a jejím udržení,
- Politické prostředí, kde existují jen minimální omezení osobní autority vůdce,
- Doba, po kterou zůstane u moci. [25]

4. Tradicionalisté versus rozšiřovatelé

Dalšími riziky snižujícími bezpečnost současného světa, na něž poukazují zastánci Kodaňské školy, jsou problémy v hospodářské oblasti a další procesy, často globálního charakteru. Nebezpečí se objevují v nových převlecích. Beze vší pochybnosti k nim přináležejí: hospodářská ohrožení, zranitelnost moderní technologie, počítačová kriminalita, výpadky proudu,[26] změny na politickém poli, vysoká nezaměstnanost, tzv. „ne-nemoci“ (prasečí chřipka, AIDS, závislost na alkoholu a drogách), kriminalita, úplatkářství, organizovaný zločin a jeho

prorůstání do společnosti, stárnoucí euroatlantická populace, migrace, úbytek obyvatel, pirátství na moři i v oblasti třetích medií a jejich technologií, mizící zásoby ropy, vody, tropických pralesů, některých druhů potravin, ale i ztráta paměti společnosti (viz. naše poslední mimořádné parlamentní volby, které „venku“ hodnotí jako totální kolaps listopadem (1989) nastoleného stranického systému), vyprchávací tolerance, rostoucí arogance, měnící se tvář demokracie, rašící byrokratické struktury, přihlouplé elity a média, stupňující se agresivita a zvyšující se touha po moci politických stran a jejich představitelů, hloupá arogantní rozhodnutí politiků, a činnost médií, klientelismus a korupce. Lidé v Česku chápou klientelismus a korupci jako vysoké bezpečnostní riziko.

To vše sebou logicky nese změnu pohledu na úlohu bezpečnostních studií tradicionalistů, kteří se v realizaci strategických bezpečnostních vizí a cílů omezují na vojensko-politická témata. Naproti tomu se „rozšiřovatelé“ (wideners) usilují zahrnout do bezpečnostních studií aktuální ekonomické, společenské a environmentální sektory. Hospodářská ohrožení jsou mnohem reálnější než ta vojenská a pravděpodobnost, že společnost ohrozí sebe samu, je podstatně vyšší, než riziko, že bude vojensky napadena z vnějšku. [27]¹

Dle názoru představitelů Kodaňské školy je pro obranu regionu Evropy důležitější než silná armáda důsledná realizace obranné a bezpečnostní politiky proti hospodářským agresím a sociálním tlakům, ať již proti organizovaným anebo živelným požadavkům imigrantů valících se do Evropy ze zemí, jejichž kultura je neslučitelná nejen s našimi tradicemi, ale i prostředím. Tradicionalisté, ostentativní humanisté, angelmerkelisté a lodivodi v Bruselu však před pravdou, aktuálními hrozbami ohrožující bezpečnost občanů a samotnou existenci Evropy zavírají oči. A tak odpověď na úvodní otázku zda současná společná obranná a bezpečnostní politika existující na „papíře“ zajistí soudržnost a stabilitu regionu Evropy je: ne.

Odkazy v textu a literatura:

- [1] Vize "Evropy regionů" vychází z vize postupného slábnutí států (které často vznikly a dodnes přetrvávají v umělých bariérách) a zesilování regionů, jako autonomních útvarů vzniklých na základě přirozené logiky, nezkreslované válečnými a mocenskými aspekty. Jedním z hlavních cílů regionální politiky EU je tak "harmonický a hospodářsky vyvážený rozvoj regionů a jejich vzájemné kontakty". Hierarchie stupňů státní správy se v historii Evropy neustále vyvíjela a měnila. Všeobecně je však možno konstatovat, že organizace státní správy a samosprávy se postupně stabilizuje v čtyřstupňových (někde třístupňových, či naopak v pětistupňových) modelech: obec - okres - region - stát. Pro správní "uchopení těchto úrovní byla vytvořena i hierarchie EU v NUTS I. - V. řádu (NUTS - nomenklatura územně statistické jednotky). Více: ROŽŇÁK, Petr: Regionální geografie Evropské unie. In: *Mechanismy fungování Evropské unie.: In quorum gratiam?*. První. Ostrava: KEY Publishing, 2015, s.27 – 51, s.236 - 237, ISBN 978-80-7418-237-2.
- [2] DUBLINSKÁ KONVENCE týkající se určení státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané v jednom z členských států Evropských společenství, která byla přijata dne 15. 6. 1990 v dánském Dublinu, následně v Římě dne 7. 12. 1990 a v Lucemburku dne 13. 6. 1991, v jediném exempláři, v jazyce německém, anglickém, dánském, španělském, francouzském, řeckém, irském, italském, holandském a portugalském. Texty vyhotovené v každém z těchto jazyků jsou stejně hodnověrné a jsou uloženy v archivu vlády Irska. Ani slovo zde nenajdete o povinných kvótách, tak jak se dnes často dává k věření vládám národních států EU a jejím občanům.
- [3] KLAUS, Václav a Jiří WEIGL. *Stěhování národů s.r.o.: Stručný manuál k pochopení současné migrační krize*. První. Přílepy: Olympia, 2015. s.15, ISBN 978-80-7376-422-7. K tomu glosa:

Politická hašteření, oslabování mechanismu právního státu, živelná a vulgární demokracie, v níž je vše povoleno, korupce, klientelismus, „lihové aféry“, mafiánské metody nejen v politice, ale ekonomice, úpadek kultury a morálky, nesprávná interpretace jedné ze základních demokratických norem „co není zakázáno je dovoleno“, absence politické sebereflexe – to vše a další mnohé jevy, jsou v konečném důsledku elementy rozkládající a vyprazdňující stát, zevnitř, ohrožujícími jeho bezpečnost.

- [4] CHICAGSKÁ SOCIOLOGICKÁ ŠKOLA směř v americké sociologii, jehož stoupence, působící ve 20. letech 20. století na fakultě sociologie chicagské univerzity (R. E. Park, E. Burgess, N. Anderson, E. Maurer a další), spojovala společná teoreticko-metodologická hlediska i badatelské zájmy. Chápali sociologii jako nauku o kolektivním chování, jako studium procesů, jež podněcují jednotlivce ke spolupráci a soutěžení ve společnosti. Tento dynamický přístup zakládal Park (ovlivněný německý sociolog G. Simmelem a L. von Wiese) na čtyřech formách vzájemného působení: soutěživosti, konfliktu, adaptaci a asimilaci. Tyto typy interakce mají zároveň představovat čtyři stádia vývoje každého sociálního jevu. Z těchto hledisek pak zkoumali problémy vztahů mezi různými rasovými skupinami, sociální stratifikaci, vývoj rodiny, způsob života a další. Zvláštní pozornost věnovali otázkám sociální ekologie, zejména ekologie amerických velkoměst, neboť právě tam viděli arénu „boje o život“. Studovali přitom zvláště kriminalitu, tuláctví, zločinnost mládeže a další protispolečenské jevy. Jednotlivé sociální skupiny zkoumali jak z hlediska prostorové struktury bydliště, tak podle specifických normativních „kódů“ a soustav hodnot každé skupiny. Položili však základy takových směrů jako sociální ekologie a sociální patologie, přispěli k prohloubení sociologických metod (metoda vzorků a dotazníků). Ve vývoji americké sociologie představuje chicagská škola přechod od spekulativně filozofického stadia ke stadiu empirickému.
- [5] ŠANDOR, Andor. (Brigádní generál ve výslužbě). Špičkový český odborník se zkušenostmi z výkonu státní správy, s činností v mezirezortním krizovém štábu ČR, krizového managementu, řízení velkých organizací, práce v mezinárodních organizacích v zahraničí. Nebývale obdařen schopností analyzovat mezinárodně bezpečnostní problematiku. Dokáže pregnančně vyhodnocovat vojenské a bezpečnostní situace ve světě se zaměřením na krizové oblasti a vojenské konflikty.
- [6] KLAUS, Václav a Jiří WEIGL. *Stěhování národů s.r.o.: Stručný manuál k pochopení současné migrační krize*. První. Přílepy: Olympia, 2015. s. 72, ISBN 978-80-7376-422-7.
- [7] Jeden příklad za všechny – inzerce SPO v deníku *PRÁVO*. „Výzva! Zvyšte podíl vysílání moravských studií ČT na 30 %“. Moje bývalá asistentka by řekla: „šéfe koho to zajímá!?“ Více: *PRÁVO*, Sobota 23. května 2015, Zpravodajství, s.5.
- [8] FIALA, Petr. *Na konci bezstarostnosti: co nechceme slyšet o Evropě, národních zájmech a zahraniční politice*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2015, s.8, ISBN 978-807-4850-387.
- [9] Prostor se označuje podle vesnice Schengen v Lucembursku, u níž byla 14.června 1985 podepsána Schengenská dohoda a 19. Června 1990 podepsána prováděcí úmluva. V současné době zahrnuje schengenský prostor členské státy EU kromě: Irska a Velké Británie. O odklad plného členství požádal Kypr. Není zde dosud Bulharsko a Rumunsko. Naopak zahrnuje Island a Norsko (2001), od 2008 zrušilo letištní kontroly Švýcarsko, v roce 2011 je členským státem Schengenu Lichněstejnsko od roku 2007 Česká republika a Slovenská republika a dalších sedm nových zemí EU. Patří sem také Azory, Madeira a Kanárské ostrovy. Naopak sem nepatří všechna zámořská území Francie, norské Špicberky, španělská Ceuta a Melilla v Africe, dánské Grónsko a Faerské ostrovy, nizozemská Aruba Curaçao, Svatý Martin, Bonaire, Saba a Svatý Eustach, britská korunní závislá území.
- [10] FIALA, Petr: *Na konci bezstarostnosti: co nechceme slyšet o Evropě, národních zájmech a zahraniční politice*. 1. vyd. Brno: Barrister, 2015, 146 s. ISBN 978-807-4850-387.
- [11] Stanovené kvóty na uprchlíky se velké části politiků ani veřejnosti nelíbí. Letos do Evropy dorazí k milionu žadatelů o azyl, za rok 2014 to bylo 626 000 žádostí, jen čtvrtina azyl dostala. Jde o obrovský nápor. Ten se bude zvyšovat - v těsném evropském sousedství je k 25 milionům lidí v

- pohybu. Afrika bude mít díky demografické křivce brzy dvě miliardy obyvatel, a protože jejich životní podmínky nebudou dobré, budou směřovat do Evropy. „To není debata o tom, jak moc jsme solidární s uprchlíky či o islamismu, ale o obrovských číslech. Samozřejmě, že neplatí teze o potřebě pracovních sil, když jde většinou o chudé, nevzdělané lidi bez znalosti jazyků, naprosto pochopitelně hledající lepší budoucnost. Stačí se podívat na čísla nezaměstnanosti a případně konkrétně na nezaměstnanost mladých v některých státech EU.“ Více na: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/eu/122750-kdo-muze-za-problem-s-uprchliky-schengen-bude-tezko-udrzitelny-varuje-analytik/>
- [12] BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap de WILDE. *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Překlad Ivo Lukáš. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 6. Současná teorie mezinárodních vztahů. ISBN 80-903-3336-2.
- [13] ZEMAN, Miloš: *Zpověď informovaného optimisty. Rozhovor s Petrem Žantovským*. Řitka 2012, Nakladatelství ČAS, s. 137- 140, ISBN: 978-80-87470-85-5. Bohužel, zejména čeští novináři se nevyznačují potřebnou mírou profesionality. Většina se vyznačuje kombinací nevzdělanosti a enormního sebevědomí. Jaksi nechápou, že novinářská profesionalita spočívá ve dvou věcech: Za prvé, v odfiltrování osobní sympatie nebo antipatie, jež se nepromítne do komentářů. Za druhé, v tom, že pišící (komentující) věci rozumí. Tady mám skutečně podezření, že řada novinářů (moderátorů) není profesionální. Naopak jsou schopni spíše „rektálního alpinismu“ ať již je k tomuto „výkonu“ vede cokoli (kromě peněz, vlastního zviditelnění, je to „vděčnost“ tomu, kým jsou placeni). V českém mediálním prostoru, ke škodě kultivace společenského prostředí, žádný investigativní novinář jako je Michael Moore, neexistuje. A tak, v konečném důsledku se podílejí na vytváření nebezpečného prostředí, postupně se podílejí na rozkladu základních hodnotových pilířů, na nichž spočívá nejen demokracie, ale a to především: bezpečnost státu. Z hlídačů psa demokracie se stávají „líní kocouři“ pomalu rozleptávající politický systém a jeho bezpečnost.
- [14] Sir ROBERT HUTSCHISON: (1871-1960), Lékařova modlitba. *Před neschopností nechat zdravé zdravými, před přílišným zápallem pro nové a pohrdání nad umění a vzdělání nad zdravý rozum, abychom nezacházeli s pacienty jako s případy a aby naše léčba nemocí nebyla bolestnější než samotný jejich průběh, nás Bože chraň*.
- [15] DAVID OWEN: *Choroby vrcholných politiků a jejich vliv na dějiny naší doby*. PASEKA, PRAHA – LITOMYŠL 2011, s. 9. ISBN: 978-80-7432-124-5
- [16] stávající stav
- [17] DAVID OWEN (*1938) v letech 1976-79 britský ministr zahraničí, spoluzakládal labeauristickou stranu, nyní – nezávislým členem sněmovny lordů, jako psycholog se dlouho zabýval vlivem nemocí na rozhodování vrcholných politiků. Více: *Choroby vrcholných politiků a jejich vliv na dějiny naší doby*. (PASEKA, PRAHA – LITOMYŠL 2011, 416 s. a 16 stran obrazové přílohy) ISBN: 978-80-7432-124-5
- [18] Není lékařským termínem, vyvinul se v antickém Řecku, jde o popis určitého činu. Hybrický čin byl ten, při němž mocná osoba, naplněná bezohlednou pýchou a sebevědomím, chovala pyšně a záštiplně. Jde o jakousi „zpupnost z povolání“ anebo „Vláda touhy“ (Platón). Mladí lidé a lidé bohatí mívají sklon ke zpupnosti (hubristai, tj. jsou hybrističtí). HYBRIS = je také určitá ztráta schopností vlastní úspěch plodí přílišné sebevědomí následuje zavrhování rad, jež odporují jeho přesvědčení. V čím „vyšší funkci“ člověk je, tím více syndrom nabírá na síle. Nejvíce pak postihuje člověka s působením ve funkci hlavy státu. HYBRIS (angl.) – zpupnost, pýcha, arogance. SYNDROM HYBRIS se objevuje již tehdy, je-li člověk u moci – a to – po určité době výkonu moci – po ztrátě moci může opět odeznít. Je spojen s osobou člověka – a určitou funkcí.
- [19] DAVID OWEN: *Choroby vrcholných politiků a jejich vliv na dějiny naší doby*. PASEKA, PRAHA – LITOMYŠL 2011, s. 13, ISBN: 978-80-7432-124-5
- [20] Podle Owena trpěli syndromem hybris tyto demokratické hlavy státu: George W.Gush, Tony Blair, Margaret Thatcherová, Nevelle Chamberlain, Lyndon B. Johnson a Theodore Roosevelt. Více:

DAVID OWEN. Choroby vrcholných politiků a jejich vliv na dějiny naší doby. PASEKA, PRAHA – LITOMYŠL 2011, 416 s., ISBN: 978-80-7432-124-5

- [21] Odplata, z řečtiny
- [22] Bible
- [23] JURÍČEK, Ludvík a Petr ROŽŇÁK. *Bezpečnost, hrozby a rizika v 21. století*. Ostrava: Key Publishing, 2014. s. 35, ISBN 978-80-7418-201-3.
- [24] DAVID OWEN: Choroby vrcholných politiků a jejich vliv na dějiny naší doby. PASEKA, PRAHA – LITOMYŠL 2011, s. 8-21, ISBN: 978-80-7432-124-5
- [25] TAUCHMAN, B. W.: Dopis historikovi Mandellu Treightonovi, autorovi knihy *A hitou of the Papag during the Period of the Reformation*. 5.4.1887, 7 a 33
- [26] Jak ukázaly nedávné (2003) zkušenosti ze USA a Kanady, kdy na severovýchodě země bylo 50 miliónů lidí bez elektřiny. Katastrofy tohoto typu mohou vyvolat řetězovou reakci v ostatních systémech komplikované infrastruktury moderní společnosti
- [27] ROBEJŠEK, Petr: *Svět viděný z Řípu: zahraniční politika pro každého z nás*. 1. vyd. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Alfa Publishing, 2006, s.48, Politologie (Alfa Publishing). ISBN 80-868-5155-9.

PROSTOROVÉ STRUKTURY MĚSTA A EKONOMICKÁ NÁROČNOST JEJICH FUNGOVÁNÍ

CITY SPATIAL STRUCTURES AND ECONOMIC PERFORMANCE OF THEIR FUNCTIONS

Petra Saidlová

Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní,
Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Klíčová slova:

prostorové struktury města, ekonomika v území, nákladová analýza, krajská města, urbanismus

Keywords:

city spatial structure, the economy in the territory, cost analysis

Anotace:

Jednotlivá sídla jsou tvořena prostorovými strukturami, které můžeme rozdělit na několik základních typů, jako jsou např. historické jádro, bloková zástavba, sídlištní zástavba, rezidenční suburbie. Každou prostorovou strukturu je možné obecně charakterizovat hustotou zástavby a osídlení, velikostí a náročností dopravní a technické infrastruktury, případně množstvím zeleně. Uspořádání a velikost těchto prvků v jednotlivých prostorových strukturách není stejné, a proto lze předpokládat výskyt diferencí v celkových nákladech nejen na výstavbu, ale zejména na údržbu tohoto území resp. v přepočtu na měrnou jednotku např. na 1 ha území. Existuje však ještě jeden faktor, který může významně ovlivnit interpretaci výsledků nákladové analýzy. Je jím hustota obyvatelstva ve sledovaném území. Z tohoto důvodu mohou být ceny údržby prezentovány dvojím způsobem, jako náklady na jeden hektar plochy; nebo jako náklady na jednoho obyvatele.

Dá se předpokládat, že zvolená metoda propočtu nákladů na údržbu území (na hektar vs. na obyvatele) velmi výrazně ovlivní výsledné závěry při komparaci jednotlivých prostorových struktur města, jelikož při porovnávání nákladů na hektar a nákladů na obyvatele v určité zóně můžeme dosáhnout rozdílných výsledků.

Z hlediska rozpočtu města, tj. subjektu odpovědného za údržbu svého území, jsou stěžejním faktorem právě náklady na obyvatele, jelikož počet obyvatel ovlivňuje příjmovou stránku hospodaření. Každá investice ať veřejná či soukromá, rozšiřující zastavěné území obce, by proto měla být spojena s analýzou budoucích nákladů na údržbu. Tento ukazatel se však při posuzování projektů v naší praxi prakticky nikdy nezjišťuje.

Cílem článku je představit komparativní analýzu ekonomické náročnosti prostorových struktur města. Analýza je provedena na souboru osmi velkých měst v České republice a zkoumá ekonomickou náročnost jednotlivých typů těchto prostorových struktur z pohledu zajištění jejich fungování ve struktuře města, nároky, které ten který typ prostorové struktury klade na veřejné i soukromé rozpočty a v závěru komparuje efektivitu jednotlivých typů prostorových struktur z ekonomického hlediska.

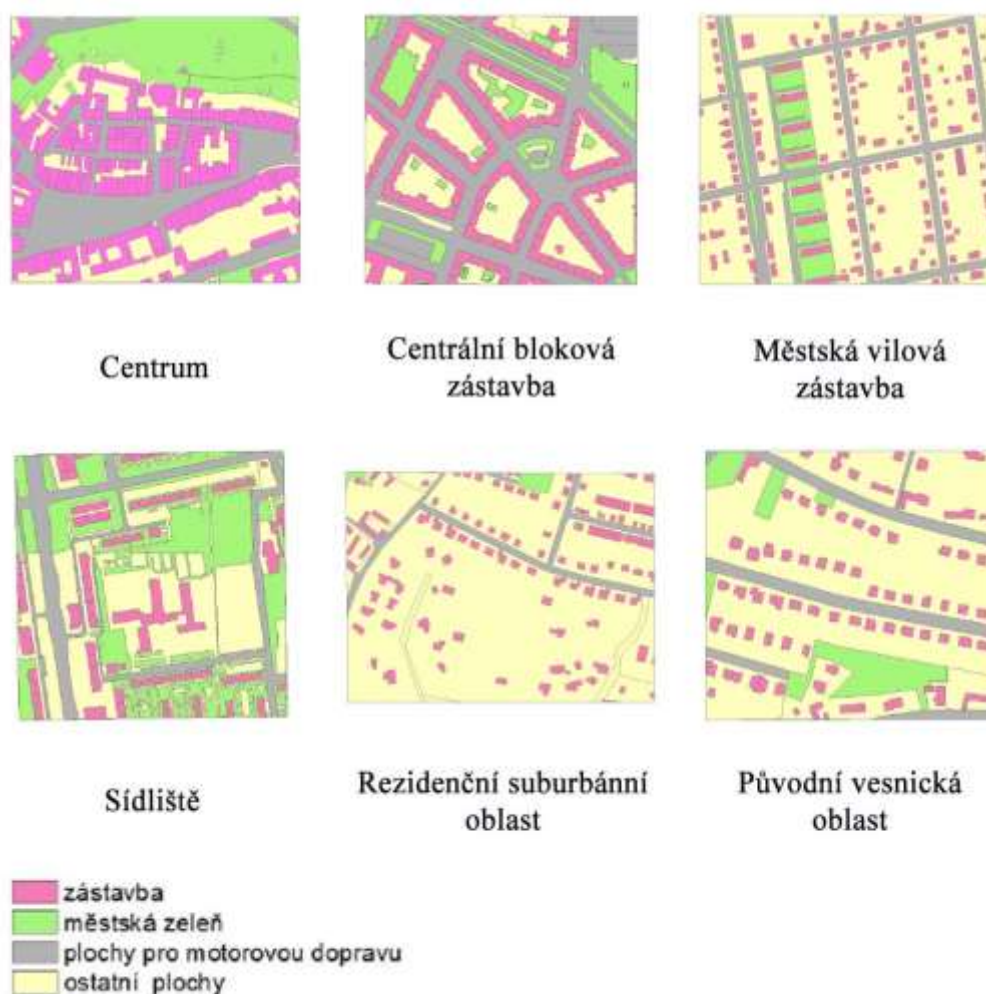
Abstract:

Individual settlements comprise of spatial urban structures, which can be divided into several basic spatial types such as for example a city centre, block development, housing estates, residential suburbia. Each spatial structure can be generally characterised by the development and settlement density, size and demands of traffic and technical infrastructure, or possibly the volume of greenery. The layout and size of these elements in individual urban structures are not identical and therefore one may presume the occurrence of differences in the total costs of not only the development itself, but particularly the maintenance of this area, specifically when recalculated per unit of measurement, for example per 1 ha of area. Nonetheless, there is one more factor, which may significantly influence the interpretation of the cost analysis outcomes. It is the population density in the monitored area. For this reason the prices of the maintenance may be presented in two ways, as costs per one hectare of area or as costs per resident.

It is possible to presume that the selected method of the maintenance cost recalculation of the area (per hectare vs. per resident) will very significantly influence the final conclusions when comparing individual urban structures, because when comparing costs per hectare and costs per resident in a specific urban zone one can arrive at different results. From the point of view of the budget of a town, i.e. an entity responsible for the maintenance of its area, the costs per resident are the key factor, since the number of residents influences the income aspect of the economy. Therefore, each investment, whether private or public, enlarging the built-up area of a municipality, should be accompanied with an analysis of the future maintenance costs. However, in building project assessment this factor is practically never looked into. The objective of the article is to introduce a comparative analysis of the economic demands of urban spatial structures of the development. The analysis was carried out on a set of eight cities in the Czech Republic and examines the economic demands of individual types of these urban structures from the point of view of ensuring their functioning in the composition of the town as well as the demands which individual types of spatial structures place on public and private budgets and in conclusion it compares the efficiency of individual types of urban spatial structures from an economic aspect.

Úvod

V urbanistické teorii rozlišujeme prostorové struktury města z hlediska jejich funkčního a prostorového uspořádání. Jednotlivé prvky společně utvářejí městský celek, jehož obsah a kompozice odráží potřeby obyvatel. V rámci prostorového uspořádání jednotlivých struktur pro bydlení nebo s výrazným podílem bydlení rozlišujeme v obecné urbanistické typologii historické jádro, městskou blokovou zástavbu, městskou vilovou čtvrť, sídliště, suburbánní oblast rezidenčního charakteru a (původní) vesnickou oblast integrovanou do města. Ukázky půdorysů jednotlivých zkoumaných prostorových struktur na příkladu města Hradec Králové znázorňuje obrázek č. 1.

Obrázek 1: *Přehled zkoumaných prostorových struktur Hradce Králové*

Zdroj: Kupčíková 2011

Hlavní hypotézou, kterou se pokusíme v rámci článku ověřit, je předpoklad, že různé typy prostorových struktur znamenají pro město různé zatížení rozpočtu. Cílem práce je tedy kvantifikovat rozdíly finanční náročnosti spojené s fungováním jednotlivých prostorových struktur města na souboru velkých měst v ČR a navázat tak na závěry z dříve publikovaných studií (Kupčíková 2011, Malířová 2012) a zobecnit je na úrovni velkých měst v České republice. Metodickými nástroji pro dosažení cíle práce jsou prostorové a nákladové analýzy aplikované na jednotlivá velká města České republiky.

1 Analýzy prostorových struktur města Hradce Králové

Problematiku ekonomické náročnosti města Hradec Králové řešila Kupčíková (2011), která sledovala spojitost skladby jednotlivých prostorových struktur a jejich vliv na ekonomické fungování obce, zejména z hlediska provozních výdajů. Vymezila nákladovost údržby dopravní infrastruktury a ploch veřejné zeleně (obojí vyjádřené v Kč za 1 ha) v jednotlivých typech struktur a následně porovnání výsledků s předpoklady expertů. Na základě tohoto porovnání definovala tzv. „suburbánní územní paradox“. Suburbie je z hlediska provozních výdajů z pohledu dopadů do rozpočtu města hodnocena jako nejlevnější avšak dle oslovených expertů

a výsledků z jiných zkoumání (Hořinková, 2011) jsou k dispozici zjištění, že u řady suburbánních obcí dochází k jejich zadlužování.

Nový pohled na tuto otázku přináší Malířová (2012), která studii ekonomické náročnosti prostorových struktur Hradce Králové rozšiřuje o přepočet provozních nákladů na obyvatele. Což se z hlediska tvorby rozpočtových příjmů jeví jako zásadní informace pro hodnocení efektivnosti rozpočtových výdajů. V jednotlivých prostorových strukturách města Hradce Králové se Malířová (2012) zaměřuje na údržbu dopravní infrastruktury a ploch veřejné zeleně, ale řeší také nákladovost výstavby zkoumaných prostorových struktur města. Z toho důvodu je v závěrečném hodnocení zahrnuta doba životnosti jednotlivých struktur. Kompletní výsledky nákladové analýzy Malířové (2012) znázorňuje tabulka č. 1.

Tabulka 1: Náklady na výstavbu a údržbu prostorových struktur města Hradce Králové s ohledem na dobu životnosti 50 let

	Náklady na výstavbu na 1 ha v tis. Kč	Pořadí	Náklady na údržbu po dobu životnosti 50 let na 1 ha v tis. Kč	Pořadí	Náklady na výstavbu na obyvatele v tis. Kč	Pořadí	Náklady na údržbu po dobu životnosti 50 let na obyvatele v tis. Kč	Pořadí
Historické jádro	11 595,16	2	2 287,50	3	119,02	6	40,00	3
Centrální čtvrť	21 448,36	6	14 525,50	5	66,17	3	29,50	1
Městská vilová čtvrť	16 513,75	3	9 242,00	4	102,55	5	81,00	5
Sídlště	17 376,44	5	28 572,00	6	50,00	1	30,50	2
Rezidenční suburbánní oblast	17 020,50	4	516,50	1	57,62	2	48,00	4
Vesnická oblast	11 425,00	1	1 500,50	2	96,71	4	125,00	6

Zdroj: Malířová 2012

Pozn. V případě historického jádra jsou “náklady na výstavbu” přepočteny k dnešním cenám tak, aby tato prostorová struktura města mohla být s ostatními strukturami porovnávána. Jde tedy o hypotetickou hodnotu.

2 Prostorová analýza jednotlivých struktur velkých měst ČR¹

Důležitým podkladem pro provedení nákladové analýzy údržby prostorových struktur města je rozbor podílů jednotlivých typů ploch, které jsou v dané prostorové struktuře zastoupeny – tedy prostorová analýza zkoumaného území.

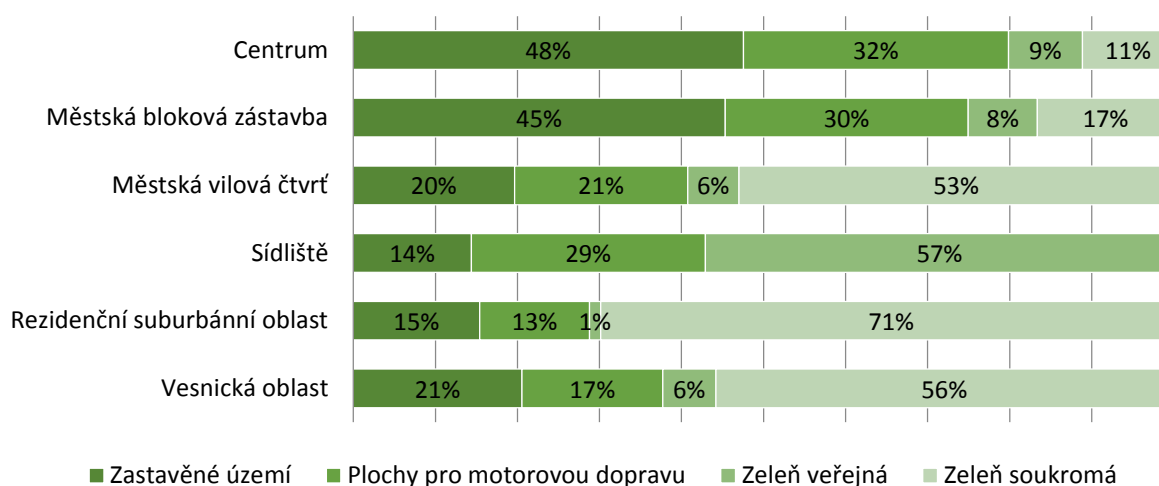
Reprezentativní výběr je v našem případě tvořen vzorovými územími prostorových struktur krajských měst. Pro snížení rozptylu zjištěných hodnot byly z analýzy v počátečním kroku vyňaty rozlohou nejmenší město Karlovy Vary a rozlohou největší město tj. hl. město Praha.

¹ následující části článku jsou zpracovány na základě SAIDLOVÁ, Petra. *Urbánní struktury a ekonomická náročnost jejich fungování*. Pardubice: Univerzita Pardubice 2014. Vedoucí práce: doc. Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D.

Prostorová analýza vyžaduje velmi kvalitní vstupní data a bohužel ne všechny geografické databáze krajských měst splňovaly tyto požadavky. Z toho důvodu se provedená prostorová analýza zaměřila pouze na města Brno, Jihlava, Liberec, Olomouc, Ostrava, Pardubice a Ústí nad Labem. U ostatních měst nebyla data bohužel v použitelné kvalitě. I tak je soubor zkoumaných měst pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy dostatečný.

V každém městě byly vybrány oblasti reprezentující daný typ prostorové struktury. Pro rozdílný rozvoj a růst měst není možné vybrat území o stejné rozloze, proto jsou výskyty jednotlivých typů ploch prezentovány v procentech, čímž je docíleno větší přesnosti a přehlednosti dosažených výstupů. Z procentuálního zobrazení území jsou následně stanoveny průměrné hodnoty typů ploch vyskytujících se ve zkoumaných prostorových strukturách. Do těchto průměrných hodnot jsou zařazena také data z prostorové analýzy města Hradce Králové provedené Kupčíkovou (2011) (tab. 2).

Tabulka 2: Rozložení typů ploch v prostorových strukturách průměrného velkého města

Zdroj: vlastní konstrukce na základě Kupčíková 2011

Pozn. Pod pojmem „centrum“ je míněno historické jádro tak, jak byla tato prostorová struktura výše uváděna.

3 Nákladová analýza prostorových struktur velkých měst v ČR

S nákladovými analýzami se setkáváme převážně v soukromém sektoru. Jejich účelem je nalézt optimální velikost produkce při minimálních nákladech, čímž je posilována ekonomická a hospodářská stabilita. Této stability se snaží dosáhnout také subjekty veřejného sektoru, ovšem s cílem nikoli optimalizace produkce ale maximálního uspokojení potřeb občanů při optimalizaci nákladů. To ovšem neznamená, že by se měla města ubírat směrem výstavby nejlevnějších prostorových struktur, ale k optimalizaci jejich vzájemných poměrů.

Nejprve je zapotřebí získat vstupní data od aktérů, podílejících se na údržbě prostorových struktur města. Náklady spojené s údržbou dopravní infrastruktury (DI), veřejné zeleně a veřejného osvětlení jsou vybrány z rozpočtů jednotlivých měst. Dále je nutné zjistit velikost území (dopravní infrastruktura a zeleň v ha, délka vedení veřejného osvětlení v km), ke kterému jsou tyto ceny vázány.

Mezi další aktéry patří obyvatelé a podnikatelé. Výše nákladů na správu soukromého majetku je ovlivněna velikostí příjmů vlastníků a jejich ochotou do jeho údržby investovat. Náklady na údržbu majetku v jejich vlastnictví jsou díky tomu obtížně zjistitelné a z toho důvodu je není možné do analýzy zahrnout.

V neposlední řadě bylo nutné oslovit správce technické infrastruktury (TI). V analýze jsou zahrnuty pouze náklady spojené se správou vodovodů a kanalizací (VaK), které víceméně zůstaly na bedrech veřejného sektoru, na rozdíl ostatních typů sítí, jejichž distribuce byla privatizována. Náklady na údržbu vodovodů a kanalizací jsou zjišťovány na základě Výkazu zisků a ztrát jednotlivých podniků. Dále jsou získány celkové délky vodovodů a kanalizací v km, ke kterým se data údržby vztahují.

Ostatní typy technické infrastruktury (jako je zásobování energiemi) jsou z velké části zajišťovány společnostmi s významným postavením na trhu (ČEZ, a.s.; RWE Česká republika a.s.; E.ON Česká republika, s.r.o.). Pro většinu měst tak existuje stejný model financování. Zahrnutí těchto nákladů by přineslo pouze rovnoměrné zvýšení nákladů na technickou infrastrukturu ve všech strukturách. Z toho důvodu nejsou v analýze zařazeny.

Další důležité vstupy představují informace o jednotlivých prostorových strukturách měst získané z prostorové analýzy. Při zjišťování délky technické infrastruktury zastoupené v jednotlivých prostorových strukturách se vycházelo z data dostupných nepřímo. Díky existenci omezení pojících se s ukládáním technické infrastruktury byl vyvinut předpoklad, že se technická infrastruktura v prostorových strukturách nachází podél komunikací nebo přímo v nich, čímž dochází ke shodě délky těchto komunikací s délkou technické infrastruktury.

Posledním vstupem majícím vliv na formulaci závěrů je počet osob s trvalým bydlištěm v jednotlivých prostorových strukturách, tedy „noční“ hustota osídlení. Tento údaj je dále navýšen o počet provozoven nacházející se v dané oblasti, kdy se jedná se o tzv. přepočtené obyvatele. V celkových nákladech údržby ploch na osobu tak jsou částečně vyrovnány rozdíly mezi denní a noční hustotou obyvatelstva.

Shrnutí vstupů:

- náklady obce na údržbu DI a veřejné zeleně a jejich celková plocha v rámci správního území;
- náklady obce na údržbu veřejného osvětlení a celková délka komunikací;
- náklady na údržbu vodovodů a kanalizací (VaK) a jejich celkové délka ve spravovaném území;
- zastoupení ploch DI a veřejné zeleně v rámci zkoumaných prostorových struktur;
- délka TI v rámci zkoumaných prostorových struktur;
- počet obyvatel ve městě a počet přepočtených obyvatel v jednotlivých prostorových strukturách.

Veškerá data použitá v nákladové analýze se vztahují k roku 2012.

V rámci analýzy byly zjišťovány celkové náklady na posuzované území v tis. Kč, a to vynásobením výskytu dopravní infrastruktury, veřejné zeleně (oboje v ha) a technické infrastruktury (v km) v dané prostorové struktuře města cenami údržby za danou jednotku v průměru za celé město. Dále se zjišťovalo, jaké je zastoupení prvků v 1 ha dané prostorové struktury (výskyt prvků dělen celkovou rozlohou prostorové struktury). Tyto dva údaje dále soužily k výpočtu nákladů na 1 ha prostorové struktury v tis. Kč. Poslední údaj, náklady na 1

přepočteného obyvatele v tis. Kč, vyjadřuje podíl celkových nákladů pro posuzované území v tis. Kč a počet přepočtených obyvatel vyskytujících se v dané prostorové struktuře.

Výsledné hodnoty za prostorové struktury jednotlivých měst spolu s výši průměrných nákladů na údržbu jednotlivých struktur obsahují tabulky č. 3 a 4.

Tabulka 3: Přehled nákladů na 1 ha prostorové struktury města v tis. Kč

	Historické jádro	Centrální bloková zástavba	Městská vilová čtvrť	Sídliště	Rezidenční suburbánní oblast	Vesnická oblast
Brno	1 481,76	1 129,87	579,85	3 598,91	348,24	494,96
Hradec Králové	600,85	912,03	436,38	938,44	61,52	145,05
Jihlava	684,87	139,52	166,57	855,08	157,48	248,29
Liberec	757,62	508,01	357,81	1 339,85	86,23	107,11
Olomouc	255,44	431,03	280,69	1 086,85	331,18	335,19
Ostrava	599,39	813,93	373,11	1 051,05	96,72	114,36
Pardubice	625,14	235,73	306,68	954,38	220,22	188,50
Ústí nad Labem	654,11	766,10	165,42	1 376,86	166,77	263,21
Průměr	707,40	617,03	333,31	1400,18	183,54	237,08

30

Zdroj: vlastní konstrukce

Tabulka 4: *Přehled nákladů na 1 přepočteného obyvatele prostorové struktury města v tis. Kč*

	Historické jádro	Centrální bloková zástavba	Městská vilová čtvrť	Sídliště	Rezidenční suburbánní oblast	Vesnická oblast
Brno	3,86	2,42	4,74	3,75	7,05	6,76
Hradec Králové	3,57	1,16	2,70	0,98	2,16	2,19
Jihlava	3,30	1,15	2,51	1,97	5,63	13,43
Liberec	2,57	2,24	2,00	1,08	4,22	5,26
Olomouc	2,24	2,51	1,78	2,02	3,62	6,89
Ostrava	3,20	1,58	4,74	1,13	4,04	4,73
Pardubice	3,99	2,00	2,61	1,17	5,49	12,66
Ústí nad Labem	4,09	2,37	1,28	3,39	3,92	9,55
Průměr	3,35	1,93	2,79	1,94	4,52	7,68

Zdroj: vlastní konstrukce

Porovnáme-li nákladovost na údržbu jednotlivých prostorových struktur města z pohledu výsledků přepočtených na 1 ha a na 1 obyvatele zjistíme významné rozdíly, jako je tomu v případě rezidenční suburbánní oblasti. Mohlo by se jednat o jedno z možných vysvětlení existence „suburbánního územního paradoxu“, který definovala Kupčíková (2011). Obce při svých ekonomických studiích, ze kterých vychází předpoklad suburbií jako nejlevnější prostorové struktury na údržbu, musí zákonitě vycházet z údajů na 1 ha, jelikož z tohoto pohledu se potvrdila jejich minimální zátěž na rozpočet obce. Ovšem z pohledu nákladů přepočtených na 1 obyvatele je výsledek zcela opačný a naprosto shodný s názorem expertů. Suburbánní územní paradox tak může být způsoben použitím nesprávných kombinací dat a stanovení zavádějících závěrů ze strany obcí.

5 Ekonomická náročnost prostorových struktur velkých měst v České republice

Přiřadíme-li k průměrným nákladům vydávaným na údržbu prostorových struktur města hodnoty dle zatížení, které představují pro rozpočet, získáme přehledné podklady pro posouzení finanční náročnosti na údržbu jednotlivých prostorových struktur z pohledu průměrného velkého města ČR.

Z tabulky č. 5 je zřetelně vidět rozdílnost závěrů obou hodnotících metod - tedy porovnávání náročnosti údržby struktur na základě nákladů za 1 ha plochy a za 1 přepočteného obyvatele.

Tabulka 5: Nákladová analýza průměrné prostorové struktury velkého (krajského) města ČR

	Náklady v Kč na 1 ha území	Pořadí	Náklady v Kč na 1 přepočteného obyvatele	Pořadí
Historické jádro	707,4	5	3,35	4
Centrální bloková zástavba	617,03	4	1,93	1
Městská vilová čtvrť	333,31	3	2,79	3
Sídliště	1400,18	6	1,94	2
Rezidenční suburbánní oblast	183,54	1	4,52	5
Vesnická oblast	237,08	2	7,68	6

Zdroj: vlastní konstrukce

Na základě provedené nákladové analýzy bylo zjištěno, že v průměrném velkém městě v ČR tak ekonomicky vychází nejvýhodněji, z pohledu výše nákladů na údržbu 1 ha plochy, rezidenční suburbánní oblasti a prostorová struktura původní vesnické zástavby integrované do města. Upřednostňování výstavby struktur s nízkými náklady na údržbu 1 ha však může mít pro obec fatální následky, jelikož příjmy rozpočtu obcí jsou přímo úměrné nikoli rozloze zastavěného území, ale počtu trvale bydlících obyvatel. Z toho důvodu by měly obce optimalizovat výstavbu prostorových struktur s nízkými náklady údržby v přepočtu na jednoho obyvatele.

32

Závěry plynoucí z nákladové analýzy pro průměrné krajské město v ČR odhalily, že nejvýhodnější z hlediska nákladů na údržbu v přepočtu za 1 obyvatele je městská bloková zástavba, následuje sídliště, které se od ceny údržby blokové zástavby liší pouze v desetině.

Porovnáním závěrů existující studie Malířové (2012), řešící ekonomickou náročnost prostorových struktur na příkladu města Hradce Králové, na které tato práce navazuje, a tutéž problematiku zpracovanou na příkladu 8 krajských měst ČR, znázorňuje tabulka č. 6.

Tabulka 6: Náklady na údržbu prostorových struktur na 1 přepočteného obyvatele - porovnání

	Náklady pro Hradec Králové dle Malířové	Pořadí	Náklady průměrného krajského města	Pořadí
Historické jádro	0,80	3	3,35	4
Centrální bloková zástavba	0,59	1	1,93	1
Městská vilová čtvrť	1,62	5	2,79	3
Sídlště	0,61	2	1,94	2
Rezidenční suburbánní oblast	0,96	4	4,52	5
Vesnická oblast	2,50	6	7,68	6

Zdroj: vlastní konstrukce se zapojením závěrů [5]

Závěr

Na základě výše uvedeného můžeme vytvořit závěr, že nejvýhodnějším typem prostorové struktury, který představuje nejnižší náklady na údržbu v přepočtu na obyvatele, a tedy nejnižší zatížení rozpočtů měst pro jednotlivé aktéry správy, je centrální bloková zástavba spolu se sídlištěm, následuje městská vilová čtvrť. Za zcela nevyhovující typ výstavby z hlediska zatížení rozpočtů obcí a správců technické infrastruktury můžeme označit rezidenční suburbánní oblasti a (původní) vesnickou oblast. Závěry Kupčikové a Malířové, tak byly potvrzeny.

Literatura

- [1] BRNĚSKÉ VODÁRNY A KANALIZACE, a. s.. Výroční zpráva 2012 [online]. 2012 [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: <http://www.bvk.cz/akcionarum/vyrocní-zpravy/>
- [2] Český statistický úřad | ČSÚ [online]. [cit. 2014-06-02]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>
- [3] KRÁLOVEHRADECKÁ PROVOZNÍ, a. s. Výroční zpráva 2012 [online]. 2012 [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: <http://www.khp.cz/res/data/115/012572.pdf?seek=1>
- [4] KUPČÍKOVÁ, Zuzana. Charakter hustoty zástavby a její vliv na místní ekonomiku (investiční i provozní náklady) na příkladu vybrané obce. Pardubice, 2011. Diplomová Práce. Univerzita Pardubice.
- [5] MALÍŘOVÁ, Tereza. Prostorové struktury měst a jejich ekonomická náročnost. Pardubice, 2012. Diplomová Práce. Univerzita Pardubice
- [6] Mapový server CRR ČR [online]. [cit. 2014-05-29]. Dostupné z: <http://mapy.crr.cz/>
- [7] MORAVSKÁ VODÁRENSKÁ. Výroční zpráva 2012 [online]. 2012 [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: <http://www.vodarenstvi.com/media/vz12/mv-vz-12.pdf>
- [8] Oficiální internetové stránky statutárního města Brno [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.bрно.cz/uvodni-strana/>
- [9] Oficiální internetové stránky statutárního města České Budějovice [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.c-budejovice.cz/cz/stranky/uvod.aspx>

- [10] Oficiální internetové stránky statutárního města Hradec Králové [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.hradeckralove.cz/>
- [11] Oficiální internetové stránky statutárního města Jihlava [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.jihlava.cz/>
- [12] Oficiální internetové stránky statutárního města Liberec [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.liberec.cz/cz/>
- [13] Oficiální internetové stránky statutárního města Olomouc [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.olomouc.eu/>
- [14] Oficiální internetové stránky statutárního města Ostrava [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.ostrava.cz/cs>
- [15] Oficiální internetové stránky statutárního města Pardubice [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.pardubice.eu/>
- [16] Oficiální internetové stránky statutárního města Plzeň [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.plzen.eu/obcan>
- [17] Oficiální internetové stránky statutárního města Ústí nad Labem [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.usti-nl.cz/cz/>
- [18] Oficiální internetové stránky statutárního města Zlín [online]. [cit. 2014-06-06]. Dostupné z: <http://www.zlin.eu/>
- [19] OSTRAVSKÉ VODOVODY A KANALIZACE, a. s. Výroční zpráva 2012 [online]. 2012 [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: <http://www.vodarenstvi.com/media/vz12/ovak-vz-12.pdf>
- [20] Rozklikávací rozpočet obce [online]. [cit. 2014-05-30]. Dostupné z: <http://www.rozpocetobce.cz/>
- [21] SEVEROČESKÉ VODOVODY A KANALIZACE, a. s. Výroční zpráva 2012 [online]. 2012 [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: <http://www.scvk.cz/res/data/112/012235.pdf?seek=1>
- [22] SAIDLOVÁ, Petra. *Prostorové struktury a ekonomická náročnost jejich fungování*. Pardubice: Univerzita Pardubice 2014.
- [23] ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a kol. *Ekonomické a bezpečnostní dopady (sub)urbanizace*. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per Populi, 2013, 233 s. ISBN 978-808-7756-041.
- [24] VODÁRENSKÉ AKCIOVÁ SPOLEČNOST, a. s. Výroční zpráva 2012 [online]. 2012 [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: <http://www.vodarenska.cz/vyrocní-zprava-za-rok-2012?highlightWords=v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1va>
- [25] VODOVODY A KANALIZACE PARDUBICE, a. s. Výroční zpráva 2012 [online]. 2012 [cit. 2014-06-08]. Dostupné z: <http://www.vakpce.cz/pdf/vyrocní-zprava-2012.pdf>
- [26] Vyhláška č. 323/2002 Sb., úplné znění vyhlášky o rozpočtové skladbě po dvanácté novele (tj. vyhláškou č. 464/2013 Sb.) platné od 1. 1. 2014. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/legislativa/legislativni-dokumenty/2002/vyhlaska-c-323-2002-sb-3461>
- [27] Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). [online]. 2006 [cit. 2014-05-26]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-183#cast3>

Poděkování:

Príspevek byl zpracován s podporou IGA Univerzity Pardubice v souvislosti s řešením projektu č. SGFES01/2014.

STUDIE ČESKO-RAKOUSKÉHO POHRANIČÍ NA ÚZEMÍ EUROREGIONU POMORAVÍ/WEINVIERTEL

STUDY OF CZECH-AUSTRIAN BORDERLAND ON THE TERRITORY OF EUROREGION POMORAVÍ/WEINVIERTEL

Mgr. Michal Šindelář

Masarykova univerzita, Geografický ústav, Kotlářská 2, Brno 611 37
michal-sindelar@centrum.cz

Klíčová slova:

Česko-rakouské pohraničí, přeshraniční spolupráce, euroregion Pomoraví/Weinviertel

Keywords:

Czech-austrian borderland, crossborder cooperation, euroregion Pomoraví/Weinviertel

Abstrakt:

V této stati se budu zabývat východní částí česko-rakouského pohraničí (oblast Euroregionu Pomoraví a Weinviertel (bez slovenské části Zahorie) a konkrétně vnímáním otevřené hranice a přeshraniční spolupráce místním obyvatelstvem jak v Česku, tak v Rakousku.

K hlavním důvodům pro zvolení tohoto tématu patří aktuálnost vzhledem ke změnám, které v českém pohraničí nastaly po roce 1989 a dále poměrně nízká "vědecká" aktivita v česko-rakouském pohraničí z pohledu vzájemných vazeb, styků a spolupráce (na rozdíl od pohraničí česko-německého).

Výzkum probíhal formou dotazníkového šetření v červenci a srpnu roku 2015 a v létě 2016 bude následovat druhá část výzkumu zaměřená na slovensko-rakouské pohraničí. Poté budou porovnány odpovědi obou částí výzkumu.

Abstract:

In the following paper I was focusing on the eastern part of the Czech-Austrian borderland (area of the Euroregion Pomoraví/Weinviertel) and the topic sounds: Cross-border cooperation (CBC) between municipalities in this region and the perception of the state border and the CBC of local inhabitants in czech and austrian part of the euroregion.

The main reasons for this theme is topicality due to changes which occurred in the Czech borderlands after 1989 (the borders were opened, Austria and then Czechia became members of the EU etc.) and there is quite no study or paper about Czech-Autrian borderland.

This research took place in form of survey in czech and austrian side of the border on July and August 2015. The following part of this research will be accomplished in the Czech-Slovakian borderlands. After that I would like to compare both parts of this research.

Úvod (teorie a cíle práce)

Česko-rakouská hranice prošla od poloviny 20. století do dnešních dnů výraznou proměnou a změnou funkce. Poměrně prostupný hraniční úsek s Rakouskem se v roce 1948 díky nastolení nového sociálně-politického systému začal pomalu uzavírat, až se stal neprodyšným předělem mezi dvěma od sebe uzavřenými světy (Novotná, Najman, Bičík 2011).

S tím souvisí i postupné odcizení české a rakouské mentality a omezení všech dosavadních kontaktů mezi oběma národy. Volný pohyb osob přes hranici byl zastaven, hranice začala být vojensky přísně střežená a tato neprostupná bariéra, tzv. železná opona, oddělovala cca 40 let východní blok socialistických států od demokraticky vyvíjejících se zemí na západě.

Vzhledem k tomu, že život byl v pohraničních oblastech omezován (ekonomické aktivity nebyly nijak rozvíjeny) a hranice byla uzavřena, došlo k poklesu počtu obyvatel v její blízkosti. I když byla oblast jižní Moravy po druhé světové válce, na rozdíl od Pošumaví nebo Krušnohoří, dosídlena nejúspěšněji (cca na 75 % ve srovnání s rokem 1930 (Srb, Anderle 1989)), byla poválečným odsunem narušena kontinuita sídelní struktury v pohraničních oblastech, stejně jako po staletí budované vazby mezi oběma národnostmi (Anděl, Balej, Raška a kol. 2014).

Podle Dokoupila (2004) se z tzv. hranice uzavřené stala po roce 1989 hranice částečně otevřená, kdy můžeme pohraniční region označit jako "most" mezi sousedními státy. Podle Martinez (1994) označujeme tento typ pohraničí jako pohraničí odcizené. Po vstupu do EU bylo označováno česko-německé i česko-rakouské pohraničí jako kontaktní typ. V dnešní době, kdy padly poslední omezení na česko-rakouské hranici, již mluvíme o hranici plně otevřené, označujeme jej jako pohraničí kooperační a předpokládáme tedy vznik a rozvoj různých forem přeshraniční spolupráce.

Jaké jsou vlastně důvody pro přeshraniční spolupráci ve středoevropském regionu? Ty hlavní jmenuje Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. (2004): Překonání vzájemné animozity a předsudků mezi lidmi v příhraničních oblastech, které jsou historickým dědictvím tj. nastolení dobrého sousedství. Za druhé omezení perifernosti a izolace, podpora hospodářského rozvoje, a zlepšení životní úrovně. A za třetí dosažení rychlé asimilace do integrované Evropy při zachování co nejvyššího možného stupně autonomie.

Vznik přeshraniční spolupráce a prvních přeshraničních struktur datujeme do bezprostředního období po pádu železné opony v roce 1989 a to především v podobě individuálních kontaktů občanů nebo práce v zahraničí (tzv. pendlerství). Vznikla tedy určitá (v té době ne příliš intenzivní) hospodářská spolupráce, která za předešlého režimu probíhala jen velmi omezeně (Vaishar, Zapletalová 2005). Ze začátku se jednalo o "nahodilé" kontakty mezi obcemi, různými spolky (šlo převážně o kulturní a sportovní akce nebo o aktivity v rámci cestovního ruchu) nebo školami (Dokoupil a kol. 2012).

Na první nesystematické kontakty navazovala dohoda mezi Dolním Rakouskem a Jihomoravským krajem z roku 1992, která měla řešit problémy územního uspořádání, např. budování hraničních přechodů. Od roku 1995, kdy Rakousko vstoupilo do EU, mohlo být také česko-rakouské pohraničí zapojeno do předstupního programu Phare CBC, což umožnilo čerpání evropských dotací a podpořilo vzájemnou spolupráci. Právě možnost čerpání dotací byl hlavní důvod vzniku euroregionálních struktur v česko-rakouském pohraničí.

Tyto struktury začaly vznikat o poznání později ve srovnání s pohraničím česko-německým (kde jako pionýry přeshraniční spolupráce lze označit Euroregion Nisa/Neisse/Nysa (1991) a Euroregion Elbe/Labe (1992)). Podobně jako v Česku, byly zakládány i první rakouské euroregiony¹ na hranici s Německem.

Prvním uskupením byl v roce 1992 Euroregion Šumava, který vznikl jako trilaterální svazek na pomezí Jihočeského kraje, Horního Rakouska a Dolního Bavorska. V roce 1999 byl založen Euroregion Pomoraví (viz dále), který je opět trilaterální spoluprací, a teprve v roce 2002 vznikl euroregion Silva Nartica.

Vzhled, propustnost a podmínky na česko-rakouské hranici byly před rokem 1989 víceméně shodné jako na hranici česko-bavorské. Ovšem v 90. letech, kdy se začaly vztahy mezi Českem a Německem zintenzivňovat (firemní investice, zakládání euroregionů, dojíždka za prací), zde změny a úroveň přeshraničních vazeb přišly s určitým zpožděním. Důvody uvádí Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. (2004): Zprv proto, že se jedná o periferii na obou stranách hranice, tedy o region bez výrazných vlastních rozvojových možností. Zadruhé je to pozdější vstup Rakouska do EU (1995). A za třetí rozdílná životní úroveň mezi městy a venkovem v Rakousku (Vídeň 188 % HDP EU27, Weinviertel pouze 86 % HDP EU27 a pro srovnání Jihomoravský kraj 78 % HDP EU27 v roce 2012). Faktor ekonomický zdůrazňuje i Heintel (1998), který uvádí zaostávání této oblasti v rámci Rakouska. Podobně také Kowalke, Jeřábek, Schmidt a Lohse (2012) tvrdí, že pohraniční regiony jsou obecně ve vztahu k dané zemi periferní a tím často znevýhodňované a strukturálně slabé.

Jak se tedy změnilo české pohraničí v poslední době? Z kdysi relativně uzavřených hranic se staly hranice otevřené a z izolovaných lokalit v česko-rakouském pohraničí se stal v posledních 25 letech prostor vzájemných kontaktů, "tj. prostor zprostředkování". Odstranění železné opony vedlo k oživení obcí ležících v blízkosti hranice. Začaly se budovat nové hraniční přechody, obnovovala se dopravní infrastruktura, díky přeshraničnímu turismu vznikaly obchody, obyvatelé Rakouska i Česka začali navštěvovat sousední zemi a i přes dnešní poměrně velké ekonomické rozdíly došlo k určité ekonomické konvergenci mezi oběma státy. Ve srovnání s Rakouskem se nicméně české obce musí do dnešních dnů vyrovnávat se zpožděním několika desetiletí, neboť byly během socialistické éry izolovány od obcí v sousedních zemích a jejich účast či participace na jakékoliv přeshraniční spolupráci byla prakticky vyloučena.

Jedním z cílů tohoto výzkumu je odpověď na otázky: Jak se na tyto změny a otevřenou hranici dívají obyvatelé česko-rakouského pohraničí? Jak jsou spokojeni s životem v této oblasti? Vnímají česko-rakouskou státní hranici jako bariéru? Jaký mají vztah k sousednímu národu? Navštěvují sousední zemi a proč?

Euroregion Pomoraví/Weinviertel/Zahorie

Jak už bylo zmíněno, na rozdíl od Saska nebo Bavorska, začala přeshraniční spolupráce Česka s Rakouskem o něco později a její proces byl pomalejší a méně intenzivní. Jedním z prvních kroků směřující k rozvoji přeshraniční spolupráce bylo založení Výboru pro spolupráci s Dolním Rakouskem v roce 1991, avšak k podpisu další deklarace s názvem O rozvoji spolupráce mezi regiony Weinviertel, Jihomoravským krajem a oblastí Záhorie došlo až v roce

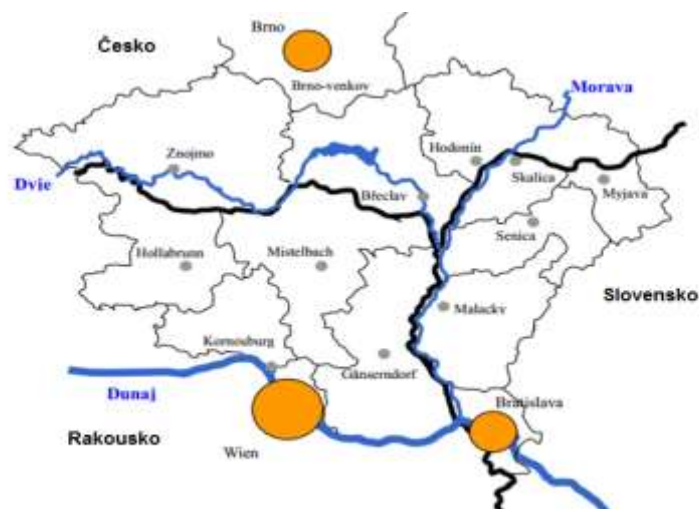
¹ V roce 2015 je celé rakouské (stejně jako i české) pohraničí pokryto jedním z deseti (čtrnácti) euroregionů.

1997. Smlouva prezentovala obecná ustanovení týkající se přeshraniční spolupráce, byly to "první kroky" k vytvoření přeshraničního tělesa, euroregionu. Na jejím základě však nebyla vytvořena žádná přeshraniční struktura, ale jen neformální pracovní společenství. Až o dva roky později, v roce 1999, byla uzavřena dohoda o založení přeshraničního sdružení s názvem Euroregion Pomoraví/Weinviertel/Zahorie.

Studovaný euroregion je rozprostřen kolem cca 240 km dlouhé hranice mezi Českem, Rakouskem a Slovenskem. Na českém území je tvořen členskými obcemi z okresů Brno – město, Brno – venkov, Břeclav, Hodonín, Znojmo, Vyškov a Blansko. Na Slovensku k euroregionu patří okresy Malacky, Myjava, Senica a Skalica. V Rakousku je vymezen politickými okresy Gänserndorf, Hollabrunn, Korneuburg a Mistelbach. Na rozdíl od jiného euroregionu např. Bílé/Bíle Karpaty, jehož členem jsou všechny obce ve vymezeném regionu, je členství obcí v Euroregionu Pomoraví/Weinviertel/Zahorie dobrovolné a tedy ne všechny obce ve výše vymezeném území do euroregionu patří.

Mezi hlavní činnosti euroregionu patří koordinace hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje, poskytování poradenství obcím či soukromým osobám v oblasti zpracování projektů, snaha přispívat ke sbližování a vzájemnému poznávání lidí a jejich kultur nebo organizování pracovních setkání, seminářů či různých akcí v obcích patřících k euroregionu.

Obrázek 1: Vymezení euroregionu Pomoraví/Weinviertel/Zahorie

Zdroj: euregio-weinviertel.eu

Tabulka 1: Základní informace o Euroregionu Pomoraví

	rozloha	Počet obyvatel	Počet obcí
CZ	5 135 km ²	735 000	59
SK	2 300 km ²	172 000	79
AT	4 090 km ²	245 000	86
dohromady	11 525 km ²	1 152 000	224

Zdroj: euregio-weinviertel.eu, czso.cz, smojm.cz

Vlastní výzkum

V prezentované studii budu hodnotit úroveň přeshraniční spolupráce² a její vnímání místními obyvateli a starosty obcí na základě výzkumu, který byl realizován dvěma hlavními formami:

- Dotazníkovým šetřením s definovanou cílovou skupinou respondentů (viz níže) s celkovým počtem 100 na české a 100 na rakouské straně.
- Řízenými rozhovory s klíčovými osobami regionu, v tomto případě se starosty obcí v celkovém počtu pěti na české a pěti na rakouské straně hranice. I přes rozdílné názory a zkušenosti lze z analýzy výpovědí vyvodit určité obecnější závěry, které dále uvádím jako doplněk k jednotlivým hodnoceným otázkám dotazníkového šetření.

Dotazníkové šetření v zájmovém území, tj. v obcích, které jsou členy Euroregionu Pomoraví (CZ)/Weinviertel (A), bylo provedeno v červenci a v srpnu roku 2015. Na obou stranách hranice šetření probíhalo spíše v populačně větších městech s tím, že tato města představují přirozenou spádovou oblast pro okolní obce, jejichž obyvatelé jsou ve výzkumu samozřejmě zahrnuti. Na české straně probíhalo dotazníkové šetření zejména ve Znojmě, Mikulově a Břeclavi, na rakouské straně v Laa an der Thaya, Poysdorfu, Hollabrunnu a Mistelbachu. Respondenti byli vybráni na základě kombinace náhodného a kvótního výběru tj. podle pohlaví, věku, vzdělání a místa bydliště.

Na základě statistických dat o populaci ve sledovaných okresech byly stanoveny kvóty výše uvedených charakteristik respondentů. Cílem bylo získat přibližně takový soubor respondentů, aby odpovídal jednotlivým kvótám a dotazníkové šetření mohlo být označeno za "reprezentativní", což se v rakouské části podařilo, v českém výběru o něco více převažují ženy. Metodika a tvorba dotazníku vycházely ve velké míře z výzkumů, které již v pohraničních územích proběhly v minulých letech, viz Jeřábek, Dokoupil, Havlíček a kol. (2004), Vaishar a kol. (2009), Dokoupil a kol. (2012), Kowalke, Jeřábek, Schmidt, Lohse (2012).

² Přeshraniční spolupráce je definována jako více či méně institucionalizovaná spolupráce mezi přílehlými administrativními jednotkami (které jsou na nižší úrovni než stát), tj. regionální spolupráce přes státní hranici (Perkmann 2003). Přeshraniční spolupráce by se měla podporovat a rozvíjet, protože je považována za důležitý faktor úspěšného rozvoje pohraničních oblastí (Jeřábek a kol. 2012).

Výsledky výzkumu

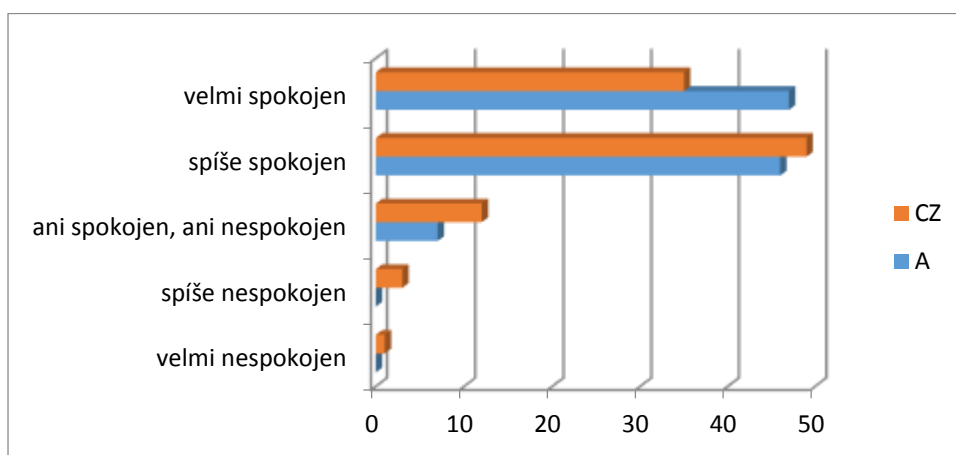
Dotazník lze členit do tří okruhů. V první části byla zajišťována **stabilita obyvatelstva**. Ve druhé sadě otázek byly hodnoceny **česko-rakouské občanské vztahy** a tématem třetí části byla **přeshraniční spolupráce a existence euroregionu**.

Pokud se týká **stability obyvatelstva** ve studovaném regionu, jak v rakouské, tak dnes již i v české části studovaného území, lze většinu respondentů označit za starousedlíky, kteří zde strávili celý život (59 % v Rakousku, 56 % v Česku). Druhou skupinou jsou tací (15 % v Rakousku, 13 % v Česku), kteří se zde narodili, odešli a po určité pauze se vrátili zpět (hlavními důvody byly studium nebo práce, a to převážně v centrech této spádové oblasti, tj. ve Vídni, v Brně, eventuálně v Praze). Třetí skupina respondentů (26 % v Rakousku, 31 % v Česku) se sem přistěhovala. Opět zejména z větších měst v širším okolí (Vídeň, Brno, Praha, Zlín) s tím, že zde hledala klid, přírodu, levnější bydlení nebo následovali životního partnera/ku. Podobné odpovědi zazněly jak od Čechů, tak od Rakušanů.

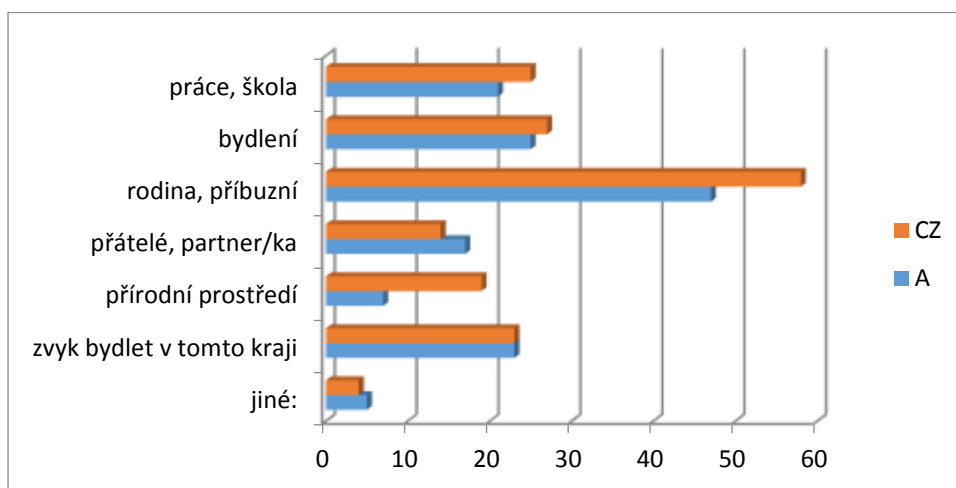
K další otázce respondenti uvedli, že se rozhodně nechtějí stěhovat pryč (89 % v Rakousku, 86 % v Česku) a že jsou s životem v tomto regionu spokojeni, viz obr. 2. Lze tvrdit, že obyvatelstvo ve studované oblasti je stabilní a že vnímá svůj region pozitivně, což je pro další rozvoj regionu žádoucí.

Obr. 3 zobrazuje odpovědi na otázku, co vás poutá nejvíce k místu bydliště. Odpovědi Rakušanů a Čechů se příliš neliší, hlavní roli u respondentů hraje rodina, blízkost příbuzných, práce a zvyk bydlet v této oblasti. Jako problematické vidí většina Rakušanů nedostatek pracovních míst, což odpovídá tomu, že se jedná o převážně periferní zemědělskou oblast s nejnižší životní úrovní v Rakousku³. Mnoho místních obyvatel dojíždí každý den do práce do Vídeňské aglomerace, která je vzdálena cca 50 - 60 km. Od několika respondentů též zaznělo, že ač je v regionu nouze o pracovní místa, v těsné blízkosti hranice jsou najímáni na práci zaměstnanci z Česka, kteří se za stejnou práci spokojí s na rakouské poměry o poznání nižší mzdou, na což někteří Rakušané reagují negativně. Na českém území je více populačně větších měst (Znojmo, Mikulov), kde je i více pracovních možností než v Rakousku, čehož ale Rakušané (vzhledem k platovým podmínkám v Česku) nevyužívají.

³ Spolkové země Niederösterreich a Burgenland mají ze všech rakouských spolkových zemí nejnižší míru HDP v přepočtu na obyvatele (www.statistik.at).

Obrázek 2: Celková spokojenost s životem ve studované oblasti

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 3: Co vás nejvíce poutá k místu bydliště? (možno uvést více odpovědí)

Zdroj: vlastní zpracování

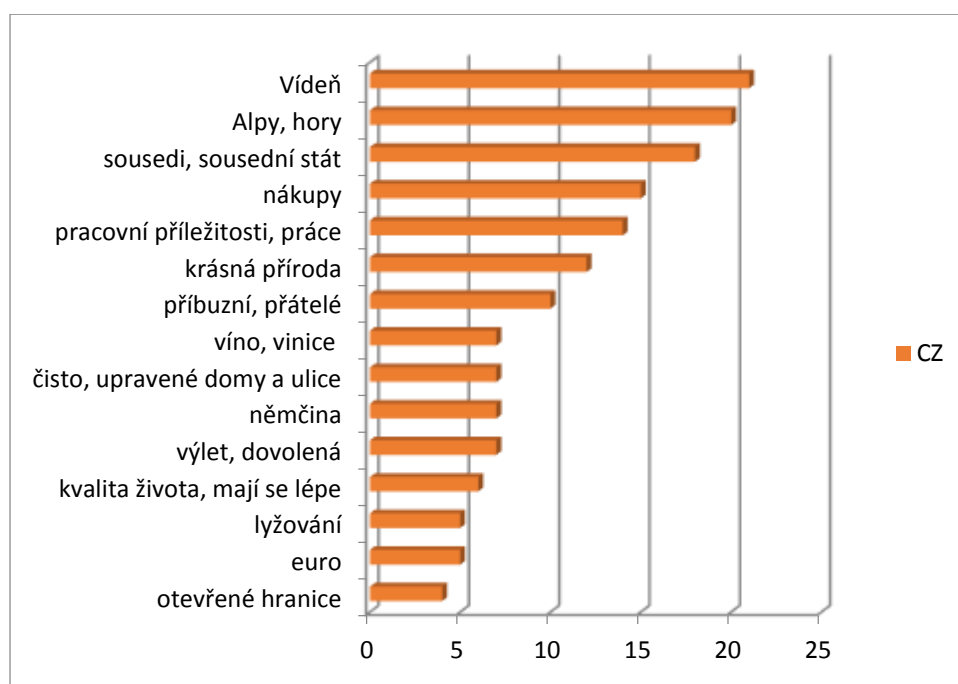
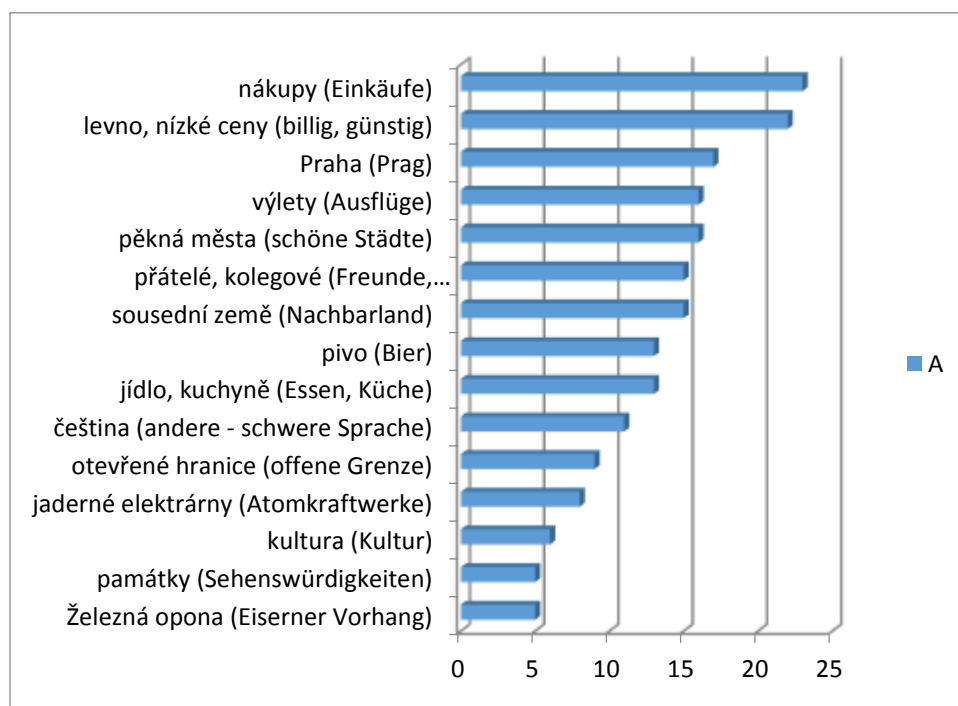
Další problém, který byl často uváděn, je nadměrná dopravní zátěž, zejména v Poysdorfu a Znojmě. Absence obchvatů a dálničního spojení mezi Brnem a Vídní je zde citelná. Zatímco na rakouské straně se počítá se stavbou dálnice A5 až za Poysdorf směrem k Česku (cca 10 km od hranic), na české straně je v současnosti kvůli zpoždění zpracování územního plánu Jihomoravského kraje počítáno pouze s obchvatem Mikulova. Také u komunikace I/38 která spojuje Jihlavu a Znojmo a navazující silnice S3 směr Vídeň je možné uvažovat o rozšíření či budování obchvatů kolem měst a obcí, neboť dle starostů je intenzita dopravy, převážně nákladní, vysoká a stále stoupá.

V následující otázce jsem zjišťoval první tři asociace, které se respondentům vybaví, pokud se řekne Česko resp. Rakousko. Ne všichni respondenti uvedli tři pojmy, proto součet odpovědí nedává sumu 300. Autor očekával z rakouské strany reakce více negativní (viz podobný

výzkum v oblasti Horního Rakouska, Cizek 2010). Z odpovědí je zřejmé, že v Dolním Rakousku je na rozdíl od Horního Rakouska názor na Česko překvapivě poměrně pozitivní (i přes časté negativně laděné mediální kampaně ohledně českých jaderných elektráren nebo přes stále ještě živou problematiku vysídlení po druhé světové válce).

Ani Češi se na Rakousko nedívají negativně, nejčastěji se vyskytují asociace jako Vídeň, Alpy, nákupy nebo pracovní příležitosti. Patnáct nejčastěji vyřčených asociací je znázorněno nejprve pro Česko, poté pro Rakousko na obr. 4 a 5.

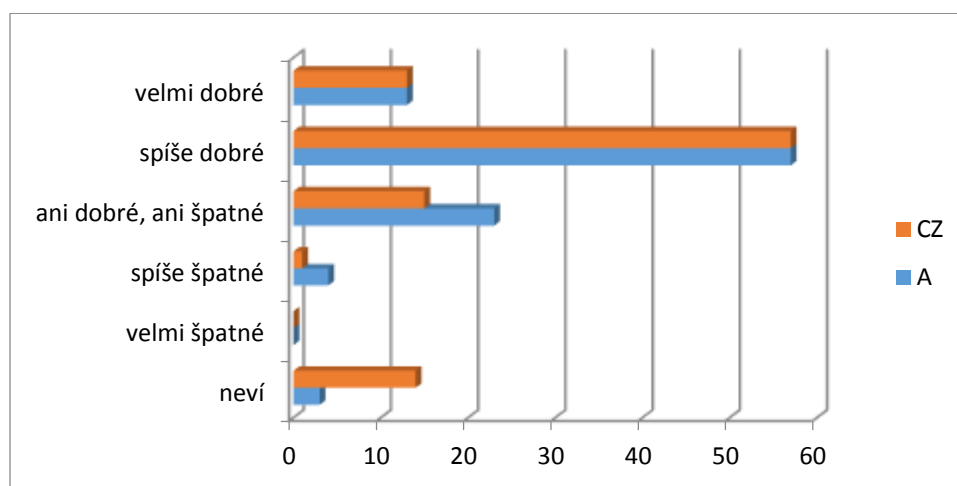
Obrázek 4 a 5: Nejčastěji se vyskytující asociace, pokud se řekne Česko resp. Rakousko

Zdroj: vlastní zpracování

Dále byly hodnoceny **česko-rakouské občanské vztahy** (obr. 6), což souvisí i s komentáři u předešlé otázky. Většina Čechů i Rakušanů je ohodnotila stupněm spíše dobré, a to jak mladší generace, nezatížená historickým vývojem do roku 1989, tak i starší generace, která se na obnovu česko-rakouských vztahů dívá vcelku pozitivně, překvapivě zejména v Rakousku. Vnímání sousedního národa ovlivňuje přeshraniční vztahy, a pokud je většina respondentů hodnotí dobře, mělo by to vést k budoucí intenzivnější spolupráci. Někteří Rakušané (5 osob) do komentářů uvedli, že ti, co byli vyhnáni, nemohou na to, co se jim přihodilo, nikdy zapomenout. V souhrnu nicméně 70 % obyvatel česko-rakouského pohraničí hodnotí občanské vztahy s občany sousední země velmi nebo spíše dobře.

Obrázek 6: Jak byste ohodnotil/a česko-rakouské občanské vztahy?

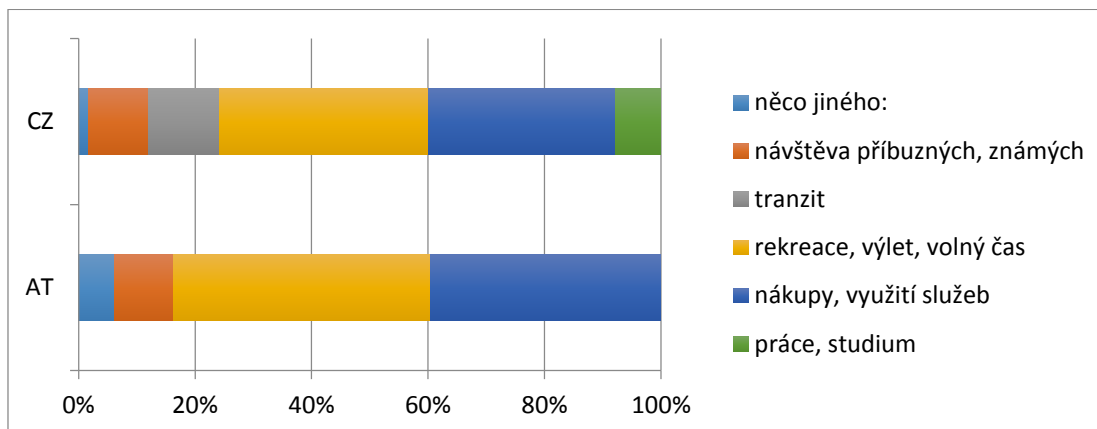
Z následující sady otázek ohledně vztahu k Česku/Rakousku vyplynulo, že 93 % Rakušanů jezdí do Česka, stejně tak 82 % Čechů navštěvuje Rakousko. Rakušané míří nejčastěji do blízkého příhraničí (do 10 km za hranice – 22 % dotázaných) nebo maximálně do 50 km od státní hranice (49 %). Naopak Češi jezdí dále do rakouského vnitrozemí. Do území 50 km od hranic včetně Vídně míří 71 % Čechů. Mezi odpověďmi se několikrát vyskytlo slovo tranzit, znamenající cestu buď v letních měsících směrem k Jaderskému moři, nebo v zimě do Alp.

Lákavým turistickým magnetem je pro obyvatele Dolního Rakouska Praha, na kterou zazněla chvála v mnoha odpovědích, a to tak, že Prahu již navštívili, nebo se na návštěvu chystají. Naopak Brno jako cíl turistické návštěvy nezaznělo ani jednou. Subjektivně jsem názoru, že i Brno by mělo rakouským turistům co nabídnout (památky, nákupy, společná historie atd.). Zřejmě by bylo na místě začít uvažovat nad mediální propagací Brna v severní části Dolního Rakouska.

Hlavní důvody pro návštěvu sousední země zobrazuje obr. 7. Nepřekvapivě se v případě Rakušanů jedná hlavně o nákupy a využití služeb, jejichž cenová hladina je oproti Rakousku stále nižší. Dalším faktorem je i otevírací doba obchodů v Česku v sobotu a v neděli, což bylo od několika respondentů hodnoceno pozitivně a představuje to další důvod pro návštěvu Česka, která se dá spojit s návštěvou některé z turistických lokalit.

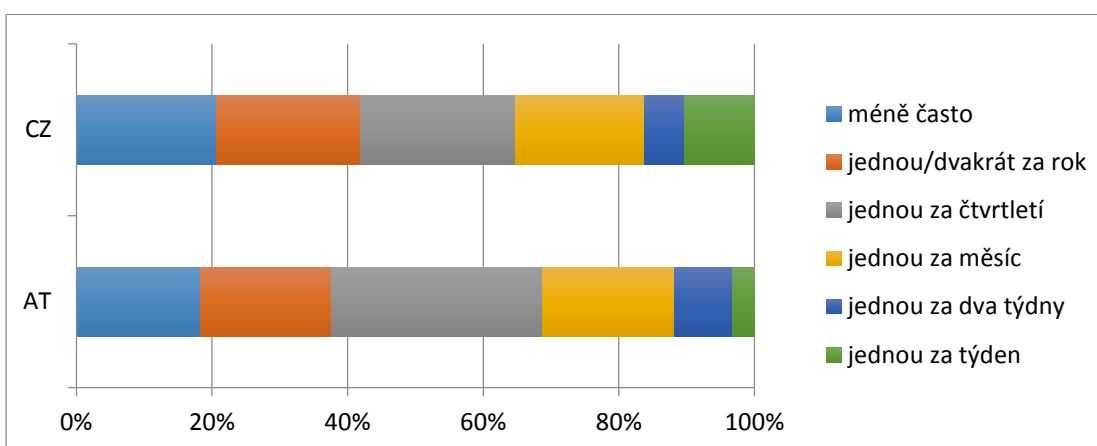
Také Češi jezdí do Rakouska kvůli nákupům, údajně kvůli vyšší kvalitě zboží a potravin a výhodnějším cenám některých produktů. Cca 10 % respondentů v Česku odpovědělo, že jezdí do Rakouska kvůli práci nebo studiu, což je odpověď, kterou nevybral jediný Rakušan.

Obrázek 7: Jaké jsou hlavní důvody pro návštěvu Česka/Rakouska?

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 8: Jak často jezdíte do Česka/Rakouska?

Zdroj: vlastní zpracování

Největší počet respondentů navštěvuje sousední zemi čtvrtletně (31 % Rakušanů, 23 % Čechů), případně jednou/dvakrát za rok (19 % Rakušanů a 21 % Čechů). Pravidelná intenzivní návštěva sousedního státu (jednou za týden a častěji) je patrná více ze strany Čechů, zřejmě především z pracovních a studijních důvodů. Nicméně zhruba 20 % dotazovaných Čechů i Rakušanů sousední stát nikdy nenavštívili anebo sousední stát navštěvují jen velmi zřídka.

Třetí a nejobsáhlejší sada otázek se věnuje **přeshraniční problematice**. 67 % Rakušanů a 58 % Čechů respondentů uvedlo, že naprosto souhlasí s tvrzením, že obec, ve které žijí, leží v pohraničí a dalších 20 % respondentů z Rakouska a 28 % z Česka s tímto výrokem souhlasí částečně. To znamená, že místní obyvatelé jsou si existence státní hranice vědomi. V rámci tohoto okruhu otázek bylo zjišťováno, jak místní obyvatelé vnímají otevření hranice a jestli jsou si vědomi nějakých přeshraničních aktivit v jejich obcích.

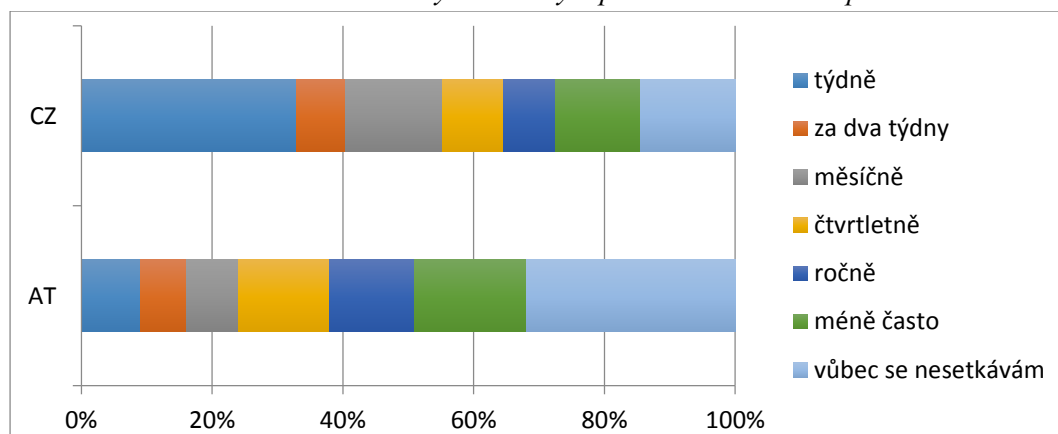
Cca dvě třetiny dotazovaných Rakušanů a Čechů označili pohraniční region jako oblast s velkým rozvojovým potenciálem a možnostmi oproti 10 % respektive 14 %, kteří ho označili za periferní a zaostávající území. Dalo by se říci, že se místní obyvatelé na obou stranách hranice s regionem identifikují a že by si přáli, aby byl atraktivnější a bohatší, na druhou stranu nikdo neuvedl konkrétní příklad "potenciálu" (kromě cestovního ruchu), který by měl být dále rozvíjen.

Následující otázka se týkala postojů obyvatel k prostupnosti státní hranice. Více než 60 % obyvatel v Rakousku a dokonce 82 % respondentů v Česku odpovědělo, že otevření hranice je pro jejich region určitě nebo spíše pozitivní. Necelá třetina respondentů v Rakousku je názoru, že určitá kontrola hranic je žádoucí (a to nejen pro Rakousko, ale i pro Česko) a s hranicemi plně bez kontrol se neztotožňují. Podle nich současný stav usnadňuje přeshraniční kriminalitu, a pokud by fungovaly hraniční kontroly, byla by jimi eliminována. Na druhou stranu od těchto respondentů nezazněly názory, že by případnými zloději museli být bezpodmínečně Češi, ale že zvýšená míra kriminality je prý neoddiskutovatelná.

Často byl zmíněn na obou stranách hranice i současný problém s migranty z Blízkého východu, jejichž cílem je často i Rakousko. Místní obyvatelé se k této problematice vyjadřovali spíše negativně a neustálý tok migrantů by měl být podle nich důvodem k částečným kontrolám státní hranice.

Obr. 9 zobrazuje odpovědi na otázku: Jak často se setkáváte s Čechy/Rakušany a prohodíte s nimi alespoň několik vět? Rakouští respondenti se s Čechy setkávají často poměrně málo (9 %), zřejmě se jedná o Rakušany, kteří mají Čecha v pracovním kolektivu. Setkávání s obyvateli druhého státu je podstatně intenzivnější ze strany českých občanů. Minimálně jednou týdně se s Rakušany setkává 33 % dotázaných Čechů a dalších 8 % nejméně jednou za dva týdny. To může být způsobeno tím, že Rakušané jsou častější zákazníci nejrůznějších služeb v Česku. Naopak rakouští respondenti jsou více uzavření a s českými občany se setkávají méně často, konkrétně 17 % dotázaných uvádí méně častý kontakt a dokonce 32 % dotázaných se nesetkává s českými občany vůbec.

Obrázek 9: Jak často se setkáváte s Čechy/Rakušany a prohodíte s nimi alespoň několik vět?

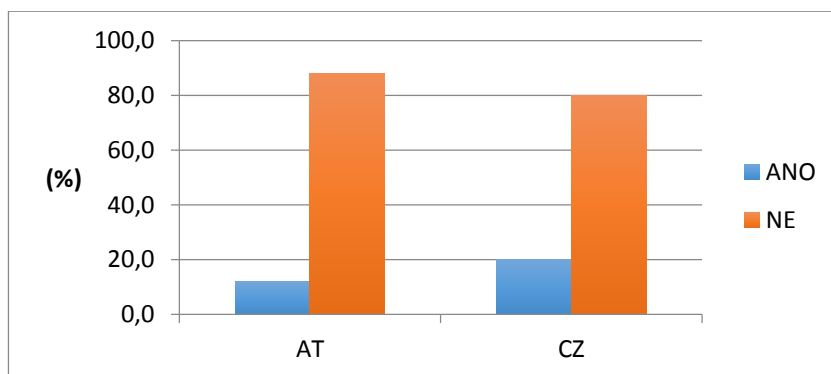

Zdroj: vlastní zpracování

Pokud se týká konkrétních přeshraničních aktivit v obcích ve sledovaném regionu, ví o jejich existenci 43 % rakouských a 67 % českých respondentů. V další otázce, ve které bylo zjišťováno, o jakou konkrétní oblast se jednalo, byla nejčastější odpověď kultura, vzdělání a

sport zmíněna 29 x v Rakousku a 53 x v Česku. Mezi další frekventované odpovědi patřila doprava, hospodářství a životní prostředí. Několikrát zazněla i kategorie ostatní, ve které byly zmíněny společné projekty v oblasti turistiky. Velkou odezvu u Rakušanů má zejména kultura (hudební akce). Jedním z důvodů je zřejmě nikterak nutná znalost jazyka sousedního státu.

Obrázek 10: *Jste osobně zapojen/a do přeshraničních aktivit?*

Zdroj: vlastní zpracování

Většina respondentů se osobně nezapojuje do přeshraničních aktivit v rámci euroregionu. Dle dotazníkového šetření se pouhých 12 % Rakušanů a 20 % Čechů cítí být zapojeni do přeshraničních aktivit a akcí. Mezi dotazovanými, kteří se zúčastňují těchto aktivit, byli pak nejvíce mezi Čechy diváci, mezi Rakušany také diváci a dokonce i několik iniciátorů těchto akcí.

Tyto iniciátory lze označit jako "aktéry" a podporovatele přeshraniční spolupráce v pohraničních regionech. Jejich motivace ke spolupráci přes hranice je různá, ale převažuje zájem o další rozvoj kontaktů, vztahů a spolupráci. Podle Pleskots (2005) je podíl „aktérů“ v místních komunitách následující: tzv. tahouni a iniciátoři tvoří 0,5 až 3 % populace. Trvalou aktivní podporu jim poskytuje cca 25 – 30 % místního obyvatelstva, které můžeme označit jako aktivně participující občany.

Pokud se týká frekvence účasti na přeshraničních akcích, většina dotazovaných obou stran euroregionu se zúčastňuje občas nebo zřídka. Češi se do přeshraničních aktivit zapojují pravidelněji než Rakušané. Výsledky tohoto šetření poukazují na malou aktivitu obyvatel tohoto euroregionu ve vztahu k přeshraničním činnostem.

Na obecnou otázku, zda respondenti znají pojem euroregion, odpovědělo kladně téměř tři čtvrtiny Rakušanů a více jak polovina Čechů. Na konkrétnější otázku, zda vědí, že žijí v euroregionu, a zda by mohli uvést jeho název, odpovědělo správně nebo částečně správně pouze 33 % respondentů v Rakousku a 10 % v Česku. Nejčastěji si respondenti pletli pojem euroregion s územím celé EU nebo se státy eurozóny, s jinými názvy mikroregionů (např. Znojensko, Lednicko-valtický areál), nebo s rozsáhlejšími chráněnými oblastmi (např. NP Podyjí/Thayatal).

V poslední otázce se mohli dotazovaní otevřeně vyjádřit k problémům nebo naopak k možnostem, které tato pohraniční oblast, s ohledem na budoucí rozvoj, má. Nejčastější charakteristiky jsou takové, že se jedná o oblast s pěknou a neporušenou přírodou a klidem, na druhé straně je zde citelný nedostatek zejména kvalifikovaných pracovních míst.

V následujících dvou tabulkách jsou přehledně zpracovány problémy a možnosti z výpovědí respondentů, kdy měli určit silné a slabé stránky regionu, ve kterém žijí.

Tabulka 2: *Pět nejčastěji se vyskytujících problémů a možností podle rakouských respondentů*

problémy	možnosti
jazyková bariéra	pořádání kulturních aktivit → dobré pro vzájemné poznávání se
nedostatek pracovních příležitostí, pendlování	podpora turistiky
tranzitní doprava, nedostavěné dálnice	učení se cizím jazykům (čj, nj)
zvýšená kriminalita	společná prezentace přeshraničního regionu
stěhování obyvatelstva z menších obcí do aglomerace Vídně	zlepšení dopravního napojení na Vídeň, stavba obchvatů a dálnice

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 3: *Pět nejčastěji se vyskytujících problémů a možností podle českých respondentů*

problémy	možnosti
jazyková bariéra	spolupráce v oblasti kultury → pořádání společných akcí
rozdílná mentalita, tradice, kultura, historické křivdy	obchodní příležitosti → rozvoj ekonomiky
otevřenost hranice → problematika uprchlíků	pracovní a studijní příležitosti → sezónní práce, výměnné pobyty
protiatomová hysterie	oživení a posílení cestovního ruchu
nižší životní úroveň v Česku	spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr

Pozice euroregionu Pomoraví/Weinviertel se od roku 1989 diametrálně změnila. Od izolované periferní oblasti se stal otevřeným místem pro nejrůznější styky a kontakty na hranici "staré" a "nové" země EU bez hraničních kontrol.

Cílem tohoto výzkumu, který probíhal formou dotazníkového šetření v červenci a srpnu roku 2015 v rakouské i české části euroregionu, bylo zjistit pohled Čechů a Rakušanů bydlících v těsné blízkosti česko-rakouské hranice v rámci Euroregionu Pomoraví/Weinviertel na úroveň současných vzájemných vztahů, na pohraniční region, který obývají a na Rakousko resp. Česko jako na sousední zemi. První sada otázek se týkala stability obyvatelstva, následovaly otázky ohledně pohledu obyvatel na Rakousko resp. na Česko a třetí část se věnovala přeshraniční problematice, existenci euroregionu a osobním zkušenostem.

Z odpovědí provedeného dotazníkového šetření vyplynulo, že česko-rakouské (občanské) vztahy, otevření hranic a dosavadní přeshraniční spolupráce jsou poměrně dobré a měly by se dále rozvíjet a lidé v regionu žijící by se měli navzájem poznávat a eliminovat historická nedorozumění nebo křivdy. Předsudky Rakušanů vůči Česku ohledně odsunu po roce 1945 nebo ohledně vnímání Česka jako státu východního bloku se sice objevují, ale pouze okrajově. Ani Češi nevnímají Rakousko jednoznačně pozitivně, ale občanské vztahy hodnotí jak Rakušané, tak Češi jako velmi dobré nebo spíše dobré.

Lze tvrdit, že většina respondentů je s životem v česko-rakouském pohraničí spokojena. Jako silné stránky byla uváděna příroda, klid, neporušené přírodní prostředí a atraktivita pro turisty, jako negativa byl zmíněn nedostatek pracovních míst a dopravní situace.

Důležité je také zjištění, že většina obyvatel pohraničí navštěvuje sousední zemi a to poměrně často a pokud už se koná nějaká akce přeshraničního charakteru, účastní se jí, i když se jen málo tamních obyvatel zapojuje aktivně do přeshraničních aktivit. Asi nejvýznamnější problém, který brání intenzivnější podobě přeshraniční spolupráce je zde viděna jazyková bariéra. V Česku se stala angličtina prvním cizím jazykem, který se ve školách učí a znalost němčiny, která byla historicky poměrně vysoká, upadá. Pozitivní je výuka češtiny v mateřských školách v rakouském přihraní, ale i vzhledem k ekonomické úrovni obou zemí je zřejmé, že při dorozumívání bude/by měla dominovat němčina.

V další části projektu je zamýšleno provést stejnou metodikou i výzkum mezi slovenskou a rakouskou částí Euroregionu Pomoraví/Weinviertel/Zahorie se zahájením v létě 2016 s následným srovnáním obou částí výzkumu. Zajímavým rozšířením by mohlo být i provedení výzkumu mezi Jihočeským krajem a spolkovou zemí Oberösterreich (na území euroregionu Silva Nartica), kde byly výsledky podobných otázek (viz Cizek 2010) ohledně česko-rakouských vztahů o poznání více negativní.

Použité zdroje:

- [1] Anděl, J., Balej, M., Raška, P. a kol. (2014): Regionální identita Ústeckého kraje, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem.
- [2] Cizek, CH. (2010): Die grenzüberschreitende Zusammenarbeit zwischen dem nördlichen Waldviertel und Südböhmen – Chancen für die Grenzstadt Gmünd/České Velenice, Diplomarbeit, Universität Wien, Wien.
- [3] Dokoupil, J. a kol. (2012): Euroregion Šumava, Aleš Čeněk, Plzeň.
- [4] *Euregio-weinviertel.eu* [online]. 2015 [cit. 2015-09-27]. Dostupné z: <http://www.euregio-weinviertel.eu/>.
- [5] Heintel, M. (1998): Einmal Peripherie – immer Peripherie? Szenarien regionaler Entwicklung anhand ausgewählter Fallbeispiele. In: Abhandlungen zur Geographie und Regionalforschung, sv. 5, Wien.
- [6] Jeřábek, M., Dokoupil, J., Havlíček, T. a kol. (2004): České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?, Academia, Praha.
- [7] Jeřábek, M., Šlajrcht, M., Pokorná, A. a kol. (2012): Euroregion Elbe/Labe – regionální studie, Acta Universitatis Purkynianae č. 178, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem.

- [8] Kowalke, H., Jeřábek, M., Schmidt, O., Lohse, K. (2012): Otevřené hranice - působení v česko-saském pohraničí, Acta Universitatis Purkynianae č. 180, Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem.
- [9] Martinez, O. J. (1994): The dynamics of border interaction, In: Shofield, C. (ed.): Global boundaries. World boundaries, 1, Routledge, London and New York, s. 1-15.
- [10] Novotná, M., Najman, J., Bičík, I. (2001): Změny ve využívání území na česko-bavorské hranici v období 1990-2006. In: Dokoupil, J., Kopp, J. a kol: Vliv hranice na přírodní a socioekonomické prostředí česko-bavorského pohraničí, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, s. 23-46.
- [11] Perkmann, M. (2003): Cross-border regions in Europe. Significance and drivers of cross-border cooperation, European urban and regional studies 10 (2), s. 153-171.
- [12] Pleskot, I. (2005): Vliv zahraničních sousedů na zaměstnanost a nezaměstnanost v příhraničním pásmu ČR. In: Přeshraniční vlivy působící na místní společenství pohraničí České republiky, UJEP FSE, Ústí nad Labem, s. 47-73.
- [13] Schaffer, F. a kol. (2000): Ungarn. Auf dem Weg in die europäische Union, angewandte Sozialgeographie, 38, Universität Augsburg, s. 10-20.
- [14] Srb, V., Anderle, A. (1989): Populační, ekonomický a národnostní vývoj pohraničních okresů ČSR od roku 1930 do roku 2010, TERPLAN – Státní ústav pro územní plánování Praha, Praha.
- [15] Vaishar, A., Zapletalová, J. (2005): Marginalizace moravsko-slovenského pohraničí. In: Novotná, M. (ed.): Problémy periferních oblastí, Univerzita Karlova, Praha, s. 167-176.

Poděkování:

Výzkum byl finančně podpořen programem Aktion CZ-AT rakouské agentury OeAD.

POSITIONING AND EVALUATION OF THE ACTIVITY OF LOCAL GOVERNMENT FROM THE COMPETITION BY USING SYNTHETIC INDICATOR

UMÍSTĚNÍ A HODNOCENÍ ČINNOSTI MÍSTNÍ SPRÁVY OD KONKURENCE POUŽITÍM SYNTETICKÉHO UKAZATELE

Paweł Dziekański, Ph.D.
Institute of Law, Economics and Administration
Jan Kochanowski University in Kielce
e-mail: pdziekan@interia.eu

Klíčová slova:

Infrastruktura, syntetický ukazatel, místní samospráva

Keywords :

infrastructure, synthetic indicator, local government

Abstrakt:

Zhodnocení činnosti místní samosprávy vyžaduje zvážení mnoha různých proměnných, k tomuto účelu by mohla být využita metoda syntetického ukazatele. Umožňuje zhodnocení situace s ohledem na ostatní parametry, za předpokladu, že je dodržována metodologie studie. O výsledku rozhoduje soubor statistických proměnných vybraných pro analýzu. Hlavním cílem práce je prezentovat možnosti využití syntetického ukazatele k rozlišení rozdělení funkcí regionu na základě zvolené diagnostické metody, na příkladu polských vojvodství v letech 2003, 2005, 2010 a 2013. Pořadí obcí v žebříčcích se zásadně neměnilo v následujících letech (2003, 2005, 2010 a 2013), vedoucí pozici si držely Skarżysko-Kamienna a Suchedniów, na konci žebříčku se umístily Skarżysko-Kościelna, Tarłów, Ćmielów. Úroveň syntetického ukazatele aktivity kolísala mezi 0.15 (Skarżysko-Kościelna, charakterizovaná zemědělstvím) – 0.5 (Skarżysko-Kamienna, charakterizován průmyslem a službami) v roce 2003, 0.2 (Tarłów, charakterizován zemědělstvím) – 0.59 (Skarżysko-Kamienna) v roce 2005, 0.19 (Tarłów) – 0.59 (Suchedniów, charakterizován průmyslem, službami a turismem) v roce 2010 a 0.17 (Ćmielów charakterizován zemědělstvím a průmyslovou monokulturou), 0.52 (Suchedniów) v roce 2013.

Abstract.

The activity of local-government assessment requires consideration of many various variables and the synthetic index may be its tool. It enables the situation assessment with comparison to other units, on condition that the presented methodology of study is kept. A set of statistical variables selected to the analysis also decides on the results. The aim of this study is to present the possibilities of using the synthetic index to distinguish the differentiation of region's functions based on selected diagnostic features on the example of voivodeships in Poland. The analysis is statistical and dynamic, embracing the comparison of voivodeships situations in the years 2003, 2005, 2010 and 2013. The order of the municipalities in the ranking did not fundamentally change in the following years (2003, 2005, 2010 and 2013); the leading positions were held by Skarżysko-Kamienna and Suchedniów; at the end of the ranking were Skarżysko-Kościelna, Tarłów, Ćmielów. The level of the synthetic index of activity fluctuated between 0.15 (Skarżysko-Kościelna; characterized by agricultural)-0.50 (Skarżysko-Kamienna; characterized by industrial, services) in 2003, 0.20 (Tarłów; characterized by agricultural)-0.59

(Skarżysko-Kamienna) in 2005, 0.19 (Tarlów)-0.59 (Suchedniów; characterized by industrial, services, tourism) in 2010 and 0.17 (Ćmieów; characterized by agricultural and industrial monoculture)-0.52 (Suchedniów) in 2013.

Introduction

Region is a separate area which differs from other area in natural or acquired over the centuries features. The degree of development of individual regions affect the level of their competitiveness. Currently basic factors which affect this process include: modernity, diversity and innovation of the economy, level of development of infrastructure and human capital, natural environment, structure of settlement network, state of infrastructure, financial situation, structure of economy [Sokołowicz, 2008, p. 10 and next; Dorčák, Pollák, Szabo, 2014].

The definition of local development has a multidimensional character. It is defined as harmonised and systematic activities of local community, self-government and other subjects functioning in the municipality which lead to the creation of new and the improvement of existing conditions for the local economy and to providing spatial and ecological order [Kozuch 2006, page 177-178].

In order for the territorial self-government units to fulfil their role in shaping the living and managing conditions of the local communities in an active way, they must be equipped in the proper resources. The proper and effective realization of public tasks by the territorial self-government units is determined by the existence of rational financial system of these units and most importantly the system of their income and budgetary expenses. [Filipiak, Flejterski 2008].

The aim and methodology of the study

The aim of this study is to present the possibilities of using the synthetic index to distinguish the differentiation of region's functions based on selected diagnostic features on the example of voivodeships in Poland. The analysis is statistical and dynamic, embracing the comparison of voivodeships situations in the years 2003, 2005, 2010 and 2013. In order to compare the transformations happening during the studied years, the procedure of creating synthetic index was used. Table 1 describes the variables selected to build the synthetic indicator.

Table 1: Selected variables describing activity of region's

X1	total own revenues	stimulant
X2	investment capital expenditure	stimulant
X3	current expenditure	destimulant
X4	population per public pharmacy	stimulant
X5	population per library facility	stimulant
X6	population per place in theatre and musical institutions	stimulant
X7	tourist accommodation	stimulant
X8	catering services	stimulant
X9	population using waste water treatment	stimulant
X10	population using gas installation	stimulant
X11	population using water supply	stimulant
X12	population using sewerage system	stimulant
X13	social welfare institutions	stimulant
X14	medical centres in total	stimulant
X15	Housing	stimulant

Source: own authoring

Variables characterized by high spatial changeability (coefficient of variation above 0.15) and high correlation under the extracted groups (coefficient above 0.75) were removed from the set [Zeliaś 2000; Wysocki 1996].

52

Directly measurable variables, available to all studied units, comparable, referring directly or indirectly to the studied phenomenon were submitted to the unitarization method which enabled the comparison of variables. To this end the following formulas were used: for the stimulant

$$x = \frac{x_{ij} - \min_i x_i}{\max_i x_i - \min_i x_i}, \text{ for the destimulant } x = \frac{\max_i x_i - x_{ij}}{\max_i x_i - \min_i x_i}, \text{ where: } x - \text{refers to the unitarized value of feature for a studied unit, } x_{ij} - \text{refers to value of } j\text{-feature for a studied unit, } \max - \text{maximum value of } j\text{-feature, } \min - \text{minimum value of } j\text{-feature. Next the synthetic measurement was determined, which takes values from the range } [0; 1];$$

$$s_i = \frac{1}{p} \sum_{j=1}^p x_{ij} \quad (i=1,2,\dots,p)$$

, where: S_i – synthetic measurement in the studied period, x_{ij} – features of the synthetic index structure, p – number of partial indexes used in the construction of aggregate measure. Its higher values means a better situation of an object [Dziekański 2015, Wysocki 1996, Wysocki, Lira 2005, Zeliaś 2000].

Synthetic indicator allows you to divide into groups of individuals analyzed, comprising units statistically similar. The analysis made it possible to divide the municipality into 5 groups (distributed 0.25), ie .:

$$0.80 \leq S < 1.00; \text{ very good (A)}$$

$$0.60 \leq S < 0.80; \text{ good (B)}$$

$0.40 \leq S < 0.60$; medium (C)

$0.20 \leq S < 0.40$; poor (D)

$0.00 < S < 0.20$; very poor (E) (Bury, Dziekański, 2012, p. 7-29; Zeliaś, 2000).

The action of of local government units

Territorial self-government is a very important element – not only social, but also economic – both in the terms of region and the whole country. The social expectations and needs are increasing while the resources of territorial self-government units are limited, which, as a result, enhances the need of rational and effective management of public funds. [Olak 2013, Olak, Labuzik 2013, Olak, Pawlik 2013, Sowa 2014].

Local and regional development is a complex and many-sided process which happens in economic, social, spatial, ecologic and cultural sphere [Ziółkowski 2007]. Among the conditions of a region's long-term ability of development one should mention, above all: differentiation and flexibility of the regional economic structure, which is affected by, inter alia: sector specialization, participation in the international exchange, labour efficiency, level of employment, age structure of the population, ability to raise capital and ability to generate and diffuse technical progress [Leśniewski 2010, Leśniewski 2015].

The elements of infrastructure such as roads, connection, electromagnetic network, water supply or sewage disposal improve the standard of living of the inhabitants and contribute to the increase of investment attractiveness etc. The infrastructure prevents the processes of uneven regional development which in many countries is an important element of regional policy which aims at supporting so called under-developed [Salomon, Krakowiak 2013, page 337-351, Salamon 2010].

The synthetic indicator of activity of local government

On the basis of selected variables one can notice the municipalities were improving or worsening their position. As presented in table 2 the activity of municipalities is difficult. Positive changes may be observed in the studied area in individual units.

Table 2. *Assessment of municipalities' actions according to finance, environment and infrastructure.*

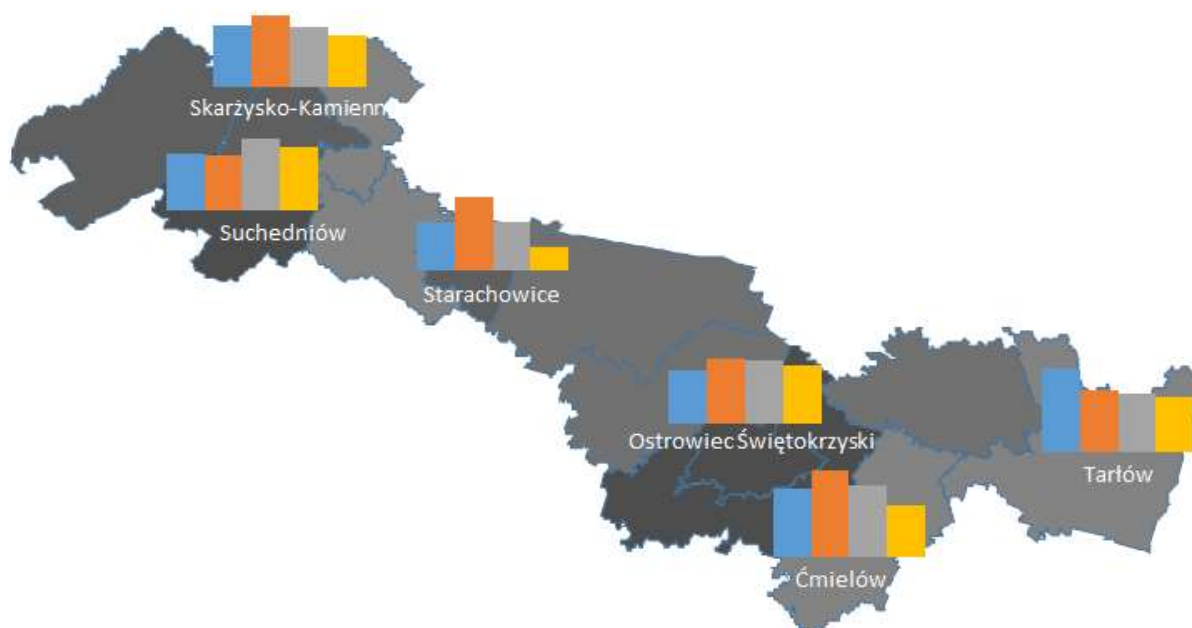
	2003	2005	2010	2014
$0.80 \leq S < 1.00$; very good (A)	-	-	-	-
$0.60 \leq S < 0.80$; good (B)	-	-	-	-
$0.40 \leq S < 0.60$; medium (C)	Skarżysko-Kamienna (1) 0,50 Suchedniów (3) 0,47 Ostrowiec Św. (1) 0,44 Starachowice (1) 0,44	Skarżysko-Kamienna (1) 0,59 Ostrowiec Św. (1) 0,54 Suchedniów (3) 0,46 Starachowice (1) 0,46 Bodzechów (2) 0,43	Suchedniów (3) 0,59 Ostrowiec Św. (1) 0,52 Skarżysko-Kamienna (1) 0,49 Starachowice (1) 0,44 Bliżyn (2) 0,42	Suchedniów (3) 0,52 Ostrowiec Św. (1) 0,48 Bodzechów (2) 0,46 Skarżysko-Kamienna (1) 0,43 Starachowice (1) 0,42 Bliżyn (2) 0,41
$0.20 \leq S < 0.40$; poor (D)	Bliżyn (2) 0,38 Brody (2) 0,35 Bodzechów (2) 0,31 Kunów (3) 0,31 Wąchock (3) 0,31 Tarlów (2) 0,27 Ćmielów (3) 0,22 Bałtów (2) 0,20	Bliżyn (2) 0,38 Brody (2) 0,36 Bałtów (2) 0,33 Kunów (3) 0,30 Ćmielów (3) 0,28 Wąchock (3) 0,24 Skarżysko Kościelne (2) 0,21 Tarlów (2) 0,20	Kunów (3) 0,38 Bodzechów (2) 0,36 Bałtów (2) 0,36 Skarżysko Kościelne (2) 0,31 Brody (2) 0,29 Ćmielów (3) 0,23 Wąchock (3) 0,20	Kunów (3) 0,30 Brody (2) 0,27 Bałtów (2) 0,26 Skarżysko Kościelne (2) 0,24 Wąchock (3) 0,24
$0.00 < S < 0.20$; verypoor (E)	Skarżysko Kościelne (2) 0,15	-	Tarlów (2) 0,19	Tarlów (2) 0,18 Ćmielów (3) 0,17

(1) urban municipality; (2) rural municipality; (3) urban and rural commune

Source: own authoring based on the data from Local Data Bank of Central Statistical Office.

The area Kamienna basin is attractive to tourists and this region is an important point on the map of świętokrzyskievoivodeship. The use of owned resources for activity needs also depends from the existing base of local resources, the accessibility and technical infrastructure, as well as from funds which the self-governments dispose of. The quality of natural environment, which may be increased thanks to investments realized in various area of human activity, has an important meaning.

Illustration 1: Assessment of municipalities actions according to finance, environment and infrastructure (in 2003, 2005, 2010, 2013).

Source: own authoring based on the data from Local Data Bank of Central Statistical Office.

The analysis enabled the division of voivodeships into 5 groups. The vast majority of voivodeships belongs to group C and D, E. There are no municipality in group A and B. A shift in time can be observed between the groups (table 2, fig. 1).

Table 3: Transformations of infrastructure synthetic index.

	2005/2003	2008/2005	2010/2008	2011/2010	2012/2011	2013/2012
Suchedniów (3)	▼	▼	▲	▼	▼	▲
OstrowiecŚw. (1)	▲	▼	▲	—	▲	▼
Bodzechów (2)	▲	▼	▼	▼	▲	▼
Skarżysko-Kamienna (1)	▲	▼	▲	▼	▲	▼
Starachowice (1)	▲	▲	▼	▼	▲	▲
Blizyn (2)	—	▲	▲	▼	▲	▲
Kunów (3)	▼	▼	▲	▼	▼	▲
Brody (2)	▲	▼	▼	▼	▼	▲
Bałtów (2)	▲	—	▲	▲	▼	▲
SkarżyskoKościelne (2)	▲	▼	▲	- ▼	▲	▼
Wąchock (3)	▼	▲	▼	▼	▲	▲
Tarłów (2)	▼	▲	▼	▼	▲	▼
Ćmielów (3)	▲	▼	—	▼	▼	▲

Synthetic index of a unit (year/year) ▲ progress ▼ regress — no changes

Source: own authoring

In the studied years one can observe both positive relations year on year and negative. The Positive transformations took place in all the local-government (which may be interpreted as progress), as well as the negative transformations (which may be interpreted as regress). In case of Suchedniów 4 positive transformations happened and 5 negative, in Skarżysko-Kamienna 3 and 3, in Tarłów 2 and 4 and in Ćmielów 2 and 3 (table 3).

Positive transformations in the studied period took place in Suchedniów (urban-rural municipality), which is characterized by agriculture and building industry, tourism. The following places in 2013 are taken by Ostrowiec Świętokrzyski (urban municipality with living function) and Bodzechów (rural municipality with industrial, agricultural, tourist and living function). The weakest municipalities are: Tarłów (rural) and Ćmielów (urban-rural), which seem to be characterized by agricultural and industrial (Porcelain Factories in Ćmielów) monoculture (Dziekański 2015).

Conclusions

Public sector performs public usability tasks, which are usually unprofitable. They are funded from public resources. The method indicated in the study enables the comparison of multi-characteristic objects according to defined criteria. It enables creation of hierarchy of the objects and their sets taken into multidimensional spaces from the point of view of selected variables. The selected set decides of the assessment result and of the informative value of the final measure.

The description of complex phenomena (activity of local-government) is impossible to measure them directly. In order to characterize complex phenomena synthetic variables are used. The replacement of the set of many variables which explain the synthetic variable may facilitate the model estimation through elimination of collinearity. It is not always possible to give them substantive interpretation, which limits the possibility of interpretation of model structure's parameters [Cieślak 2002].

The activity of local-government assessment requires consideration of many various variables and the synthetic index may be its tool. It enables the situation assessment with comparison to other units, on condition that the presented methodology of study is kept. A set of statistical variables selected to the analysis also decides on the results.

The situation in the aspect of activity local-government in Poland is differential. The differentiation of the synthetic index is surprisingly big which may indicate considerable possibilities of improvement of this sphere. The order of the świętokrzyskievoivodeships in the ranking did not fundamentally change in the following years (2003, 2005, 2010 and 2013); the leading positions were held by Skarżysko-Kamienna and Suchedniów; at the end of the ranking were Skarżysko-Kamienna, Tarłów, Ćmielów. The level of the synthetic index of activity fluctuated between 0.15 (Skarżysko-Kościelna; characterized by agricultural) - 0.50 (Skarżysko-Kamienna; characterized by industrial, services) in 2003, 0.20 (Tarłów; characterized by agricultural)-0.59 (Skarżysko-Kamienna) in 2005, 0.19 (Tarłów)-0.59 (Suchedniów; characterized by industrial, services, tourism) in 2010 and 0.17 (Ćmieów; characterized by agricultural and industrial monoculture) - 0.52 (Suchedniów) in 2013.

Bibliography:

- [1] Bajo A., Jurlina Alibegović D., *Public Finances of the Local Government Units*, Financial Theory and Practice 33 (3) 365-366 (2009)
- [2] Cieślak M. (ed.) (2002), *Prognozowanie gospodarcze. Metody i zastosowania*, PWN, Warszawa, p. 119.
- [3] Dollinger J.M. (1999), *Entrepreneurship. Strategies and Resources*, New Jersey: Prentice Hall, Upper Sadlle River.
- [4] Dorčák P., Pollák F., Szabo S., 2014. *Analysis of the possibilities of improving an online reputation of public institutions* [In:] IDIMT-2014, Sept. 10–12. Poděbrady: IDIMT Networking Societies-Cooperation and Conflict 22ndInterdisciplinary Information and Management Talks, p. 275-281.
- [5] Dziekański P. (2012), *Wskaźnik syntetyczny działalności finansowej gmin wiejskich* [In:] ZN SGGW, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 99 (2012), Warszawa, p. 229 – 242.
- [6] Dziekański P. (2015), *Finance region for sustainable development. Synthetic description of financial conditio*, VADYBA Journal of Management, Nr. 2 (27)2015, p. 33 – 40.
- [7] Dziekański P. (2015), *The assessment of the functioning areas of the Kamienna Basin municipalities (finance, environment, infrastructure)*, p. 68-73 [w:] Košická bezpečnostná revue; *Polročník VŠBM V Košiciach*; recenzovaný vedecký časopis, Evidenčné číslo MK SR: EV 4234/10; ISSN 1338-4880 (tlačené vydanie); ISSN 1338-6956 (online); periodicita; polročník; 2/2015.

- [8] Dziekański P. (2015), *Wykorzystanie wskaźnika syntetycznego do oceny poziomu rozwoju samorządu na przykładzie gmin wiejskich województwa świętokrzyskiego* [In:] S. Owsiak (ed.), *Determinanty rozwoju Polski. Finanse publiczne*, PTTE, Warszawa, p. 261-279.
- [9] Filipiak B., Flejterski S. (2008), *Bankowo-finansowa obsługa jednostek samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo CeDeWu.pl., Warszawa, p. 22.
- [10] Kotarba B., Kołomycew A., *Financial independence of local government units in Poland*, Journal of Universal Excellence, Appendix December 2014, year 3, number 4, pp. A18–A35
- [11] Kożuch A. (2006), *Instrumenty zarządzania rozwojem lokalnym*, Zeszyty Naukowe SERiA 2006, tom VIII, zeszyt 4, p. 177-178.
- [12] Leśniewski M.A. (2010), *Kultura organizacyjna gminy a rozwój regionalny* [In:] K. Kuciński (ed.), *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, Difin, Warszawa, p. 54.
- [13] Leśniewski M.A. (2015), *Kapitał intelektualny w kształtowaniu zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw*, *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*, nr 3, p. 14-25.
- [14] Olak A. (2013), *Bezpieczeństwo Rodziny w warunkach globalizacji*. WSMiJO w Katowicach. Katowice 2013.
- [15] Olak A., Labuzik M. (2013), *Europska Unia. Vybrané Témy*, Wyd. Stowarzyszenie EDUKACJA NAUKA ROZWÓJ, Ostrowiec Św.
- [16] Olak A., Pawlik A. (2013), *Wrażliwość Regionu na zmiany*, WSBiP w Ostrowcu Św.
- [17] Paulais, T. (2009). *Local Governments and the Financial Crisis: An Analysis*. Cities Alliance. Washington, DC: Worldbank.
- [18] Salamon J. (2010), *Metodyka oceny środowiskowych i społeczno-gospodarczych uwarunkowań wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich*, *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*, KTIW PAN, Kraków.
- [19] Salamon J., Krakowiak-Bal A. (2013), *Ocena infrastruktury obszarów wiejskich województwa świętokrzyskiego*, *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich*, Nr 3/IV/2013, Polska Akademia Nauk, Oddział w Krakowie, p. 337–351.
- [20] Sokołowicz E.M. (2008), *W kierunku nowej polityki regionalnej? Rozważania nad przyszłym kształtem polityki regionalnej w Polsce* [In:] *Polityka spójności – ocena i wyzwania. Materiały z konferencji*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, p. 7–22.
- [21] Sowa B. (2014), *Gospodarka finansowa gminy-wybrane aspekty* [In:] *Samorząd gminy w świetle badań empirycznych (Program naukowo-badawczy „Dobra Administracja”)*, ed. J. Poślusznego, Z. Czarnika, Wyższa Szkoła Prawa i Administracji Przemysł- Rzeszów.
- [22] Wysocki F. (1996), *Metody statystycznej analizy wielowymiarowej w rozpoznawaniu typów struktury przestrzennej rolnictwa*. *Roczniki AR w Poznaniu*, seria: *Rozprawy Naukowe*. z. 266. Poznań.
- [23] Wysocki F., Lira J. (2005), *Statystyka opisowa*, Wyd. AR, Poznań.
- [24] Zeliaś A. (ed.) (2000), *Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym*, Wyd. AE w Krakowie, Kraków.
- [25] Ziółkowski M. (2007), *Zarządzanie strategiczne w polskim samorządzie terytorialnym* [In:] A. Zalewski (ed.), *Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym*, SGH Warszawa, Warszawa, p. 91.

ADAPTACE MĚST NA PROJEVY KLIMATICKÉ ZMĚNY – MOŽNOSTI VYUŽITÍ GIS

CITIES' ADAPTATION TO CLIMATE CHANGE –

ALTERNATIVES OF GIS UTILIZATION

Ing. Martin Maštálka, Ph.D.¹

Ing. Pavel Struha²

¹Civitas per Populi, o.p.s.
Střelecká 574/13
500 02 Hradec Králové, Česká republika
martin.mastalka@seznam.cz

²Statutární město Hradec Králové
Československé armády 408
502 00 Hradec Králové, Česká republika
gis@mmhk.cz

¹Vysoká škola regionálního rozvoje
Katedra regionálního rozvoje
Žalanského 68/54
163 00 Praha 17, Česká republika
martin.mastalka@vsrr.cz

²Vysoká škola regionálního rozvoje
Katedra regionálního rozvoje
Žalanského 68/54
163 00 Praha 17, Česká republika
pavel.struha@vsrr.cz

Klíčová slova:

GIS, geografický informační systém, termovizní snímkování, změna klimatu, město, adaptace

Keywords:

GIS, Geographic Information System, infrared monitoring, climate change, city, adaptation

Abstrakt:

Klimatická změna je změnou ve statistickém rozložení povětrnostních poměrů, které probíhají v časovém rozsahu od desetiletí po miliony let. Je způsobena mnoha faktory, jako změny deskové tektoniky, změny slunečního záření, biologické procesy a v neposlední řadě i některé typy lidských činností. Projekt „Adaptace sídel na změnu klimatu“ má pomoci českým obcím realizovat praktické kroky v oblasti adaptace na klimatickou změnu. Příspěvek se bude věnovat dosavadním praktickým zkušenostem v jednotlivých oblastech krizového řízení, využití geografických informačních systémů při tvorbě krizových map, k analýzám a eliminaci možných rizik při plánování městských investic, adaptačních opatření a k vytváření webových portálů pro informovanost obyvatel.

Abstract:

Climate change is a change of statistic distribution of meteorological condition that are underway in the time scales of decades to millions of years. It is caused by lot of factors such as tectonic plates changes, solar radiation changes, biologic processes and several kinds of human activities. The project „Settlements' Adaptation to Climate Change“ would help to Czech villages and towns to implement practical tool for their better adaptation to climate change. The paper is focused to practical experiences in different kinds of crisis management, utilization of geographic information systems in the crisis maps creation, in analytic work,

elimination of possible risks in city investment planning, in adaptation actions and data usage for designing web-portals for the general public knowledge.

Úvod

Změny klimatu jsou v posledních více než 100 letech neoddiskutovatelné. Z dat, která jsou dostupná od druhé poloviny 19. století vyplývá, že průměrná teplota na zemi se v letech 1880-2012 zvýšila v rozpětí od 0,65°C do 1,06°C. Zároveň se v posledním století na drtivé většině míst zvýšila teplota zemského povrchu [1]. Země sice procházela podobnými změnami po celou dobu své existence, v současné době se však jedná o změny poměrně rychlé. Přestože se objevuje celá řada vědců a politiků, kteří nesouhlasí konceptem globálního oteplování a s všeobecně přijímanými názory na jeho příčiny [2], zůstává faktem, že tento proces je dokladovaný, měřený (např. [3], [4]) a že již v současnosti nutí mezinárodní organizace [5], [6] a vlády jednotlivých zemí [7] k vytváření strategií boje s důsledky klimatických změn.

Přestože dopady klimatických změn především v podobě záplav řešila v minulých dekádách celá řada měst, komplexního přístupu na státní úrovni, ale ani na regionální či městské se této problematice nedostávalo [11]. Výjimkou bylo pouze několik pilotních studií mapujících hrozby ve městech, která projevila dostatek prozíravosti a alespoň začala uvažovat o jevech, které se dosud probíhaly především na globální úrovni. Jako takový příklad může být uveden Hradec Králové [8], [9].

Cíle a kroky vedoucí k naplnění strategií na vyšších úrovních byly již vytyčeny v národních dokumentech. Teď však i samosprávy na úrovni měst a regionů čeká dlouhá cesta naplňování jednotlivých cílů a opatření. V tomto procesu budou používat nejrůznější nástroje. Jedním z nich budou i Geografické informační systémy (GIS). Popis možností jejich využití je cílem tohoto příspěvku. Za tímto účelem byly využity deskriptivní empirické kvalitativní metody doplněné v úvodní části o rešerši odborné literatury.

Je-li v příspěvku zmiňována adaptace na změnu klimatu, je využívána definice Mezinárodního panelu pro změnu klimatu (IPCC), který pod pojmem adaptace rozumí *přizpůsobení se přírodních a lidských systému v reakci na aktuální nebo očekávané klimatické změny nebo jejich důsledky, čímž dojde ke zmírnění škod nebo k využití pozitivních příležitostí* [10]. Lze rozlišit několik typů adaptace:

Anticipatorní/předběžná adaptace – uplatňuje se před vlastním projevem dopadů klimatických změn. Může být také nazývána adaptací **proaktivní**.

Autonomní/samostatná adaptace – znamená nevědomou reakci na klimatické změny, která je však způsobena ekologickými změnami v přírodních systémech nebo změnami tržními či, změnami v kvalitě života v sociálních systémech lidí. Může být také nazývána adaptací **spontánní**.

Plánovaná/aktivní adaptace – úmyslná adaptace představující výsledek vědomých politických rozhodnutí založených na obavě z probíhajících či hrozících změn, které vyžadují reakci v podobě monitoringu, péče o prostředí či tvorby obranných prostředků. [10]

1. Národní Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR

Vzhledem k situaci popsané v úvodní části příspěvku, kdy na místní a regionální úrovni v podstatě neexistují strategie specializované na adaptace sídel na změnu klimatu, bude výchozím dokumentem, jehož naplnění mohou představené nástroje GIS sloužit, národní Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR (dále jen Strategie). Strategie byla v říjnu 2015 schválena vládou ČR, a představuje národní adaptační strategii ČR, která kromě zhodnocení pravděpodobných dopadů změny klimatu obsahuje návrhy konkrétních adaptačních opatření, legislativní a částečnou ekonomickou analýzu, atd. Vliv změny klimatu na vybrané oblasti hospodářství Strategie dělí do deseti základních kategorií:

1. Lesní hospodářství.
2. Zemědělství.
3. Vodní režim v krajině a vodní hospodářství.
4. Urbanizovaná krajina.
5. Biodiverzita a ekosystémové služby.
6. Zdraví a hygiena.
7. Cestovní ruch.
8. Doprava.
9. Průmysl a energetika.
10. Mimořádné události a ochrana obyvatelstva a životního prostředí.

Příklady uváděné v bodech 3 a 4 tohoto článku demonstrují možnosti GIS uplatnit analýzy z tohoto prostředí téměř v jakémkoliv z výše uvedených oblastí.

2. Modelování událostí v 3D prostoru

2.1. Mapy povodňových rizik

Jak vyplývá z názvu, jedná se o podkladové materiály vyjadřující riziko povodní vyjádřené dle Směrnice 2007/60/ES [12]. Ta dělí lokality na tři základní stupně podle pravděpodobnosti výskytu povodní:

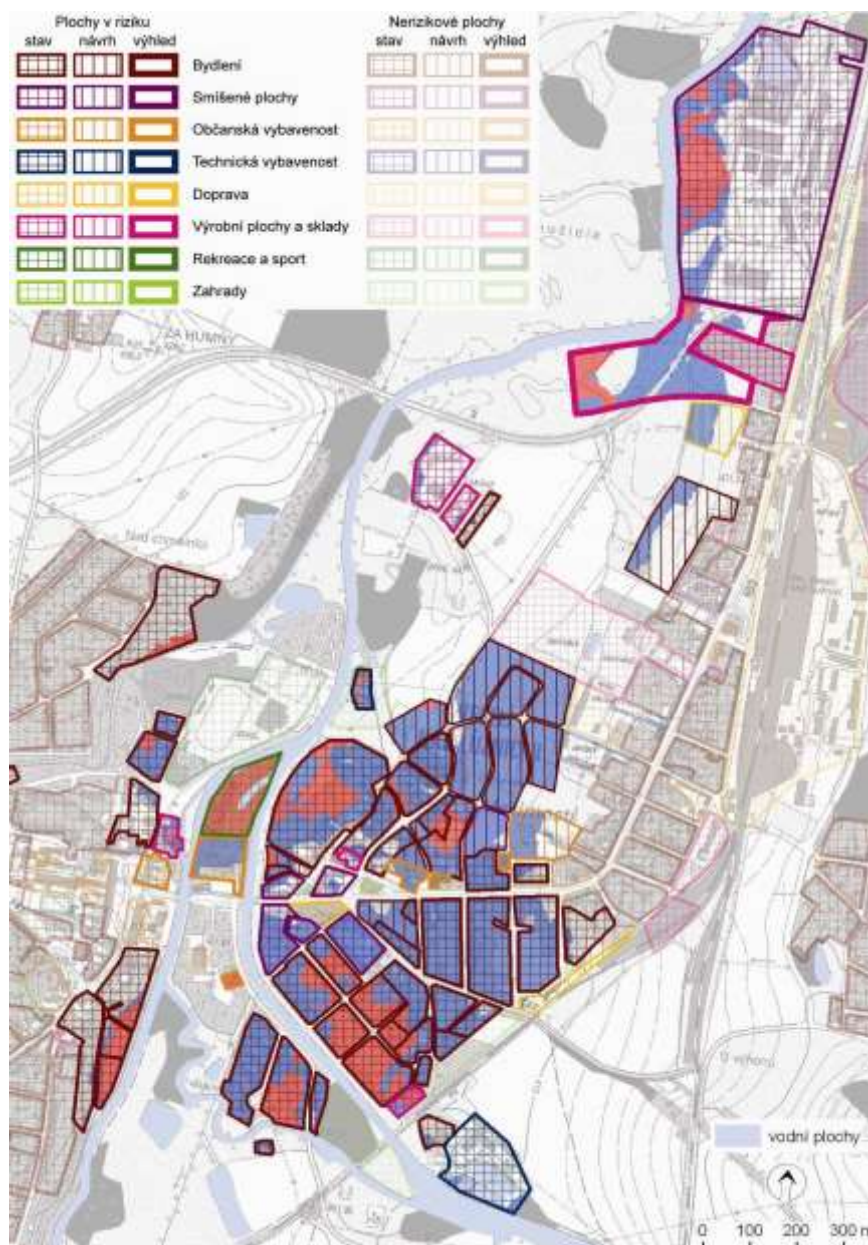
- povodně s **nízkou pravděpodobností výskytu** nebo extrémní povodňové scénáře;
- povodně se **středně vysokou pravděpodobností výskytu** (pravděpodobná doba opakování ≥ 100 let);
- povodně s **vysokou pravděpodobností výskytu**.

Na základě tohoto rozdělení jsou dále zpracovávány povodňové scénáře pro průtoky pětisetleté vody (Q500), stoleté vody (Q100), dvacetileté vody (Q20) a průtoky pětileté (Q5). V rámci modelace je vyjadřován rozsah povodně, hloubka vody nebo výška vodní hladiny a případně rychlost proudu nebo odpovídající průtok vody. Následně jsou v mapách vyznačeny potenciální nepříznivé následky podle orientačního počtu potenciálně zasažených obyvatel, druhu hospodářské činnosti potenciálně postižené oblasti, zařízení, která mohou v případě zaplavení způsobit havarijní znečištění, a potenciálně zasažených chráněných oblastí a dalších informací, které členský stát považuje za užitečné.

V tomto případě umožňuje využití GIS nejen plánování následných opatření proti povodním, tzn. návrh únikových tras, tras zásobování, modelování dopadů výstavby protipovodňových hrází, ale především může sloužit jako podklad pro územní plány, které by měly zabránit

povolování staveb v potenciálně ohrožených lokalitách. Přestože se jedná o aplikaci využívanou již relativně dlouho, postupující precizace metody a využití detailnějších modelů terénu umožňuje získat stále přesnějších informací o jednotlivých lokalitách ohrožených záplavou.

Obrázek 1: Mapa povodňového rizika v kombinaci s funkčními plochami dle územního plánu – klasifikace na rizikové a nerizikové plochy

Zdroj: Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i.

2.2. Informační systém ve vodním hospodářství (IS VODA)

IS VODA je souborem vhodně uspořádaných prostorově a časově orientovaných informací o chování povrchové a podpovrchové vody na sledovaném území. Velice důležitá je časová (dynamická) složka informace, jejíž prostřednictvím je informační potenciál systému neustále aktuální.

Účelové informační vrstvy a databáze, které jsou tvořeny v rámci zpracování projektu, slouží jako jeden z hlavních vstupních podkladů do tzv. účelových modelových výstupů. Tyto vrstvy reprezentují především informace o geologicko-hydrogeologických poměrech, kvalitě vzorkovaných vod, fotodokumentace, informace z archivu magistrátu města, informace ze systému VITA, modelové výstupy proudění vod apod.

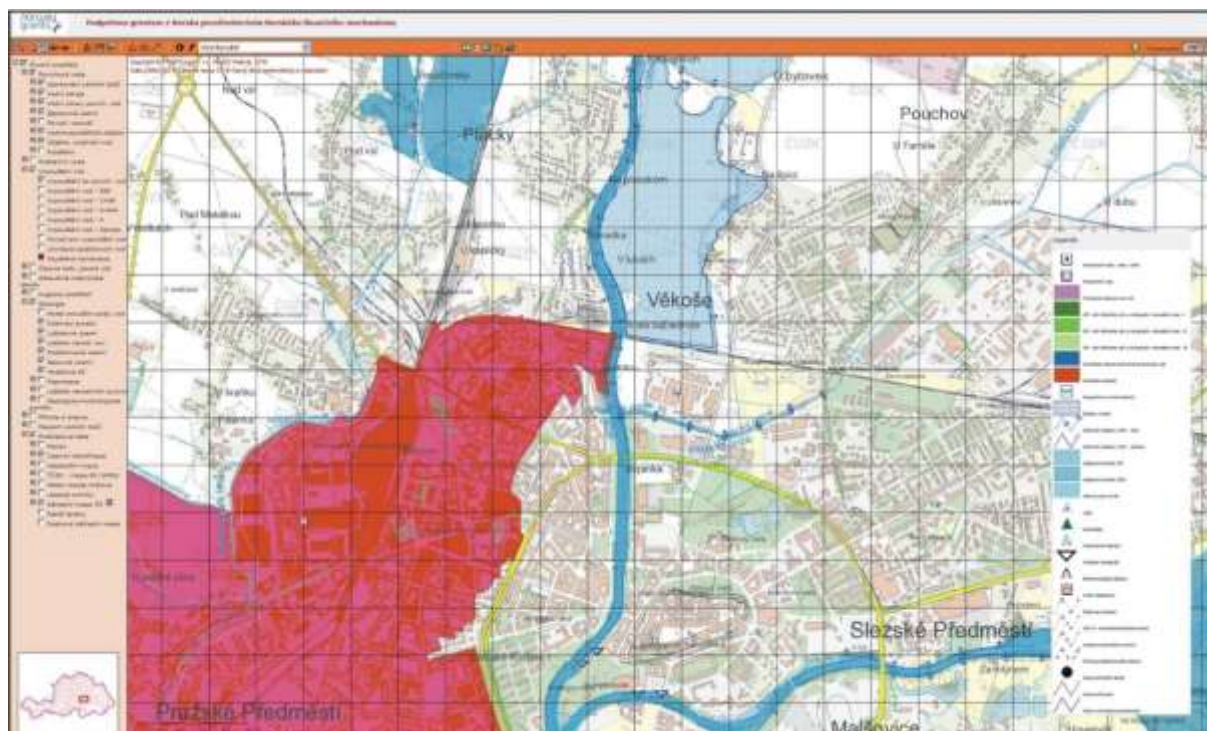
Účelové modelové výstupy reprezentují analyticko-syntetické vyhodnocení účelových informačních vrstev a databází dle aktuálních potřeb pracovníků odborů životního prostředí. Účelové výstupy jsou následně tvořeny příslušnými funkcemi (viz tabulka 1). Tento modulární systém, který je zároveň volně dostupný veřejnosti (viz. např. [13]), ve svých jednotlivých částech umožňuje následující funkcionality:

Tabulka 1: Modulární schopnosti IS VODA

Modul	Funkce a využití
Monitoring povrchových vod – vzorkování	Charakterizuje, analyzuje a prezentuje výsledky monitorování povrchových vod.
Kvalita a kvantita povrchových vod	Vyhodnocuje kvalitu a množství povrchových vod ze všech relevantních podkladů, vyhodnocuje množství povolených vypouštění odpadních vod s vazbou na dílčí povodí a umožňuje modelovat další vypouštění odpadních vod do vodotečí, což slouží jako podklad pro povolování nových vypouštění odpadních vod.
Geologicko-hydrogeolog. poměry	Umožňuje orientaci v geologicko-hydrogeologických poměrech včetně jejich základní charakterizace.
Model proudění podzemních vod	Prezentuje výsledky modelování proudění podzemních vod v prostoru a čase. Jsou účelově modelovány a následně presentovány různé scénáře (zasakování srážkových vod do vod podzemních, odběry podzemních vod, vliv těžby štěrkopísků apod.), jenž slouží jako jeden z podkladů pro následný rozhodovací proces.
Odběry podzemních a povrchových vod	Eviduje využitelné zdroje podzemních vod a povolené odběry podzemních vod a následně slouží jako podklad pro povolování dalších odběrů podzemních vod.

Zdroj: [14].

Obrázek 2: Mapa povodňových rizik v kombinaci s vodohospodářskými objekty a útvary povrchových vod

Zdroj: Statutární město Hradec Králové.

3. Termovizní snímkování

64

Pomocí infračervené termografie (termovize – termín vznikl z názvu prvního výrobce speciálních infračervených kamer – firmy Thermovision, v současnosti FLIR) je možno zkoumat rozložení teplotního pole na povrchu sledovaného objektu. Metoda je plně bezkontaktní. Principem je analýza infračervené energie, vyzařované tělesem. Termogram, který je výsledkem snímání termovizní kamerou převádí infračervené spektrum, neviditelné lidským okem na viditelný výsledek.

Termovizní záznamy jsou publikovány ve formě videozáznamů a statických „snímků“, které mohou být pomocí nástrojů GIS georeferencovány, což je jedna z nezbytných podmínek pro jejich pozdější analýzy. Správná interpretace termovizních záznamů v součinnosti s jejich přesnou lokalizací a superimpozicí s podkladovými kartografickými mapami umožní přesně a efektivně zkoumat sledované jevy.

3.1. Pasport zeleně

Tvorba specializovaných pasportů je jednou z nejstarších aplikací GIS (nejen) ve veřejné správě. V případě péče o městskou zeleň může doplnění o termovizní snímkování vyhodnotit reálné důsledky existence zeleně v místě. Lze tak předcházet jednomu z nejpatrnějších jevů souvisejících s globálním oteplováním, kterým je vznik tepelných ostrovů [14]. Pokračující osvěta mezi urbanisty a architekty by tak v budoucnu mohla podstatně snížit tepelné šoky, kterým musí obyvatelé měst čelit při pohybu veřejnými prostory a, především ve velkých městech klimatizovanými, vnitřními prostory budov.

Obrázek 3: Porovnání uličního profilu bez zeleně (nahore - Gočárova třída) a osazeného zelení (dole – třída Karla IV.) v Hradci Králové

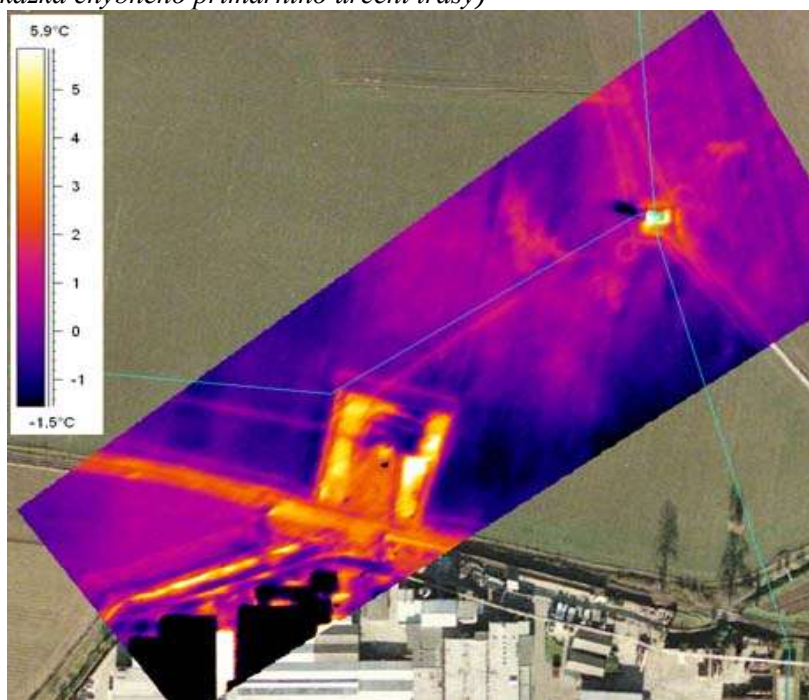
Zdroj: tisková zpráva Statutárního města Hradec Králové

65

3.2. Technická infrastruktura

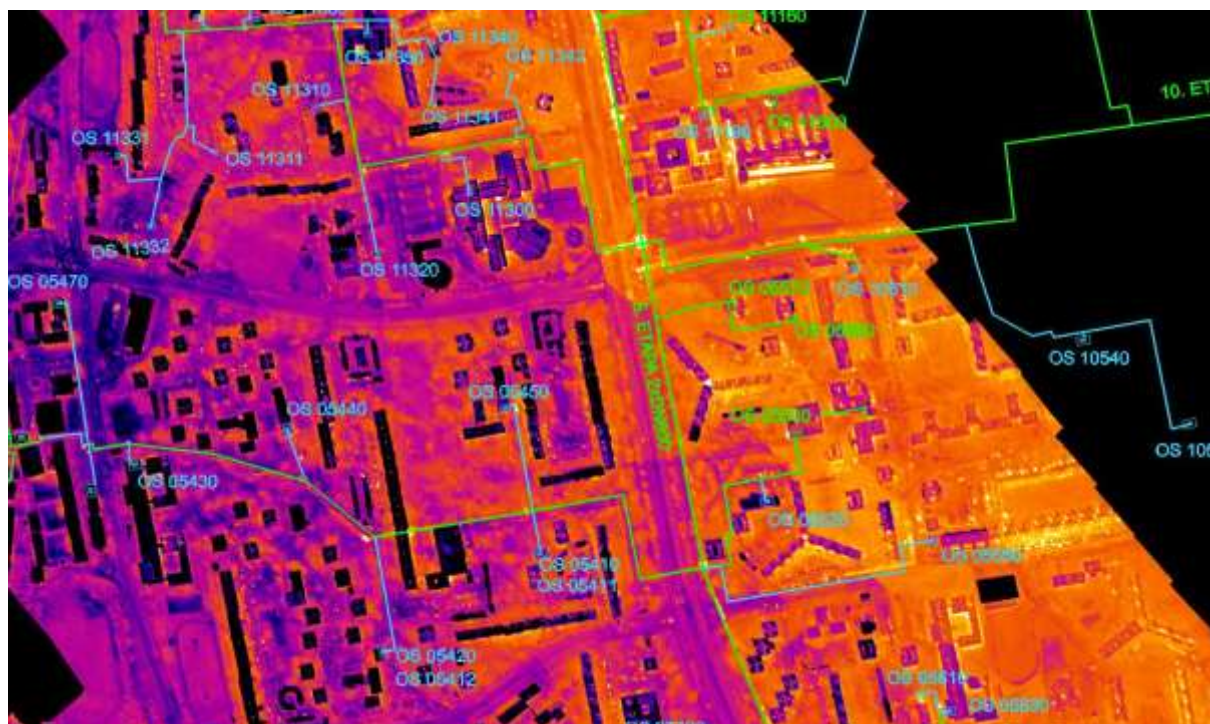
S výhodou lze termovizního snímkování využít k mapování průběhu technické infrastruktury. Vzhledem k tomu, že zaměření především déle sloužících sítí není vždy na úrovni odpovídající současným potřebám, jedná se o velice praktickou funkci. Termovizním snímkováním lze identifikovat například průběh vodovodního potrubí průřezu 40-80cm v hloubce 1,5 – 2 metry pod zemí a následné identifikace rozdílů skutečného průběhu řadu oproti dokumentaci.

Obrázek 4: Rozdíl trasy vodovodu dle dokumentace a skutečný průběh zjištěný termovizním snímkováním (Ukázka chybného primárního určení trasy)

Zdroj: *Argus Geo Systém, s.r.o. Hradec Králové*

Obrázek 5: *Tepelné úniky z parovodů, Košice*

Zdroj: Termovizní ortofotomapa sekundárních parovodů – Košice. Argus Geo systém, s.r.o. Hradec Králové)

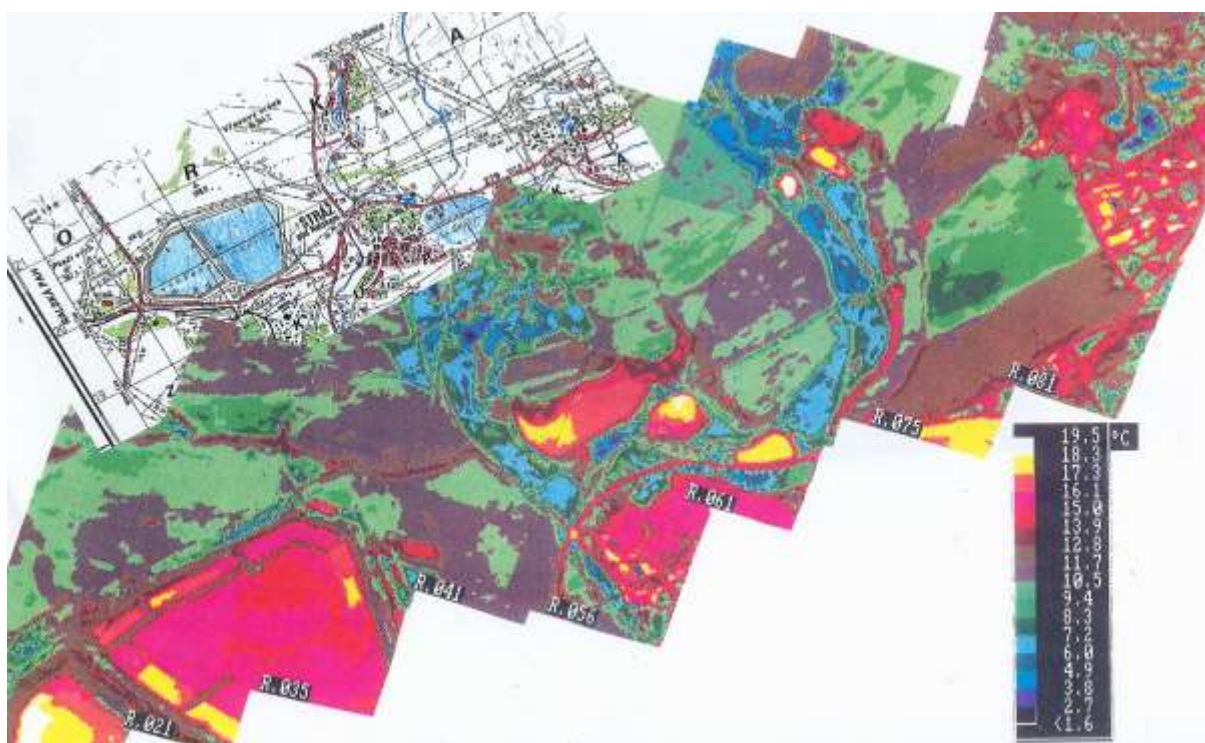
Další běžnou aplikací v oblasti technické infrastruktury je dohledání úniků at' už z teplovodního či z parovodního potrubí. Minimalizace těchto úniků přispívá k výraznému omezení ztrát v systému a tím jeho větší efektivitě.

Jednou z výhod je prodloužení intervalů komplexních revizních prohlídek teplovodní infrastruktury, operativní cílené opravy poškozených parovodů a s tím spojené nemalé finanční úspory.

3.3. Půdní zlomy

Termovizní snímkování lze využít rovněž k nalezení poklesových zlomů terénu, kde dochází k vzestupu kontaminovaných vod.

Obrázek 6: Půdní zlom - termovizní průzkum pro sanaci ekologických zátěží ve Stráži pod Ralskem

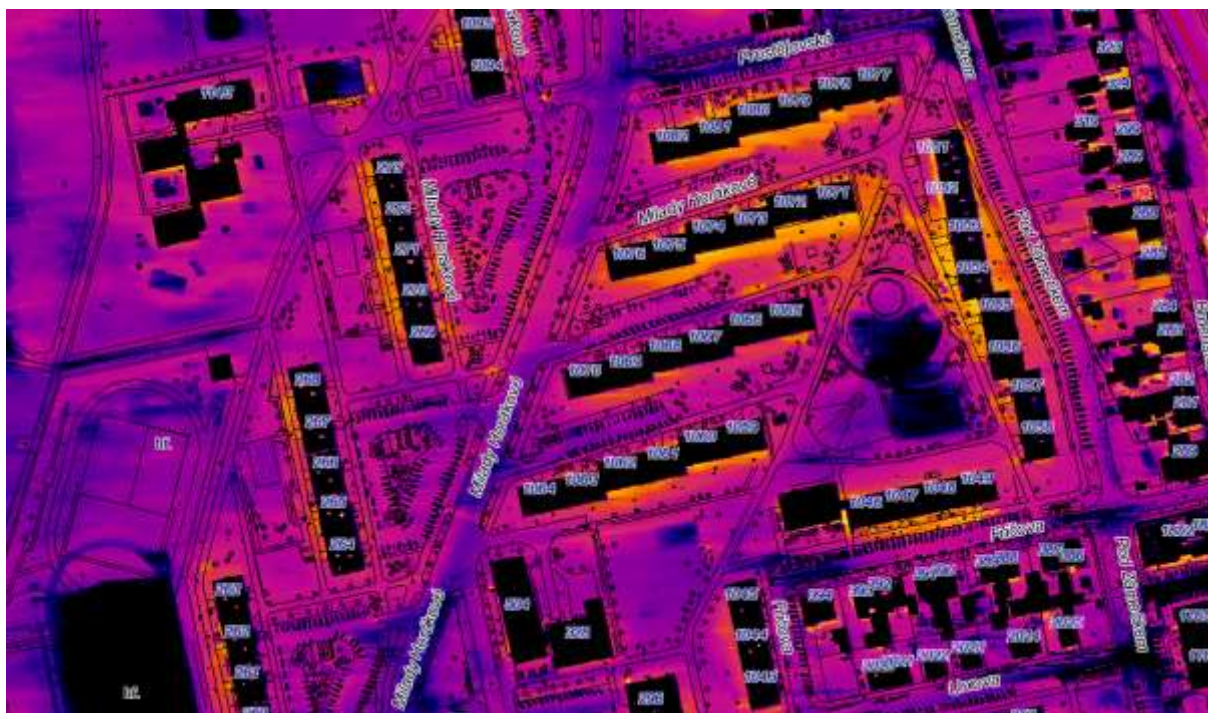

Zdroj: Argus Geo Systém, s.r.o., Hradec Králové

Výsledkem průzkumů je určení vhodných sanačních metod nebo nalezení stabilních lokalit pro investiční záměry.

3.4. Energetická účinnost budov

V případě zjišťování energetických budov lze využít nejen snímkování jednotlivých budov, kde se zjišťují konkrétní místa úniku tepla, ale lze pozorovat tepelné ztráty v celých lokalitách nebo městech. Příkladem takového použití může být Hradec Králové, kde bylo snímkování města termovizní kamerou primárně zaměřeno na zjištění úniků tepla v systému dálkového vytápění. Data byla posléze poskytnuta v podobě mapového projektu široké veřejnosti, která (stejně jako místní samospráva či jakýkoliv jiný subjekt) tak může porovnat tepelné úniky své nemovitosti s celkovou situací ve městě.

Obrázek 7: Termovizní snímek části Moravského Předměstí v Hradci Králové

Zdroj: [15]

Z obrázku jsou patrné úniky tepla obvodovými plášti budov a okenními rámy. Metodu leteckého snímkování je v některých případech vhodné zkombinovat s lokálním monitoringem ze země pro přesné určení největších úniků (jednotlivá okna, dilatační spáry apod.).

68

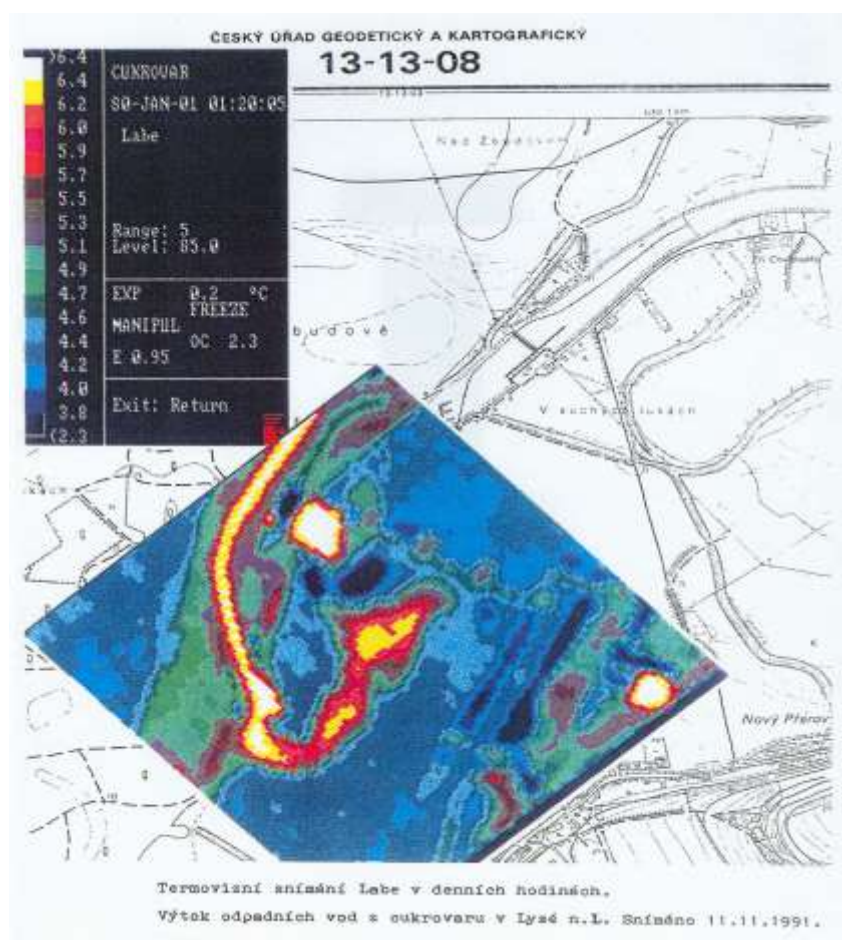
3.5. Ekologie

Jednou z možných aplikací GIS je identifikace látek znečišťujících životní prostředí. Zde je využíváno rozdílné teploty znečišťujících látek oproti okolnímu prostředí v místech ekologických zátěží.

Podobně lze například monitorovat přírůstky zvěře v průběžně sledovaných lokalitách (oborách) v případech, kdy není účelné či vhodné využít mapování pohybu pomocí GPS a kdy není vhodná nebo možná přítomnost lidí.

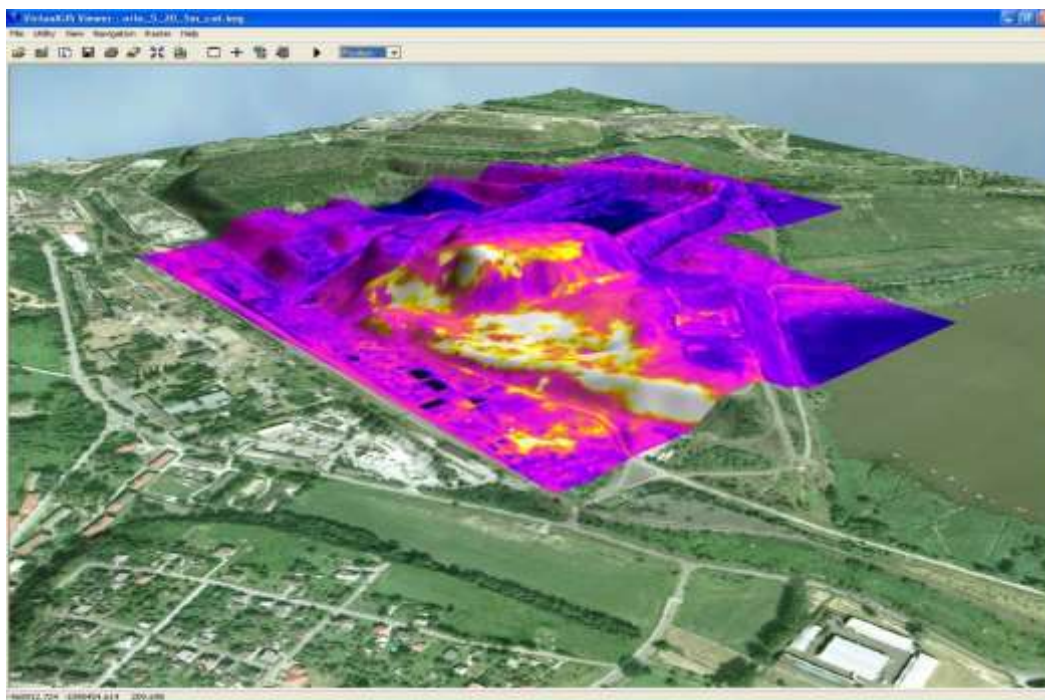
Měření rozdílů teplot lze využít i v případě monitorování stavu odvalů a skládek, kde termovizní snímkování umožňuje plošnou lokalizaci teplotních projevů, určení ohnisek hoření pod povrchem a zároveň monitoringem širšího území identifikovat problémy mimo předpokládané území. V místech, kde nejsou rozdíly teplot výrazné (u starých ekologických zátěží) lze použít v kombinaci s metodou infračerveného snímkování, kdy je možné pomocí vlnové délky cca 700 – 900 nm detekovat půdní rostlinný kryt, poškozený starými zátěžemi a současně určit směr šíření kontaminace.

Obrázek 8: Určení míst vypouštění odpadních vod – potenciálních zdrojů znečištění vodního toku, Lysá nad Labem

Zdroj: Argus Geo Systém, s.r.o. Hradec Králové – zkušební kalibrační let.

Obrázek 6: Transformace dat do 3D modelu – určení sklonitosti jako potencionálního nebezpečí šíření podpovrchového zahoření, odval Heřmanice

Zdroj: Geodis Brno, s.r.o.

4. Diskuse

Změna klimatu je jevem, který je nejen pozorován a popisován vědci na celém světě, ale především jevem, který již dnes zasahuje do běžného života obyvatel i v České republice. Ať se jedná o záplavy v letech 1997 a 2002 či vlnu sucha v roce 2015, která měla výrazný dopad i na zásoby pitné vody v některých oblastech, na zemědělskou produkci, častější vznik požárů či nálezy některých druhů živočichů typických spíše pro jižnější oblasti Evropy. Zmíněné události a mnohé další projevy změny klimatu byly patrné samozřejmě rovněž v prostředí měst a obcí. Jejich dopady tak musely, a v budoucnu budou muset řešit stále častěji, mnohé místní samosprávy. Především na úrovni měst a obcí s rozšířenou působností jim mohou být velice dobrým pomocníkem v adaptaci nástroje GIS. Ty se za posledních 15 let posunuly od prostých databázových základem s prostorovými informacemi do pozice velice účinných analytických nástrojů umožňujících zvýšení efektivity státní správy a samosprávy.

Příklady uvedené v tomto příspěvku postihují pouze část možností, které nabízí GIS (nejen) pro veřejnou správu. Pro prezentaci byly vybrány především méně známé, popřípadě inovativní způsoby využití. Ty se navíc váží k problematice adaptace sídel na změnu klimatu.

5. Závěr

Jak již bylo zmíněno v textu, v podobě GIS získává (nejen) veřejné správa velice účinný nástroj umožňující zvýšit adaptabilitu sídel, potažmo celé společnosti, na změny klimatu, kterou v současnosti lidstvo prožívá a s velkou pravděpodobností prožít bude v ještě vyšší intenzitě. Ačkoliv je GIS nástrojem relativně nákladným, je zároveň velice efektivní. Vynaložené prostředky se tak již v dnešní době, přes počáteční nedůvěru, navracejí v podobě zvýšení

efektivitu správy území. Další rozvoj techniky v podobě dokonalejších čidel a optických přístrojů, malých bezpilotních strojů apod. bude mít za následek zlevnění technologie a zároveň její širší a častější využití. Příklady použité v tomto článku, které mohou být v současné době označeny za inovativní tak v již blízké době mohou být standardem, který usnadní již zmiňovanou adaptaci nejen sídel, ale celé společnosti, na změny klimatu, které ji čekají.

Použité zdroje (abecedně):

- [1] IPCC. *Summary for Policymakers. In: Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* (ed: Stocker, T.F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S.K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex and P.M. Midgley). Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 2013, 39 s.
- [2] KLAUS, Václav. *Modrá, nikoli zelená planeta: co je ohroženo: klima, nebo svoboda?*. 2., rozš. vyd. Praha: Dokořán, 2009. 212 s. ISBN 978-80-7363-243-4.
- [3] IPCC. *Climate Change 2007 – The Physical Science Basis : Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the IPCC*. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 2007, 852 s., ISBN 978 0521 88009-1
- [4] Změna klimatu. *Český hydrometeorologický ústav* [online]. [cit. 2016-02-19]. Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/historicka-data/pocasi/zmena-klimatu/zakladni-informace#>
- [5] United Nations: Information Centre in Prague. *Změna klimatu: Čas nových příležitostí* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/cas-novych-prilezitosti/>
- [6] Evropská komise. Strategie EU pro přizpůsobení se změně klimatu : Sdělení komise evropskému parlamentu, radě, evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů. Brusel, 2013, 11 s.
- [7] Ministerstvo životního prostředí České republiky. *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR* [online], 2015 [cit. 2016-02-23], 130s. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/\\$FILE/OEOK-Adaptacni_strategie-20151029.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie/$FILE/OEOK-Adaptacni_strategie-20151029.pdf)
- [8] ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a Michael PONDĚLÍČEK. Hodnocení hrozeb spojených s dopady klimatické změny na města a regiony. In: *17. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků. 17th International Colloquium on Regional sciences. Conference Proceedings* [online]. Brno: Masaryk University Press, 2014, s. 589-595 [cit. 2016-03-19]. DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-6840-2014-76. ISBN 978-80-210-6840-7. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/4884317/48596005/076_2014.pdf
- [9] ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra, PONDĚLÍČEK, Michael et al. Hradec Králové ve stínu klimatické změny. Závěrečná zpráva projektu 2013/1213 „Klimatická resilience města Hradec Králové prostřednictvím aktivního ekoporadenství“ Hradec Králové 2013, 57 s.
- [10] IPCC. *Climate Change 2007 – Mitigation of Climate Change : Contribution of Working Group III to the Fourth Assessment Report of the IPCC*. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 2007, 976 s., ISBN 978 0521 88011-4.
- [11] ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra, PONDĚLÍČEK, Michael, ČERNÁ, Eva, EMMER, Adam, HUBATOVÁ, Marie. The Perception of Risks Caused by Climate Change in the Urban Environment by the City Population and its Usefulness in Identifying Measures for Alleviating their Impacts in *WSEAS Transactions on Environment and Development*, ISSN / E-ISSN: 1790-5079 / 2224-3496, Volume 12, 2016, Art. #2, pp. 9-19.

- [12] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/60/ES ze dne 23. října 2007 o vyhodnocování a zvládání povodňových rizik (Text s významem pro EHP) Štrasburk, 2007
- [13] Životní prostředí - informační systém ve vodním hospodářství. *Hradec Králové - oficiální stránky statutárního města* [online]. Hradec Králové, 2015 [cit. 2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.hradeckralove.org/hradec-kralove/informacni-system-ve-vodnim-hospodarstvi>
- [14] GARTLAND, Lisa. *Heat islands: understanding and mitigating heat in urban areas*. Sterling, VA: Earthscan, 2008. ISBN 1844072509
- [15] Termovizní snímkování. *Hradec Králové - oficiální stránky statutárního města* [online]. Hradec Králové, 2012 [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.hradeckralove.org/hradec-kralove/termovizni-snimkovani>

Poděkování

Příspěvek byl zpracován v rámci EEA projektu č. EHP-CZ02-OV-1-033-2015 podpořeného z fondů z Islandu, Lichtenštejnska a Norska s názvem „Adaptace sídel na změnu klimatu - praktická řešení a sdílení zkušeností“.

Obsah

ÚVOD	1
VLIV KVALITY OBYTNÉHO PROSTŘEDÍ SÍDLA NA CENU NEMOVITOSTÍ PRO BYDLENÍ 2	
ZAJISTÍ SOUČASNÁ SPOLEČNÁ OBRANNÁ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA EVROPSKÉ	
UNIE SOUDRŽNOST A STABILITU REGIONU EVROPY?	10
PROSTOROVÉ STRUKTURY MĚSTA A EKONOMICKÁ NÁROČNOST JEJICH FUNGOVÁNÍ	
.....	24
STUDIE ČESKO-RAKOUSKÉHO POHRANIČÍ NA ÚZEMÍ EUROREGIONU	
POMORAVÍ/WEINVIERTEL	35
POSITIONING AND EVALUATION OF THE ACTIVITY OF LOCAL GOVERNMENT FROM	
THE COMPETITION BY USING SYNTHETIC INDICATOR	50
ADAPTACE MĚST NA PROJEVY KLIMATICKÉ ZMĚNY – MOŽNOSTI VYUŽITÍ GIS.....	59

REGIONÁLNÍ ROZVOJ MEZI TEORIÍ A PRAXÍ

1/2016

Toto číslo vyšlo v březnu 2016

Všechny příspěvky uvedené v časopise byly anonymně recenzovány dvěma hodnotiteli. Příspěvky neprochází jazykovou redakcí.

Pokyny pro autory jsou dostupné na www.regionálnírozvoj.eu

Redakční rada:

Prof. PhDr. Marek Franěk, CSc., Ph.D.

Fakulta informatiky a managementu, Univerzita Hradec Králové

Prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.

Fakulta architektury VUT V Brně

RNDr. Zita Kučerová, Ph.D.

Centrum evropského projektování Hradec Králové

Ing. Martin Maštálka, Ph.D.

Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice (výkonný redaktor)

RNDr. Miloslav Novák

Odbor ekonomických a dobrovolných nástrojů Ministerstvo životního prostředí ČR

Mgr. Michael Pondělíček, Ph.D.

Civitas per Populi, Vysoká škola regionálního rozvoje Praha

RNDr. Josef Postránecký

ředitel Kanceláře náměstka ministra vnitra pro strategie a evropské fondy

doc. Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D.

Civitas per Populi, Vysoká škola regionálního rozvoje Praha (šéfredaktorka)

Mgr. Zdeněk Semorád

vedoucí Kanceláře primátorky města Pardubic

Ing. Jiří Svátek

vedoucí Odboru strategického rozvoje města Hradce Králové

Ing. Oldřich Vlasák

místopředseda Evropského parlamentu a člen Výboru pro regionální rozvoj Evropského parlamentu, místopředseda SMO

Vydavatel:

Civitas per Populi, o.p.s.

Střelecká 574/13

500 02 Hradec Králové

www.civitas-group.cz

Vysoký škola regionálního rozvoje

Žalanského 68/54

163 00 Praha 17 – Řepy

www.vsrp.cz

Adresa redakce:

Civitas per Populi, o.p.s., Střelecká 574/13, 500 02 Hradec Králové

redakce: Bc. Eva Hessová, Markéta Ambrožová

ISSN 1805-3246